

RAKENNUSHISTORIALLINEN SELVITYS

Likolahden teurastamo

TENGBOM ERIKSSON ARKKITEHDIT OY 7.1.2016

TYÖN TILAAJA

Lihakunta

Reijo Flinck, toimitusjohtaja

TYÖN LAATIJA

Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy

Kannen kuva: Likolahden teurastamon tuotantolaitokset 1954. Lihakunnan kuva-arkisto.

TENGBOM ERIKSSON ARKKITEHDIT OY

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo	3		
1. KIINTEISTÖN PERUSTIEDOT	4	6. SÄILYNEISYYS JA ARVOTUS	69
2. JOHDANTO	6	7. YHTEENVETO	99
2.1 Kohde	6	8. LÄHTEET JA LIITTEET	101
2.2 Tehtävän kuvaus	8	8.1 Lähteet	101
3. LIHAKUNNAN HISTORIA	11	8.2 Liitteet	102
4. ALUEEN RAKENTUMINEN	14		
4.1 Kelloniemi ja Likolahti	14		
4.2 Alueen kehitys	15		
5. ALUEEN RAKENNUKSET JA MUUTOSVAIHEET	26		
Teurastamokompleksi	26		
Konttorirakennus	43		
Huoltorakennus	48		
Lämpökeskus	53		
Vanha autopesula	57		
Lähetämö	58		
Klubitalo	59		
Rantasauna	62		
Vesitorni	65		
Vanha navetta	66		
Muut rakennukset	67		

1. KIINTEISTÖN PERUSTIEDOT

Kohde: Likolahden teurastamo Kuopion Kelloniemessä

Pääsuunnittelija: Useita suunnittelijoita eri rakennuksilla ja eri vaiheissa. Keskeisten tuotantorakennusten suunnittelusta 1950-luvulla vastasivat arkkitehti Sakari Honkavaara ja insinööri N. E. Wernberg

Muut suunnittelijat: Rakennusmestari Kalevi Hänninen, arkkitehti Jaakko Koskinen, arkkitehti A. S. Sandelin, LTR-suunnittelu

Urakoitsijat: .1950-luvun rakennusvaiheen urakoitsijoina toimi Rakennusliike V. Keskinen & J. Jutila

Rakennuttaja: Lihakunta (ent. Kuopion karjanmyyntiosuuskunta/ent. Savo-Karjalan osuusteurastamo)

Suunnitteluajankohta: Teurastamon vanhimmat nykypäivään asti säilyneet rakennusvaiheet 1940- ja 1950-luvuilla. Laajennuksia 1970-, 80- ja 90-luvuilla.

Alkuperäinen käyttötarkoitus: Teurastamo ja siihen liittyvät rakennukset.

Nykyinen käyttötarkoitus: Teurastustoiminta Likolahdessa lakkautettiin 2012. Teurastamoalue tällä hetkellä vajaa-käytössä ja suurelta osin tyhjänä.

Omistus: Lihakunta

Kaavatilanne: Tällä hetkellä alueella on voimassa kaupungin keskeisten alueiden yleiskaava. Kelloniemen alue on yleiskaavassa osoitettu teollisuusalueeksi.

Suojelutilanne: Ei kaavalla suojeltuja rakennuksia. Ei myöskään huomioitu vuonna 2006 tehdyssä kulttuuriympäristöselvityksessä, joka tehtiin Kuopion seudun maakuntakaavaa varten.

Ilmakuva Kelloniemestä. Maanmittauslaitos 12/2015.

Ilmakuva Likolahdesta. Maanmittauslaitos 12/2015.

2. JOHDANTO

2.1 KOHDE

Historia

Likolahden teurastamo on Kuopion Kelloniemessä sijaitseva teurastamo, jonka omistaa Lihakunta. Varsinaisen teurastamorakennuskompleksin lisäksi alueella sijaitsee myös muita teurastamon toimintaan liittyviä rakennuksia. Lihakunnalla on ollut teurastamotoimintaa Kelloniemen Likolahdessa jo pitkään: Ensimmäiset teurastamorakennukset rakennettiin Likolahteen 1920-luvulla Lihakunnan edeltäjän, Kuopion Karjanmyyntiosuuskunnan toimesta. Nämä rakennukset kuitenkin purettiin myöhemmin uusien tuotantorakennusten tieltä.

Suurin osa nykypäivään säilyneistä rakennuksista on rakennettu sotien jälkeen 1940-luvun lopussa ja 1950-luvun alussa. Vanhat teurastamotilat olivat käyneet pieniksi jo ennen sotia lihankulutuksen kasvaessa ja paikalla aikaisemmin sijainnutta teurastamorakennusta oli jouduttu laajentamaan 1930-luvulla. Aikeissa oli nykyaikaistaa teurastamoa jo 1930-luvun lopulla. Sodan puhkeaminen kuitenkin katkaisi Likolahden kehittämissuunnitelman toteutuksen ja uusien rakennusten toteutus siirtyi sotien jälkeiseen aikaan, kun lisäkapasiteetilla alkoi toden teolla olla tarvetta. Vaikkakin sotien jälkeen kärsittiin elintarvikepulasta, alkoi lihankulutus kasvaa jälleen 1950-luvulla sian- ja naudanlihan säännöstelyn lakattua vuonna 1947. Ensimmäisenä uusista rakennuksista valmistui konttori- ja autotallirakennus vuonna 1948. Uusi teurastamo, navetta, lihavalmistustehdas, huoltorakennus sekä vanha autopesula valmistuivat 1950-luvun ensimmäisinä vuosina.

Rakennemuutoksen ja elintason nousun myötä lihankulutus kasvoi vauhdilla jälleen 1960-luvulla. Vuonna 1966 tehdyn pitkän tähtäimen suunnitelman mukaan teurastustoimintaa ja lihantuotantoa haluttiin keskittää Kuopion Likolahteen. Tämän seurauksena teurastamon tiloja laajennettiin ja saneerattiin mittavissa määrin useaan otteeseen 1970-luvulta 1990-luvulle. Vanhoja rakennekerroksia ja julkisivuja 1950-luvun rakennuksista peittyi tällöin suurissa määrin laajennusten alle, varsinkin itse

teurastamokompleksissa. Myös rakennusten sisätilat muuttuivat laajennusten myötä.

Likolahden teurastamon toiminta lakkautettiin vuonna 2012, minkä jälkeen teurastamoalue on ollut vajaakäytössä ja suurelta osin tyhjänä.

Alue ja rakennukset

Lihakunnan teurastamo sijaitsee Kuopion Kelloniemessä, noin 3,5 kilometriä Kuopion keskustasta koilliseen. Kelloniemi sijaitsee Kuopionniemen koillisreunalla. Aikoinaan Kelloniemestä kuljettiin pohjoiseen, ennen Kallansiltojen rakentamista. Kelloniemessä sijaitsi keskikievari ja ylikulkuyhteys Kallaveden yli Toivalaan. 1900-luvun alussa rautatie siltoineen otettiin käyttöön ja lauttayhteys lakkautettiin.

Kelloniemi kaavoitettiin 1960-luvun puolivälissä, jolloin niemen koilliskärki osoitettiin öljysatamalle ja säiliöille, muut rannat varattiin teollisuudelle ja varastoille. Samaa kaavaa kuului myös Kellomäen etelärinnettä reunustava asuinalue, joka toteutettiin 1970-luvulla kun sisäasiainministeriö oli vuonna 1974 vahvistanut asuinalueen laajentamista tarkoittavan asemakaavamuutoksen. (Riekkö 2005, 381.)

Teurastamokompleksiin kuuluu teurastamo, navetta, lihanjalostustehdas ja entinen destruktiolaitos eli teurasjätteiden käsittelylaitos. Muita alueella sijaitsevia rakennuksia ovat konttorirakennus, huoltorakennus, lämpökeskus, lähettämö, navetta, klubitalo eli entinen toimitusjohtajan asunto, edustussaunana toiminut rantasauna, vuotavarasto, vanha ja uusi autopesula sekä erinäiset varastot ja hallirakennukset. Konttorirakennus, vanha navetta, rantasauna ja lämpökeskuksen vanha osa ovat peräisin 1940-luvulta. Teurastamokompleksi, huoltorakennus ja vanha autopesula rakennettiin 1950-luvun puolella. Teurastamokompleksin laajennukset, lähettämö sekä varastot ja muut huoltotilat on rakennettu useassa eri vaiheessa 1970-luvulta 1990-luvulle. Lämpökeskusta ja konttorirakennusta on laajennettu 1980-luvulla. Klubirakennuksen rakennusvuodesta ei ole varmuutta. Lihakunnan kuva-arkiston muistiinpanojen perusteella se olisi ollut Likolahdessa jo maa-alueen rakennusten siirtyessä Lihakunnalle vuonna 1919. Likolahdesta on 1930-luvulta peräisin valokuva, jossa klubitalo näkyy. Kiinteistöveroselvityksessä klubirakennuksen raken-

nusvuodeksi on merkitty 1860, mutta selvityksestä ei käy ilmi, mistä vuosiluku on peräisin. Likolahti oli ennen sen siirtymistä Lihakunnan omistukseen osa pappilan torppaa, joten on mahdollista että klubirakennus on peräisin jo pappilan ajalta.

Teurastamokompleksin vanhat osat sekä huoltorakennus edustavat 1950-lukulaista harjakattoista punatiiliarkkitehtuuria. Myöhemmät laajennukset teurastamokompleksissa taas ovat 1970- ja 1980-lukulaista tasakattoista teollisuusarkkitehtuuria. Laajennusten julkisivuissa on käytetty pääasiassa saman väristä tiiltä kuin vanhoissa osissa sekä tiilenpunaiseksi maalattua teräspeltiä. Konttorirakennus on varsin tyyppillistä 1940-luvun arkkitehtuuria. Rakennus on harjakattoinen, julkisivut vaaleankeltaiseksi rapattua tiiltä, ikkunat leveitä ja matalia. Pieni rantasauna on tumma hirsirakennus. Klubirakennus taas on vaaleankeltaiseksi ja vihreäksi maalattu laudoituksella verhoiltu hirsihuvila.

Suunnittelijat ja urakoitsijat

1950-luvulla rakennettuja tuotantolaitoksia kutsuttiin suunnittelemaan tanskalainen insinööri N. E. Wernberg Kööpenhaminasta. Hänellä oli kokemusta lihateollisuuslaitosten suunnittelusta ainakin Tanskasta ja Saksasta. Paikallisena asiantuntijana toimi arkkitehti Sakari Honkavaara, joka suunnitteli tuotantorakennukset N. E. Wernbergin suunnitelmien pohjalta. Eri rakennuksilla ja rakennusvaiheilla on ollut eri suunnittelijoita. Toinen keskeinen suunnittelija Likolahden teurastamossa on ollut rakennusmestari Kalevi Hänninen, jonka allekirjoitus löytyy monista rakennuslupa- ja muutospirustuksista. Rantasaunan suunnitteli Kuopion silloinen kaupunginarkkitehti A. S. Sandelin. Urakoitsijana 1950-luvulla rakennetuissa tuotantolaitoksissa toimi rakennusliike V. Leskinen & J. Jutila.

Myöhemmistä rakennus- ja laajennushankkeista 1970-luvulta eteenpäin on vastannut pääasiassa LTR-suunnittelu Oy.

Peruskartta vuodelta 1959. Maanmittauslaitos 12/2015.

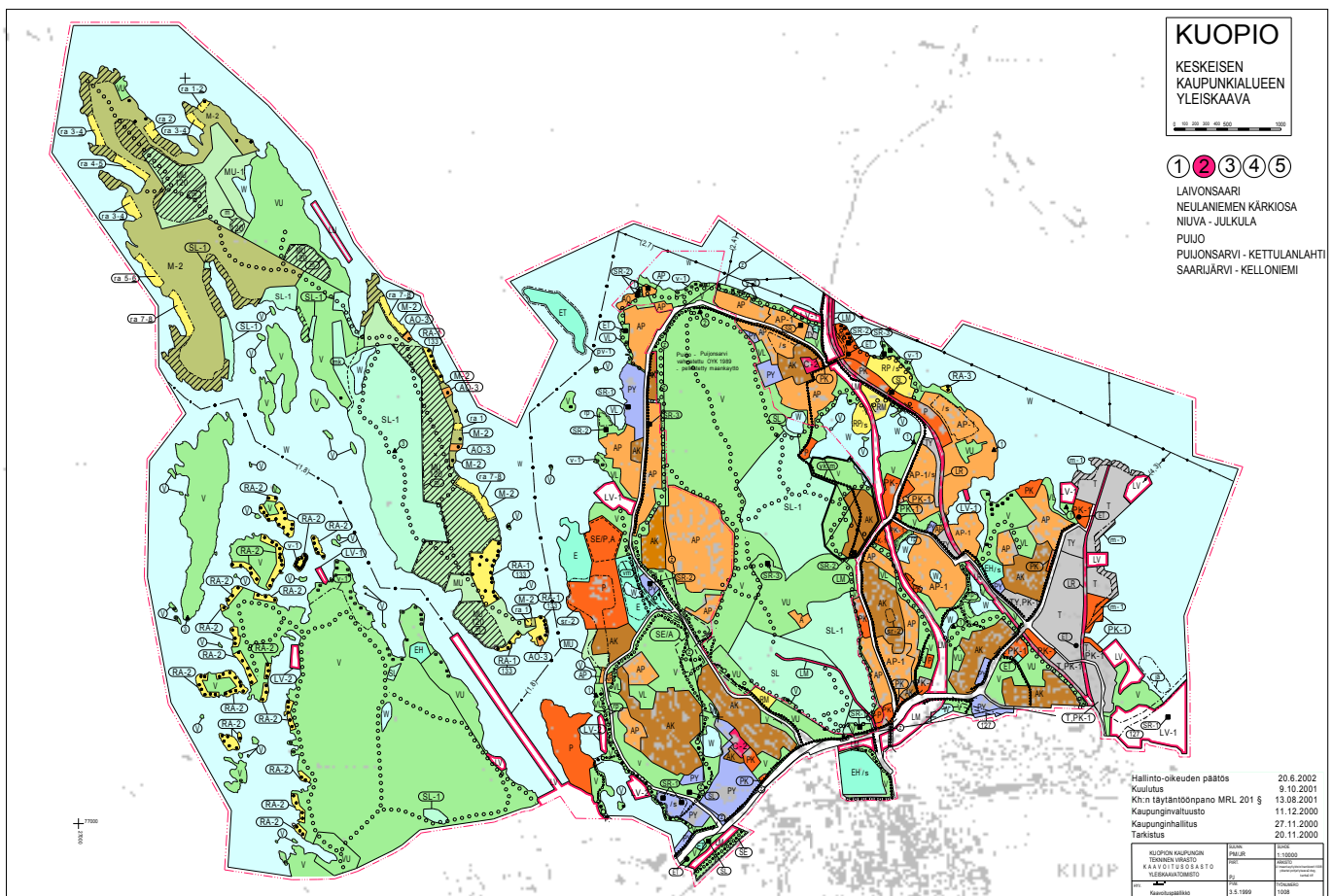
2.2 TEHTÄVÄN KUVAUS

Kelloniemen alueelle on tarkoitus tehdä uusi osayleiskaava. Kaavoituksen tueksi Likolahden teurastamon ja maa-alueen omistaja Lihakunta tilasi rakennushistoriallisen selvityksen (RHS) teurastamon tiloista ja siihen liittyvistä muista keskeisistä rakennuksista. Selvityksen tarkoituksena on, että viranomaiset ja suunnittelijat voivat käyttää tätä selvitystä apuna kaavoitukseen, teurastamon rakennusten arvotukseen ja jatkotoimenpiteiden suunnitteluun.

Tällä hetkellä alueella on voimassa kaupungin keskeisten alueiden yleiskaava. Kelloniemen alue on yleiskaavassa osoitettu teollisuusalueeksi. Kulttuuriympäristöselvityksessä, joka laadittiin Kuopion seudun maakuntakaavaa varten (23.8.2006) ei Kelloniemen aluetta ole listattuna kulttuuriympäristökohteena. Alueelle ei myöskään ole merkitty suojeltuja rakennuksia yleiskaavassa.

Rakennushistoriallinen selvitys rajattiin koskemaan teurastamon toimintaan ja elämään kiinteästi ja keskeisesti liittyviä rakennuksia: Teurastamoa sekä siihen kiinteästi liittyvää navettaa, destruktiolaitosta ja lihavalmistetehtästä, lämpökeskusta, konttorirakennusta, lähettämöä, vanhaa autopesulaa, vesitornia, klubirakennusta (ent. toimitusjohtajan asunto) sekä rantasaunaa. Uudemmat huolto- ja varastotilat sekä myymäläkonttori on käsitelty selvityksessä vain lyhyesti.

Ajallisesti tehtävä rajattiin kompleksin nykytilan tarkasteluun. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi 1950-luvulla rakennetun teurastamon tieltä purettua vanhempaa teurastamoa tai muita alueelta jo purettuja rakennuksia ei tässä selvityksessä ole käsitelty. Vanha navetta, jolle oli haettu purkulupa jo ennen selvityksen aloittamista, on käsitelty muita rakennuksia lyhyemmin. Vanhemmille, 1940-luvulla ja 1950-luvulla annetuille rakennuksille ja rakennusosille on selvityksessä annettu suurempi painoarvo kuin viime vuosikymmenien laajennuksille.

Kuopio - keskeisen kaupunkialueen yleiskaava 2002. Kuopion kaupungin Internet-sivut.

Selvityksessä käsitellään alueen rakentuminen nykytilaansa, eri ajalliset kerrostumat alueella sekä yksittäisten rakennusten muutokset ja laajennukset niiden historian aikana. Tarkastelualueen laajuudesta johtuen on selvityksessä keskitytty alueeseen kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa, että selvityksessä tutkitaan erityisesti alueen nykyisen ulkomuodon, rakennusten massojen ja julkisivujen muutoksia. Varsinkin teurastamokompleksissa ja konttorirakennuksessa tehdyt lukuisat pienemmät sisätila- ja väliseinämuutokset on esitelty vain mainintana muutosten yhteydessä. Itse rakennusten historian lisäksi selvityksessä esitellään lyhyesti myös Lihakunnan osuuskunta- ja yrityshistoria.

Selvityksen lopussa on inventointiosuus, jossa on kirjattu ylös eri-ikäisten rakennusosien säilyneisyys. Tässäkin on keskitytty enemmän rakennusten yleiseen ilmeeseen ja julkisivuihin kuin sisätilojen lukuisiin muutoksiin. Inventointiosuudessa on myös kirjattu ylös rakennusten silmämääräisesti paikan päällä arvioitu kunto. Silmämääräinen inventointi suoritettiin paikan päällä 30.11.2015. Rakennukset on myös dokumentoitu lukuisin valokuvin. Inventointiosuudessa on esitetty myös rakennushistoriallisen selvityksen ja säilyneisyyden pohjalta tehdyt lyhyet arviot rakennusten rakennushistoriallisista arvoista. Yhteenvedossa on esitetty konsultin mielipide ja suositukset mahdollisten jatkotoimenpiteiden suhteen.

Keskeisiä kirjallisuuslähteitä RHS:n laatimisessa ovat olleet Lihakunnasta kirjoitetut 75-, 90- ja 100-vuotishistoriikit. Varsinkin 90-vuotishistoriikista löytyneet laajat otteet Lihakunnan pöytäkirjoista antoivat paljon informaatiota Likolahden teurastamoa koskeneesta päätöksenteosta.

Tärkeitä arkistolähteitä olivat Kuopion kaupunginarkisto, josta löytyivät rakennuslupakuvat Likolahden teurastamosta 1940-luvulta eteenpäin sekä Lihakunnan oma arkisto, josta löytyi varsinkin vanhoja piirustuksia 1950-luvulla rakennetuista tuotantolaitoksista. Myös Lihakunnan kuva-arkiston sekä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kuva-arkiston valokuvat havainnollistivat, miltä alue ja elämä tehtaalla ovat näyttäneet vuosien saatossa.

Rakennusten suunnittelijoista tietoa ei löytynyt kovinkaan paljoa, paitsi pienen rantasaunan suunnitelleesta A. S. Sandelinista, joka toimi Kuopion kaupunginarkki-

tehtina vuosina 1947-1950. Sakari Honkavaarasta, joka suunnitteli suurimman osan tuotantorakennuksista, löytyi vain maininta Suomen Rakennusmestariiliiton matriikkelista vuodelta 1930 ja 1953. Rakennusmestari Kalevi Hännisestä, joka laati useita alueelle tehdyistä muutos- ja laajennuspiirustuksista, ei myöskään löytynyt enempää tietoa rakennuslupahakemuksiin kirjattuja henkilötietoja lukuun ottamatta. Tuotantolaitokset suunnitelleesta tanskalaisesta insinööri N. E. Wernbergistä löytyi mainintoja erinäisistä yhteyksistä tanskalaisiin ja saksalaisiin lihateollisuuslaitoksiin liittyen, mutta nämäkään eivät kertoneet paljoa muuta, kuin että hän on selvästi 1900-luvun puolivälissä ollut arvostettu asiantuntija alallaan.

Yrityksistä huolimatta ei myöskään klubirakennuksen rakennusvuodesta tai suunnittelijasta löytynyt tietoa.

Rakennushistoriallinen selvitys tehtiin loka-joulukuussa 2015.

Likolahden teurastamo ~1941-1942. Oikeassa reunassa nähtävissä destruktiolaitos. Lihakunnan kuva-arkisto.

Teurastaja Riku Rissanen. Lihakunnan kuva-arkisto.

3. LIHAKUNNAN HISTORIA LYHYESTI

1903 Lihakunnan ”edeltäjä” Kuopion Karjanmyyntiosuuskunta (KKO) perustetaan Kuopion tyttökoulun lehtorin Bruno Ilmoniemen johdolla paikallisten talonpoikien toimesta. Osuustoiminta oli alkanut kasvattaa suosiotaan myös Suomessa vuosisadan vaihteessa ja Kuopion Karjanmyyntiosuuskuntakin perustettiin tarkoituksenaan taata talonpojille oikeudenmukainen lihan hinta ja mahdollisuus toimeentuloon.

1909 avataan myymälä samana vuonna valmistuneessa Kuopion Kauppahallissa. Kauppahallista vuokrattiin 15 neliömetrin suuruinen tila ja osuuskunnalle palkattiin ensimmäiset työntekijät toimitusjohtaja mukaan lukien.

1910 KKO alkaa toimia myös lihanjalostajana ja ostaa 30 vuotta makkarajoitsijana toimineelta Malakias Hedborgilta makkaratehtaan Kuopion Puijonkatu 16:sta. Jo vuonna 1911 makkaratehtaan tuotannon osuus muodosti 50% koko yrityksen liikevaihdosta. 1916 makkaratehdas siirtyy tilojen käytyä pieneksi viereiseen rakennukseen osoitteessa Puijonkatu 14.

1917 on tärkeä vuosi KKO:n historiassa. Useat elintarvikkeet ovat kortilla. Vallankumouksen ja sisäisten levottomuuksien myötä viljantuonti Venäjältä lakkaa. Karjanmyyntiosuuskunnat saavat velvollisuudekseen lihanhankinnan myöskin siviiliväestölle. KKO:n toimialueeseen määrätään Kuopion lisäksi Kajaanin kihlakunta Oulun läänistä. Lihaa hankitaan vuonna 1917 ennätysmäärä, 1,464,430 kiloa. Tämä määrä ylittyi seuraavan kerran vasta 19 vuotta myöhemmin. KKO pääsee myös karjanomistajien yleiseen tietoisuuteen markkinointiosuuskuntana.

1919 KKO:ssa aletaan valmistella osuuskunnan tulevan ja monipuolistuvan toiminnan edellytyksiä ja ryhdytään keskustelemaan Likolahden torpan ostamisesta osuuskunnalle.

1921 KKO:n oma teurastustoiminta alkaa tilapäisessä lahtivajassa Likolahdessa. Tätä ennen eläimet on teurastettu tiloilla tai kaupungin teurastamossa. Melko pian käy kuitenkin selväksi, että jos teurastustoiminta aiotaan saattaa ajan tasalle ja nähtävissä olevat lihan vientimahdollisuudet täyttävälle tasolle, on rakennettava uusi teurastamo.

1923 uusi tiilirakenteinen teurastamo valmistuu lopulliseen kuntoonsa Likolahdessa. 1920-luvulla ostetaan Likolahden ja vieressä sijaitsevan Saarijärven torppien maa-alueet, kun ne aiemmin oli saatu vuokraoikeuksin KKO:n hallintaan.

1928 päätetään rakennuttaa sähköt kaupungista Likolahteen ja 1929 vesijohto.

1930 KKO ostaa uuden kiinteistön Tulliportinkatu 52:sta Kuopiossa tehdas- ja varastorakennukseksi. Tilojen vihkiäisiä vietetään vuonna 1931.

1932 Joensuussa toiminut Karjakauppaosuuskunta Oiva ajautuu vararikkoon ja Oivan alue päättyy KKO:lle. Osuuskunnan nimi muutetaan vuonna 1938 Savo-Karjalan Osuusteurastamoksi (SKO). SKO perustaa konttorin Joensuuhun, minne rakennetaan myös teurastamo ja lihanjalostuslaitos talvisodan kynnyksellä.

1937 monia uusia suunnitelmia. Lamakausi väistyy, Suomessa nostetaan tullia ulkomailta tuotavan sianlihan osalta. Likolahdessa vientiteurastamoksi hyväksytty teurastamo oli käymässä pieneksi ja mm. teurastuksen sivutuotteiden käsittelytilat olivat riittämättömät. Tulliportinkadulla toimiva makkaratehdas tarvitsi niinikään lisää tuotantotehoa.

Toisen maailmansodan aikaan lihantuotanto kääntyy jyrkkään laskuun hätäteurastusten johdosta ja lihataloustuotteet määrätään säännösteltäviksi marraskuussa 1940. Sodasta johtuen myös työvoimapula vaivaa työntekijöiden ollessa rintamalla.

Kuvia osuuskunnan historiasta. Lihakunnan kuva-arkisto.

1941 Kajaanin, Iisalmen ja Varkauden tuotantolaitokset valmistuvat käyttökuntoon.

1950 uuden teurastamon rakentaminen Likolahdessa alkaa.

1956 syyskuussa rekisteröidään nimi Lihakunta. SKO:sta oli tullut teollisuutta ja kauppaa harjoittava yritys, eikä Savo-Karjalan Osuusteurastamo enää anna osuuskunnan mielestä oikeaa kuvaa yrityksestä.

1966 laaditaan pitkän tähtäimen investointiohjelma, joka keskittää toimintoja Kuopioon.

1972 Lihakunta ja Pohjois-Suomessa toiminut Karjapohjola yhdistyvät. Fuusioitumisen myötä Lihakunnan toimialue käsittää 60 prosenttia Suomen pinta-alasta.

1975 Pohjolan liha siirtyy Lihakunnan omistukseen.

1979 useita Lihakunnan toimipaikkoja lopetetaan kun toimintoja keskitetään Kuopioon osana muutos- ja investointiohjelmaa.

1981 OTK tarjosi lihateollisuuttaan Lihakunnalle ostettavaksi. OTK-kauppa toi Lihakunnalle teurastamot Ylivieskassa ja Iisalmissa, valmistetehtaat Kuopiossa ja Oulussa sekä osakkuudet Oulun ja Joensuun teurastamo-osakeyhtiössä.

1990 Itikka ja Lihakunta fuusioituvat Suomen suurimmaksi liha-alan yritykseksi.

1991 suljetaan Oulun sikateurastamo. Alun perin yhdestätoista tuotantolaitoksesta jäljelle jää vain kolme: Nurmo, Kuopio ja Kauhajoki.

2012 Likolahden teurastamon toiminta lakkautetaan. Tämän jälkeen teurastamoalue on ollut vajaakäytössä ja suurelta osin tyhjänä.

4. ALUEEN RAKENTUMINEN

4.1 KELLONIEMI JA LIKOLAHTI

Lihakunnan teurastamo sijaitsee Kuopion Kelloniemessä, noin 3,5 kilometriä Kuopion keskustasta koilliseen. Kelloniemi sijaitsee Kuopionniemen koillisreunalla. Sitä ympäröi Kallavesi lännen, pohjoisen ja idän suunnasta. Lounaassa ja etelässä Suurahontie ja Poijutie sekä rautatie erottavat kaupunginosan muusta kaupunkirakenteesta. Kelloniemen läpi kulkeva Kellolahdentie jakaa alueen toiminnallisesti kahtia. Kellolahdentien itäpuoli on teollisuusaluetta ja länsipuoli asuinalue. Kelloniemi-Likolahden alueella asui 2010 henkilöä vuonna 2013. (Tiedote 1/2013 – Kuopion väestö)

Kelloniemi oli pitkään keskeinen kulkuväylä pohjoiseen. Niemen pohjoisrannalta kulki lauttayhteys 1700-luvulta

lähtien Kallaveden yli Toivolaan. Kelloniemessä sijaitsi kestikievari lauttarannan yhteydessä. 1900-luvun alussa Kallansillat rakennettiin, rautatie otettiin käyttöön ja lauttayhteys lakkautettiin. (Riekkä 2005, 381.)

Kelloniemi kaavoitettiin 1960-luvun puolivälissä, jolloin niemen koilliskärki osoitettiin öljysatamalle ja säiliöille, muut rannat varattiin teollisuudelle ja varastoille. Samaan kaavaan kuului myös Kellomäen etelärinnettä reunustava asuinalue. 1960-luvulla Kuopiossa aloitettiin ensimmäisen varsinaisen lähiön, Puijonlaakson, rakentaminen. Perässä seurasivat uudet alueet: Saarijärvi, Levänen ja Kelloniemi. Kelloniemen asuinaluea alettiin toteuttamaan 1970-luvulla kun sisäasiainministeriö oli vuonna 1974 vahvistanut asuinalueen laajentamista tarkoittavan asemakaavamuutoksen. (Riekkä 2005, 381.)

Likolahti sijaitsee Kelloniemen eteläosassa. Ennen kuin Lihakunta hankki maa-alueet itselleen, Likolahdessa sijaitsi pappilan virkatalon torppa. Torpan aitan vellikello on edelleen Lihakunnan kokoelmissa. (Perkkiö 2002, 24.)

“Noopelin” säiliöitä Likolahden rannalla 1930-luvulla. Lihakunnan kuva-arkisto.

4.2 ALUEEN KEHITYS

Likolahden maa-alueiden hankinta ja ensimmäinen teurastamo 1923

1910-luvun lopussa Lihakunnan edeltäjä, KKO ryhtyi toimenpiteisiin oman ”karjanpito- ja maanviljelyspai-kan” hankkimiseksi Kuopiosta. Vuonna 1917 viljantuonti Venäjältä oli lakannut vallankumouksen ja maan sisäis-ten levottomuuksien takia. Tästä johtuen karjanmyyn-tiosuuskunnat Suomessa saivat velvollisuudekseen lihan-hankinnan myös siviiliväestölle. KKO:n toimialueeseen liitettiin Kuopion lisäksi Kajaanin kihlakunta Oulun lää-nistä. Kasvaneesta toimialueesta ja lihanhankinnasta siviiliväestölle johtuen KKO:ssa hankittiin lihaa ennä-tyksellinen määrä vuonna 1917. Samaan aikaan KKO teki itseään tunnetuksi ja nousi myös karjanomistajien yleiseen tietoisuuteen markkinointiosuuskuntana. Vaik-kakin hankittu lihamäärä putosi vuonna 1918 runsaal-la kolmanneksella ja jälleen kolmanneksella vuonna 1919, osuuskunnassa oli selkeä käsitys, että toiminta oli kasvamassa ja monipuolistumassa, mistä johtuen päätettiin hankkia oma ”maanviljely- ja karjanpitopaikka Kuopion laitamilta”. Tämän seurauksena osuuskunnassa ryhdyttiin toimenpiteisiin maa-alueiden hankkimiseksi Likolahdesta.

11.6.1919 2§ Kun on tullut tiedoksi, että maisteri Rimpi-läinen myy vuokraoikeutensa Pappilan maalla olevaan Likolahden torppaan ryhdytään hänen kanssaan keskus-telemaan torpan ostamisesta osuuskunnalle. (Mönkkö-nen 1993, 18.)

Likolahden ja Saarijärven torppien maa-alueet saatiin aluksi vuokraoikeuksin KKO:n hallintaan. Likolahden alue ostettiin osuuskunnalle 1920-luvun aikana. Saarijärven alueen kauppa saatiin lopullisesti päätökseen vuonna 1933, kun KKO hyväksyi Kerttu ja Matti Suhosen kanssa tehdyn kauppakirjan. Silloisen lain mukaan asutustilan ensimmäisenä ostajana piti lain mukaan olla yksityis-henkilö, tässä tapauksessa edellä mainitut Suhoset, jotka olivat ostaneet tilan vuokraaja Frans Rissaselta. (Mönkkönen 1993, 28.) Kokonaisuudessaan Likolahden ja Saarijärven torppien maa-alueet käsittivät 52 hehtaarin tilakokonaisuuden.

12.9.1923 3§ Merkittiin, että teurastimon tontiksi on

vuokrattu Likolahden alueesta 1500m²:n suuruinen alue vuoteen 1945 saakka, mistä vuotuinen vuokra on Smk 700,-. (Mönkkönen 1993, 18.)

4.11.1924 4§ Merkittiin pöytäkirjaan, että kauppakirja Likolahden alueen ostosta on kuluvaan kuun 3 p. allekir-joitettu. Sen mukaan saa osuuskunta Likolahden alueesta 20 ha palstan Smk 50 000:-hinnalla (Mönkkönen 1993, 19.)

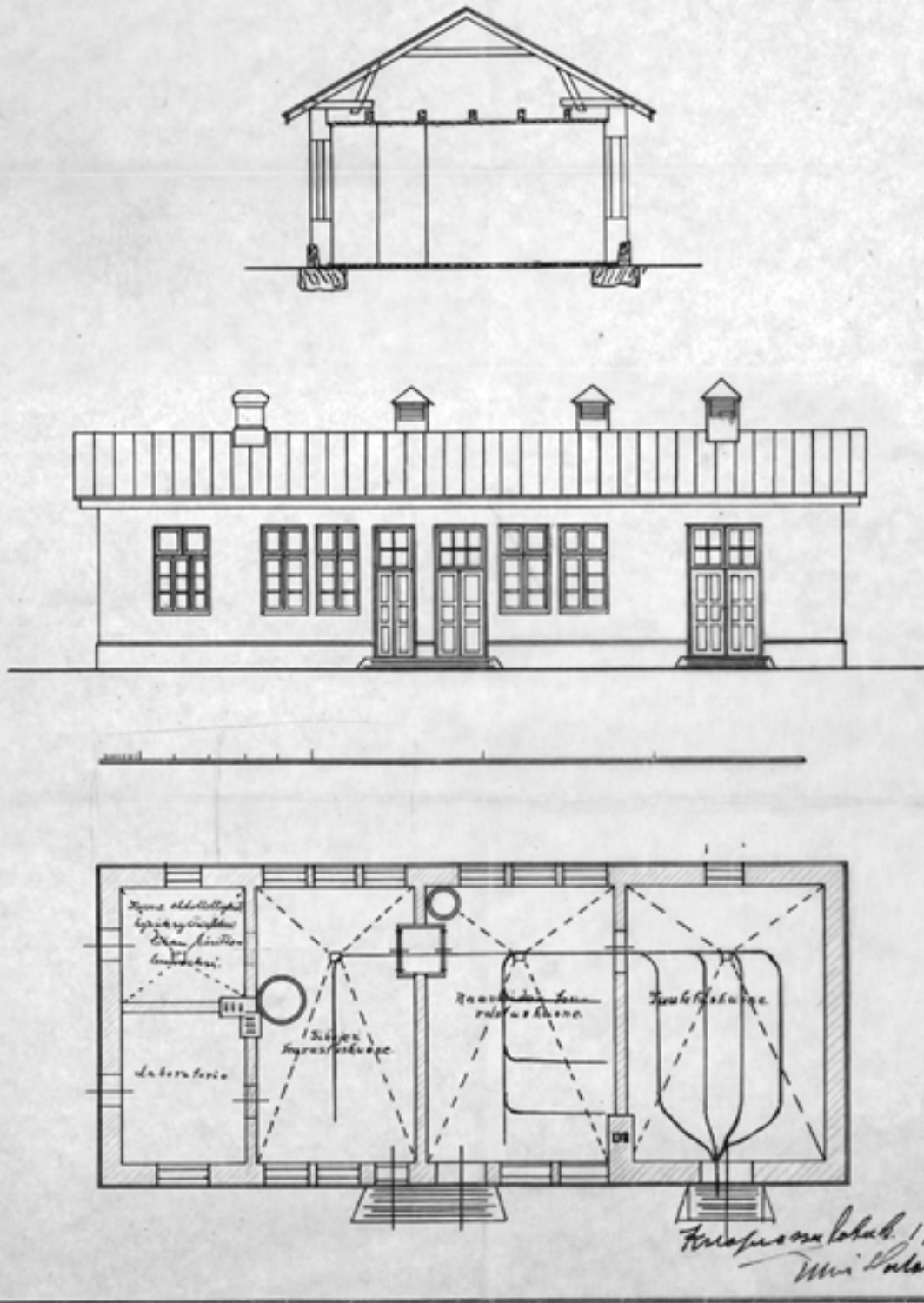
26.2.1926 2§ Tarkastettiin kauppakirjaluonnos, jolla Saarijärven torpan vuokraaja Frans Rissanen myy osuus-kunnalle jakotoimituksen alaisena olevan itsenäistyvän torppansa alueen, omistusoikeuden langetessa osuus-kunnalle tilan asutustilan luonteen lakatessa, mutta hallintaoikeuden siirtyessä tilan tullessa merkityksi maa-rekisteriin. Kauppakirjan mukaan maksaa osuuskunta Rissaselle 75.000:-markkaa ja lisäksi virkatalolautakun-nalle alueesta ja rakennuksista menevän maksun. Alueel-le jäävät arvopuut ostetaan eri kaupalla. (Mönkkönen 1993, 19-20.)

KKO:n oma teurastustoiminta alkoi Likolahdessa jo vuon-na 1921 tilapäisessä lahtivajassa, tätä ennen eläimet oli teurastettu tiloilla tai kaupungin teurastamossa. Lah-tivaja ei kuitenkaan riittänyt osuuskunnan kasvavalle toiminnalle pitkään. Teurastustoimintaa haluttiin nyky-aikaistaa ja nostaa vientimääräykset täyttävälle tasolle ulkomaankaupan mahdollistamiseksi. Tätä varten piti rakentaa uusi teurastamo.

Tiilirakenteinen teurastamo valmistui lopulliseen kun-toonsa vuoden 1923 lopussa. 1928 Likolahteen raken-nutettiin sähköt kaupungista ja 1929 vesijohto. Tätä ennen vettä oli kuljetettu hevosilla ajaen ja käsipumpuil-la. Uuden teurastamon valmistumisen myötä teuraita ruvettiin hankkimaan entistä enemmän elävinä. Vuonna 1928 osuuskunnalle hankittiinkin erikoisvalmisteinen kuorma-auto ”Juntusen juna”, jolla teuraita voitiin hakea kauempaakin.

Oman tilan ja teurasauton hankkiminen olivat keskeisiä edistysaskelia osuuskunnan toiminnalle. Vuosisadan al-kukymmenillä ei kaupungeissa ollut juuri lainkaan lihan säilytysmahdollisuuksia eikä tuoretta lihaa tästä johtuen ollut ympärivuoden saatavissa. Oma tila Kuopion laidal-la teki osuuskunnalle mahdolliseksi lihan varastoinnin ympäri vuoden, mikä puolestaan lisäsi lihan markkinoin-

Kuopion karjanmyyntiosuuskunnan
seurastushuone.

Likolahden vanhan teurastamon piirustukset vuodelta 1922. Teurastamon suunnitteli rakennusmestari E. Halonen. Lihakunnan kuva-arkisto.

timahdollisuuksia. Myöskin ilman autoja teuraseläinten kuljettaminen teurastamoihin oli erityisesti talvikaudella lähes mahdotonta.

1930-luvun alun lama ja siitä johtuvat taloudelliset vaikeudet johtivat irtisanomisiin Likolahden teurastamolla. Työllisyyden kasvattamiseksi KKO päätti lopettaa lihan oston lihakauppailta ja ostaa karjan elävänä osuuskunnan jäseniltä, jotta teurastamon työväki saisi lisää työtä ja eläinten elimet ja suolet jäisivät osuuskunnalle jalostettaviksi. (Mönkkönen 1993, 27.) Lama alkoi väistyä 1933 ja lisäksi samoihin aikoihin Suomessa nostettiin tullimaksua ulkomailta tuotavan sianlihan osalta. Tämä vauhditti kotimaista teurastustoimintaa ja Likolahden vuonna 1923 valmistunut teurastamo oli jälleen käymässä pieneksi. Kasvaneesta teurastustoiminnasta johtuen myös teurastuksen sivutuotteiden käsittelytilat olivat riittämättömät. Lisäksi Kuopion keskustassa Tulliportinkadulla sijaitseva makkaratehdas tarvitsi enemmän tuotantotehoa.

1930-luvulla vanhaa teurastamoa laajennettiin mittavasti: Vuonna 1930 oli saatu valmiiksi tuuletushalli ja pekosisikojen käsittelyyn tarkoitettu polttouuni, vuonna 1934 pannuhuone, laudoista rakennettu sikojen tainnutushuone ja teurassikala sekä vuosina 1936-37 lähetysshalli, vuotakellari, elinosasto, ketunruokavarasto, henkilökunnan huoltohuoneet sekä uusi teuraskarjanavetta. (Perkkiö 2002, 22.) 1930-luvun loppuvuosina Likolahteen rakennettiin myös kasvihuoneita, joista saatuja vihanneksia sekä pelloilta saatuja perunoita ja juureksia myytiin lihan ja lihajalosteiden kanssa osuuskunnan myymälöissä. Laajennuksista huolimatta SKO - KKO oli yhdistynyt Joensuussa toimineen osuuskunta Oivan kanssa ja nimi oli 1938 muutettu Savo-Karjalan osuusteurastamoksi - joutui 1930-luvun viimeisinä vuosina myöntämään, ettei tila vanhassa teurastamossa enää riittänyt, vaan Likolahden alueelle oli laadittu kokonaisvaltainen kehittämissuunnitelma. Uudesta suunnitelmasta ehdittiin kuitenkin toteuttaa vain lämpökeskuksen ensimmäinen vaihe ja syväjäädäyttämö ennen kuin talvisota alkoi 30.11.1939.

Uusi teurastamo 1950

Likolahden rakentaminen jatkui sodan jälkeen. Pula rakennustarvikkeista hidasti töiden etenemistä. Vuonna 1945 pöytäkirjaan kirjattiin, että autotalli- ja konttorirakennuksen rakentamista viivästytti sementin ja tiilien

puute. Rautaa oli kuitenkin jo tarvittava määrä ja pohjatasaus oli lähes valmis.

3.4.1945 2§ Rakennustyöt Likolahdessa: Maisteri Ojan-

perä selosti rakennustöiden vaiheita Likolahdessa. Autotallin rakentamista viivästyttää nyt se, ettei ole saatu sementtiä eikä tiilejä. Rautaa alkaisi olla lähes tarvittava määrä ja pohjatasaus on suunnilleen loppuunsaatu. Asuinrakennus Likolahdessa on melkein valmis, samoin uusi tomaattihuone. (Mönkkönen 1993, 43.)

Lopullisesti autotalli- ja konttorirakennus valmistui vuonna 1948. Johtokunta kokoontui uudessa konttorihuoneistossa ensimmäisen kerran helmikuussa 1948 ja pöytäkirjassa todettiin täten pääkonttorin siirtyneen Likolahteen. Autotalli- ja konttorirakennuksen lisäksi Likolahteen rakennettiin myös henkilökunnan asuntoja, jotka on sittemmin purettu, mutta näiden hankkeiden lisäksi ei vielä 1940-luvun puolella aloitettu uusia rakennushankkeita.

Suunnittelutyöt tuotantolaitosten laajennuksia varten kuitenkin aloitettiin. Suunnitelmia oli tehty jo 1930-luvulla ennen sotaa, mutta niiden todettiin käyneen jo vanhanaikaisiksi. Esimerkiksi 1930-luvun suunnitelmista poiketen myös konttori ja jalostustuotanto sijoitettiin Likolahden alueelle. (Perkkiö 2002, 36.)

Vuoden 1948 lopussa SKO päätti kutsua lihantuotantolaitosten suunnitteluun erikoistuneen tanskalaisen insinööri N. E. Wernbergin suunnittelemaan osuuskunnan tuotantolaitoksia. Ensimmäiset luonnokset Kööpenhaminasta saapuivat maaliskuussa vuonna 1949. Nämä suunnitelmat SKO antoi suomalaisen arkkitehti Sakari Honkavaaran tarkasteltavaksi. Wernbergin suunnitelmien pohjalta Honkavaara suunnitteli tuotantolaitokset. (Arkkitehti Honkavaara vastasi myös muun muassa Lihakunnan Kajaanin konttorin teurastamon ja lihavarastojen suunnittelusta) Suunnitelmat tuotantolaitosten rakentamiseksi valmistuivat vuoden 1949 aikana ja SKO:n hallintoneuvosto hyväksyi ne marraskuussa 1949. Heinäkuussa 1950 johtokunta hyväksyi rakennuslautakunnan esittämän rakennusurakoitsija insinööri J. Jutilan ja rakennusmestari Vilho Leskisen kanssa laaditun urakkasopimuksen. (Mönkkönen 1993, 50.) SKO:n jäsenmäärä ja eläinten hankintamäärät kasvoivat voimakkaasti 1950-luvun alussa talouden alettua

viimeinkin kasvamaan sodan jälkeen ja säännöstelyn loputtua. Tämänkin takia uusien tilojen rakentamisella alkoi olla kiire.

Hallintoneuvosto 28.11.1949 4§ Likolahden uusi teurastamo: N. E. Wernbergin insinööritoimiston laatimien piirustusten perusteella hallintoneuvosto tutustui johtokunnan suunnitelmiin tuotantolaitosten rakentamiseksi Likolahteen. Summittaisten laskelmien mukaan tulisi laitos valmistuttuaan maksamaan noin 150-200 miljoona mk. Johtokunnan suunnitelmien mukaan pitäisi päästä rakennustyötä alkamaan ensi keväänä, koska nykyinen teurastamo ei enää voi läpäistä lisääntyvää työtä ja varastointia. Hallintoneuvosto hyväksyi yksimielisesti johtokunnan suunnitelman ja kehoittaa johtokuntaa toteuttamaan sen esityksen mukaisesti. (Mönkkönen 1993, 48.)

Rakentaminen lähti käyntiin Likolahdessa vuoden 1950 keväällä. Rakennustyöt alkoivat maansiirtotöillä, joita tehtiin vielä hevosten avulla. SKO teetti maansiirtotyöt itse eivätkä ne kuuluneet rakennusurakkaan. Vanhoja

rakennuksia purettiin uusien alta, muun muassa vuonna 1923 valmistunut teurastamo.

1950-luvun alussa talous lähti viimein elpymään sodan jälkeen ja säännöstelyä purettiin. Tästä johtuen SKO:n hankintamäärät kasvoivat voimakkaasti ja vanhat eläinsuojat ja varastot muodostuivat pahoiksi pullonkauloiksi. Rakentamista haluttiin nopeuttaa, mutta raaka-ainepula vaikeutti rakentamista vielä 1950-luvullakin. Tämän takia SKO ryhtyi hankkimaan varastoon keskeisimpiä rakennustarvikkeita kuten tiiliä, rautaa, sementtiä, puutavaraa, lautoja, korkkia, pikeä ja lasivillaa. Likolahden uuden teurastamon piti valmistua jo vuoden 1951 puolella, mutta rakennusmateriaalien saantivaikeuksien takia valmistuminen siirtyi kuitenkin seuraavan vuoden puolelle. Toukokuussa 1952 Likolahden uuden tuotantolaitoksen teurastamo-osa oli valmistunut ja teurastus voitiin väliaikaisesti aloittaa, vaikkei koko urakka ollutkaan vielä valmis.

1953 keväällä alkoi lihanjalostustehtaan rakentaminen teurastamon yhteyteen Likolahteen. Makkaratehdas

Likolahden teurastamo rakenteilla 1951. Lihakunnan kuva-arkisto.

Tulliportinkadulla oli käynyt liian pieneksi ja uusi lihavalmistetehtas valmistui Likolahteen vuonna 1954. Lihanjalostustehtaan lisäksi Likolahteen rakennettiin vuonna 1953 myös destruktiolaitos eli teurasjätteiden käsittelylaitos entisiin suoliosaston tiloihin. Tämä tarkoitti aivan uuden menetelmän käyttöönottoa Suomessa. Destruktiolaitoksen kapasiteetti riitti kaikissa SKO:n teurastamoissa syntyvien teurasjätteiden käsittelyyn. (Mönkkönen 1993, 56.)

1950-luvulla rakennetut tuotantolaitokset merkitsivät SKO:lle ratkaisevaa tuotantokapasiteetin kasvua ja tuotannon nykyaikaistamista. Voitiin puhua jo teurastamoteollisuudesta. Rakennukset oli suunniteltu mahdollisimman tehokkaan tuotantolinjan luomiseksi. Koneiden ja teknisten apuvälineiden määrää oli lisätty tuotantoprosessissa. Tämä kaikki nosti tuottavuutta. Ainoastaan einest tuotteiden ja valmisruokien tuotanto oli edelleen suuressa määrin käsityövaltaista. Myös pakkasvarastotiloja oli lisätty tuntuvasti uusien rakennusten rakentamisen yhteydessä. Tällä voitiin tasata lihan tarjonnan ja kysynnän kausivaihteluja, mikä paransi lihan tuottajien mahdollisuuksia tuotantonsa markkinointiin. 1950-luvulla rakennetut ”fyysiset raamit” mahdollistivat suuryrityksen kehityksen. (Perkkiö 2002, 86.) Uuden tuotantolaitoksen valmistuttua SKO:Ssa todettiin myös, että nimi Savo-Karjalan Osuusteurastamo alkoi vanhentua. Nimi ei osuuskunnan mielestä enää antanut oikeaa kuvaa teollisesta yrityksestä. Nimi Lihakunta rekisteröitiin syyskuussa 1956.

Teurastamon laajennukset 1970- ja 1980-luvuilla

1950-luvun mittavien uudistusten jälkeen Lihakunnassa ei tehty suurempia investointeja Likolahden kiinteistöihin vähään aikaan. 1960-luvun alussa hankittiin kuitenkin saksalaiset laskentalaitteet karjatilitysten apuvälineiksi. Samalla karjatilitysten laskenta keskitettiin piirikonttorista Kuopioon. Tästä ja uusista koneista johtuen konttoritiloja piti lisätä Kuopiossa. Vuonna 1961 Lihakunnan johtokunta päätti, että konttorirakennuksessa sijainneet asunnot varattaisiin kirjapitokoneille. (Mönkkönen 1993, 69.)

1960-luvulle tultaessa tuotanto kasvoi vakaasti Lihakunnassa. Yleinen elintaso nousi ja kulutustottumukset kasvoivat. Kotitaloudet käyttivät enenevässä määrin lihaa. 1960-luvun puolivälissä oltiin kuitenkin tilanteessa, jossa

kaikissa toimipaikoissa alkoi jälleen olla laajentamisen tarve. Vuonna 1966 Lihakunta tilasi pitkän tähtäimen investointiohjelman Lihateolliselta tutkimuskeskukselta. Tarkoituksena oli selvittää, millainen Lihakunnan teurastamo- ja tehdaskapasiteetin tarve tulisi olemaan tulevaisuudessa sekä miten ja missä toimipisteitä tulisi laajentaa, jos lähtökohdaksi otettaisiin puhtaasti taloudelliset laskelmat. (Mönkkönen 1993, 78.)

Raportin tuloksena oli toimintojen voimakas keskittäminen. Viiden vuoden kuluessa lopetettaisiin Varkauden lihavalmistetehtas ja teurastamo, lisälmen ja Nurmeksen teurastamo, Joensuun lihavalmistetehtas ja einestehtaan sekä Kuopion ulkopuolella olevien pesuloiden toiminta ja keskitettiin lihavalmisteiden ja einesten tuotanto Kuopioon sekä pesuloiden toiminta Kuopioon, Joensuuhun ja Kajaaniin. Täysin tässä muodossa ehdotusta ei toteutettu, mutta toimintoja keskitettiin joka tapauksessa Kuopioon. Tämä aiheutti suuria muutoksia Likolahden tuotantolaitoksiin. Suurista edellä olevista muutoksista johtuen Lihakunta tilasi Otrio Oy:ltä yleissuunnitelman Kuopion laitoksia koskevien toimenpiteiden suorittamista varten. (Mönkkönen 1993, 79.)

14.5.1971 6§ Kuopion laajennussuunnitelmat: Tutustuttiin Kuopion lihavalmiste- ja einestehtaan laajennussuunnitelmiin LTR-suunnitteluryhmän tekemien luonnosten nro 5 pohjalta. Luonnoksia on tehty aikaisemmin jo neljä pyrittäessä mahdollisimman taloudelliseen ratkaisuun. Nyt esillä olleissa luonnoksissa on päädytty siihen, että uutta rakennettaisiin n. 4000m³, vanhassa osassa suoritettaisiin melko laajat muutostyöt ja koneiston ajanmukaistamiselle pantaisiin suuri paino. Kustannusarvio, joka on tässä vaiheessa tosin vielä hyvin summittainen, on n. 3 miljoonaa markkaa. Johtokunta hyväksyi periaatteessa suunnitelman, mikä päätös käytännössä merkitsee sitä, että voidaan ryhtyä toimenpiteisiin rahoituksen järjestämiseksi ja rakennusluvan saamiseksi. (Mönkkönen 1993, 84.)

Karjapohjolan kanssa vuonna 1972 tapahtuneen fuusion myötä edellä mainitut suunnitelmat joutuivat vielä kerran uudelleen arvioitaviksi. Vuonna 1972 käynnistettiin Kuopion lihavalmistetehtaan laajennus, jonka tuloksena saatiin 12 300m³ uutta tilaa ja saneerattiin vanhaa 18 000m³. Tässä kohtaa toteutettiin lähettämöuudistus sillä silmällä, että Kuopio voisi toimia tulevaisuudessa keskuslähettämönä oman alueen lisäksi lisälmen, Ka-

jaanin, Nurmeksen ja Varkauden konttoreiden alueella. Myös muun muassa einestehdasta laajennettiin ja Kuopioon rakennettiin lisää leikkaamokapasiteettia, että toimitukset kauppaan olivat muuttumassa entistä enemmän palalihaksi ja valmiiksi pakatuiksi tuotteiksi. (Perkkiö 2002, 78.)

Vuonna 1979 aloitettiin kymmenen vuotta kestävä investointien runko-ohjelma. Kuopiossa teurastamoa päätettiin laajentaa ja vanhoja tiloja kunnostaa. Laajennukseen

tulivat nauta- ja sikanavetat, lietalantalat, vuotavarasto, väestönsuoja, sikateurastamon vastaanotto-tila sekä navetta. 1970- ja 1980-luvuilla tehdyt laajennukset koskivatkin lähes kaikkia rakennuksia Likolahdessa. Muun muassa konttorirakennusta, teurastamoa ja lämpökeskusta laajennettiin. 1990-luvun alussa rakennettiin myös uusi lähettämörakennus Likolahteen. Uusia rakennuksia ilmestyi aina vuoteen 2000 saakka, jolloin uusi vuotavarasto valmistui. Tämänkin jälkeen on joissain uudemmissa hallirakennuksissa tehty muutostöitä.

Likolahden teurastamo vuonna 1962. Lihakunnan kuva-arkisto.

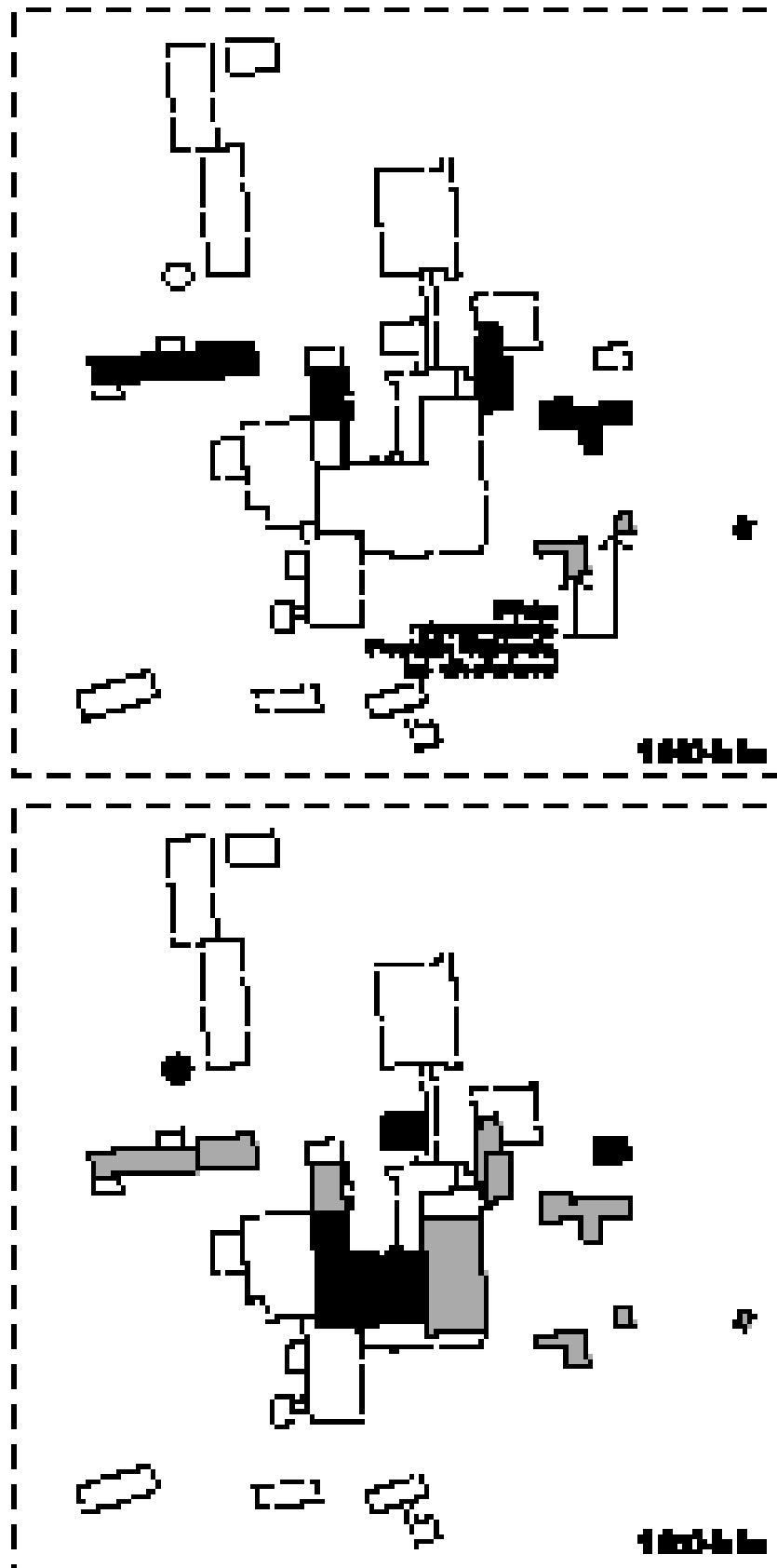

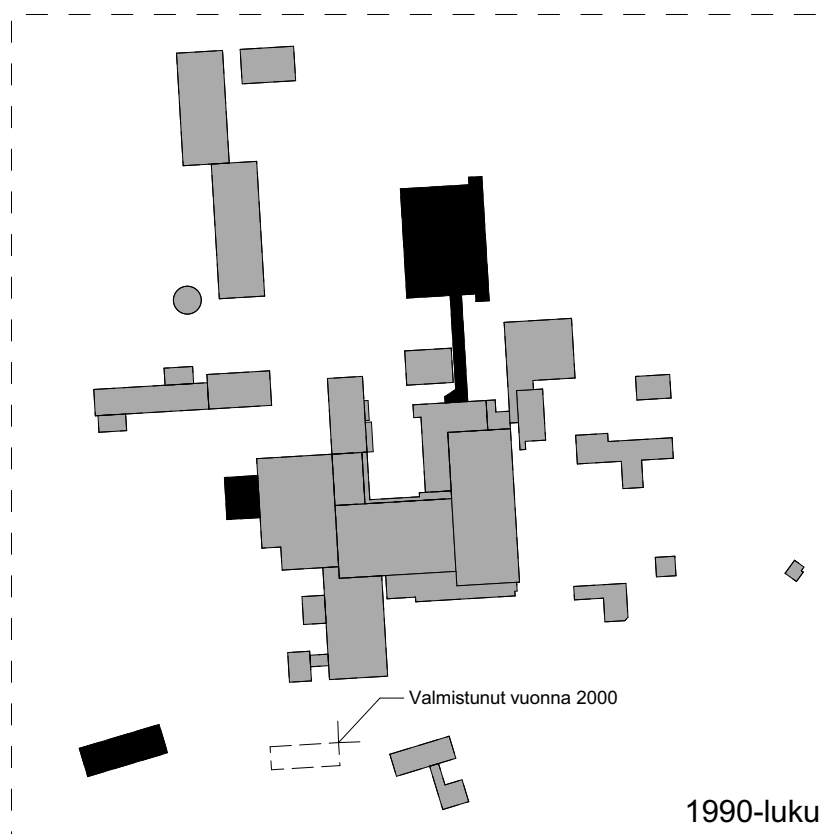
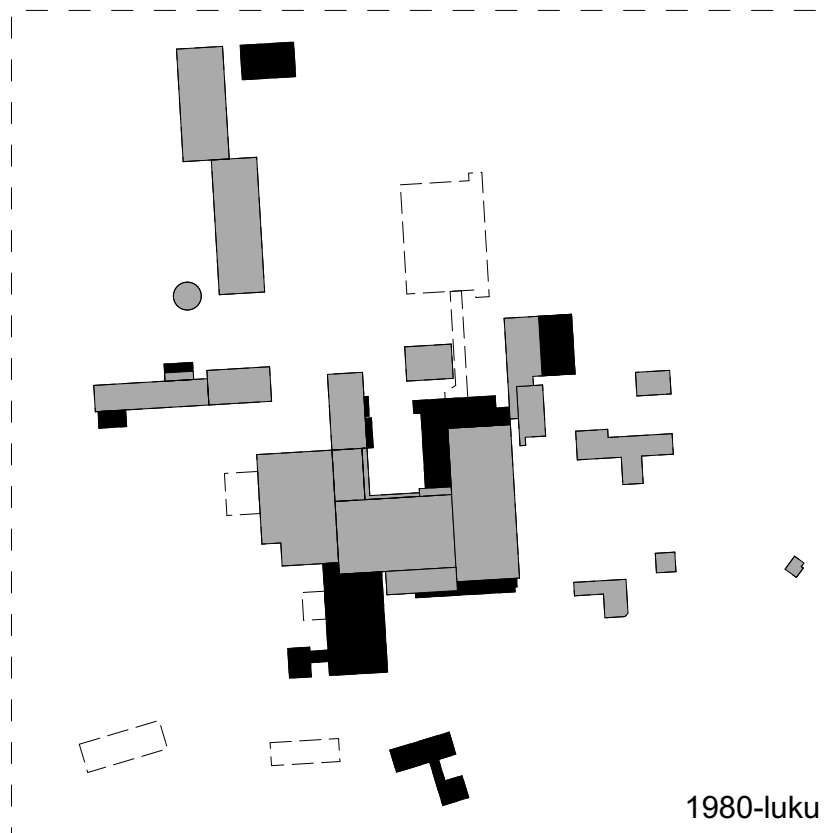
An aerial photograph of a large industrial paper mill complex. The facility consists of several large, interconnected buildings with gabled roofs. Two prominent tall smokestacks are visible on the left side of the complex. The mill is situated on a flat area adjacent to a large body of water, likely a lake or bay, which stretches into the background under a cloudy sky. A dense forest of evergreen trees borders the mill on the right and top right. In the foreground, a portion of a white building with a shingled roof is visible, partially obscuring the view of the mill.

LIKOLAHDEN TEURASTAMO

ALUEEN RAKENTUMINEN

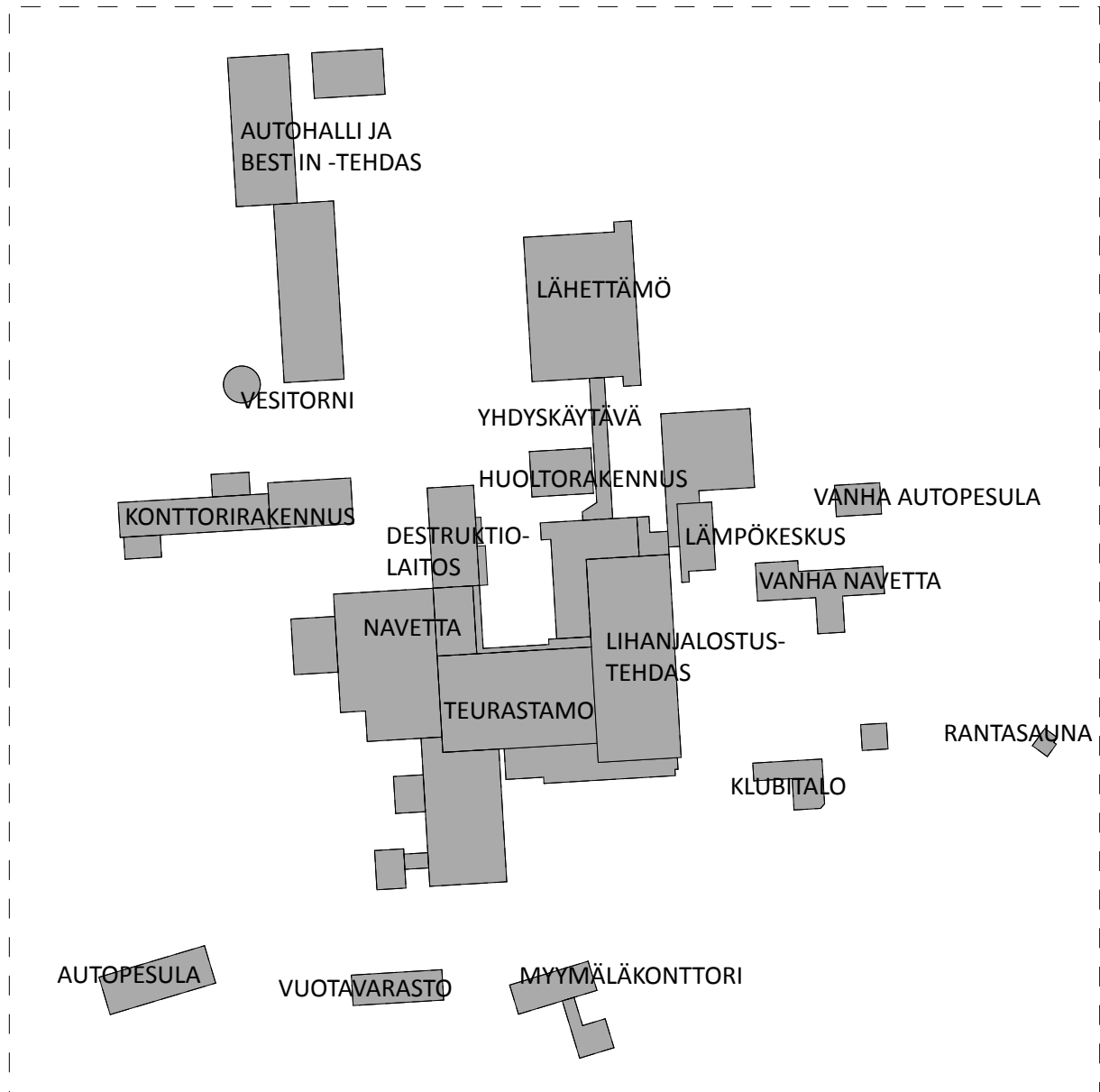

NYKYTILANNE (2015)

5. ALUEEN RAKENNUKSET JA MUUTOSVAIHEET

5.1 TEURASTAMOKOMPLEKSI

Teurastamokompleksi koostuu itse teurastamorakennuksesta, navetasta, lihanjalostustehtaasta ja destruktiolaitoksesta.

Teurastamo ja navetta

Alkuperäisen teurastamon ja navetan lupakuvat ovat vuodelta 1950. Teurastamon on suunnitellut arkkitehti Sakari Honkavaara insinööri N. E. Wernbergin suunnitelmien pohjalta. Uusi teurastamo sijoitettiin vuonna 1923 valmistuneen entisen nauta- ja sikateurastamon sekä vuonna 1936 valmistuneen teuraskarjanavetan paikalle.

Alkuperäinen teurastamo

Teurastamo oli harjakattoinen, osittain kolmikerroksinen tiilirakennus. Osa toisesta kerroksesta oli korkeaa tilaa. Tämän lisäksi teurastamossa oli myös kellari ja ullakko. Myös navetta oli harjakattoinen tiilirakennus. Se sijoittui poikittain teurastamon pohjoispuolelle.

Teurastamon ja navetan pilari-palkisto oli teräsbetonia. Ulkoseinät olivat tiiltä. Rakennuksen sokkeli oli betonia ja vesikatto tiilestä. Teurastamossa oli rikas ikkunamaailma. Ikkunoiden tyylit ja koot vaihtelivat kerroksittain. Myös ullakkokerroksesta aukesi vielä ikkunarivi teurastamon harjakaton yllä. Navetan julkisivut olivat teurastamon julkisivuja rationaalisemmat.

Tilavuudeltaan itse teurastamo oli valmistuessaan noin

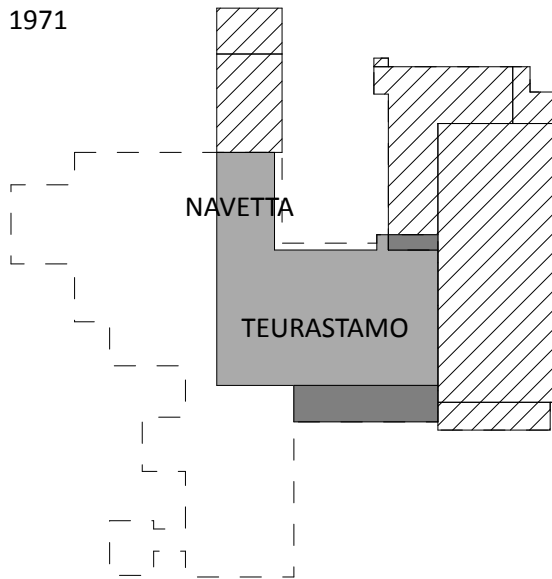
20 000 m³. Sen kapasiteetiksi laskettiin 8-tuntisena työpäivänä 85 isoa nautaa, 200 sikaa ja 275 lammasta ja vasikkaa, mikä vastasi 6-7 miljoonan kilon vuositeurastusta. (Mönkkönen 1993, 53.) Teurastamon tekniikka edusti 1950-luvulla alansa uusinta suunnittelua ja eräänlaista liukutyösystemiä. Työn ja teurastuslinjan kulku rakennuksen sisällä oli suunniteltu mahdollisimman tehokkaaksi. Kaikki tilat teuraskarjanavetasta lähettämöön olivat saman katon alla. Eri työvaiheet tehtiin teollisesti mahdollisimman vähällä ihmistyövoimalla. (Perkkiö 2002, 45.) Voitiin puhua jo ”teurastamoteollisuudesta”. (Mönkkönen 1993, 53.) Teurastamossa oli alansa uusinta tekniikkaa: Sikateurastamossa uudenaikainen kaltauskone, ruhojen punnitusta varten täysautomaattinen vaaka ja teurastamon yhteydessä syväjäädäyttämö, johon mahtui noin 350 000 kiloa lihaa.

Eläimet tuotiin sisälle teurastamokompleksiin länsijulkisivulla sijaitsevasta navetanovesta. Navetan ensimmäisessä kerroksessa sijaitsivat pienkarjan ja sikojen navetat. Vieressä johti toiseen kerrokseen kävelysilta, jota pitkin isommat naudat ja hevoset kulkivat omaan eläinsuojaansa. Itse teurastamon ensimmäisessä kerroksessa oli myös varastotiloja. Varsinaiset teurastamot sijoituivat toiseen kerrokseen. Teurastamon kolmannessa kerroksessa oli syväjäädäytysvarastoja ja laboratorioita. Kolmannen kerroksen välipohja oli osittain auki tehden toisen kerroksen teurastamoista kaksikerroksista tilaa.

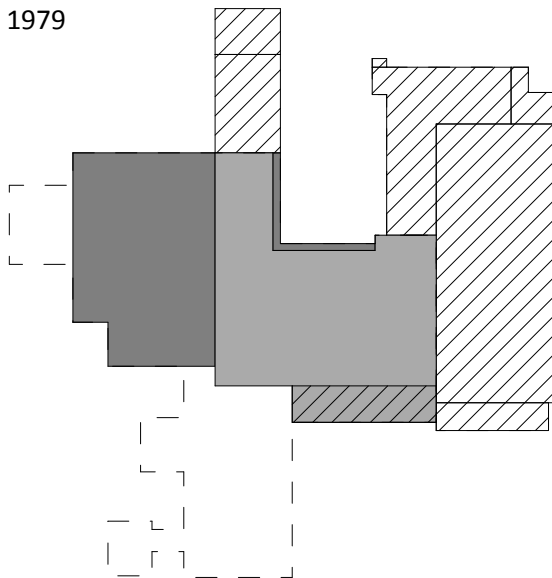
Tuuletushalli sijoittui teurastamon ja koneellisesti jäähdytettyjen varastohallien väliin. Teurastetut ruhot siirrettiin tähän tuuletushalliin noin vuorokaudeksi, jonka jälkeen ne siirrettiin varsinaiseen jäähdyttämöön. Tämä oli käytäntö 1950-luvun alussa mutta samaan aikaan Saksassa ja Tanskassa alettiin siirtyä koneellisesti jäähdytettyjen esijäähdyttämöjen käyttöön, mikä sekä paransi lihan laatua että sen säilyvyyttä. Tähän siirryttiin Liholahdessa varsin nopeasti ja tuuletushalli jäi tyhjilleen.

1971

1979

Muutokset

1971 porraskuilun laajennus

Teurastamon porraskuilun viereen rakennettiin hissikuilu LTR-suunnittelun vuonna 1971 tekemien lupakuvien mukaan. Samalla myös lähettämöä laajennettiin teurastamon eteläpuolella ja teurastamon ja lihanjalostustehtaan välissä 1. kerroksessa sijainnut avoinainen käytävä suljettiin. Hissi- ja porraskuilun väliin sijoitettiin myös varasto- ja peseytymistiloja. Ullakkokerrokseen sijoitettiin arkisto ja avattiin yhteys lihanjalostustehtaan puolelle.

Laajennus erosi selvästi vanhan teurastamon tyylistä. Vanhan porraskuilun harjakatto purettiin. Uusi hissi- ja porraskuilu oli tasakattoinen ja nousi vanhan teurastamon kattolinjan yläpuolelle. Sen julkisivut olivat kuitenkin puhtaaksi muuratusta poltetusta tiilestä, joiden väri oli vanhan teurastamon julkisivujen kaltainen.

Eteläpuolen laajennus peitti taakseen teurastamon alkuperäisen julkisivun. Laajennuksen vesikatto ja sen edessä olevan laiturin katos kuitenkin jatkoivat tehtaan alkuperäisen harjakaton linjaa. Laajennuksen julkisivut olivat vastaavaa tiiltä kuin vanhassa teurastamossa.

1973 hissien ulko-oven lisäys

Edellä mainittuun hissikuiluun lisättiin hissien ulko-ovi ensimmäiseen kerrokseen teurastamon pohjoispuolelle LTR-suunnittelun piirustusten mukaan.

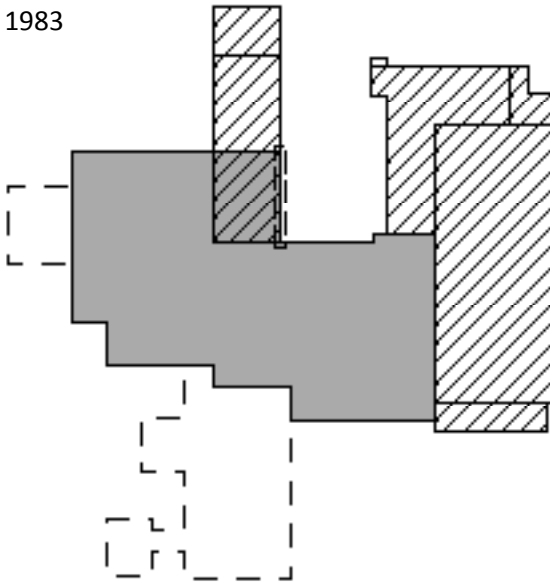
1978 vähäisiä sisätilamuutoksia

Vuonna 1978 koko teurastamokompleksissa tehtiin vähäisiä sisätilamuutoksia rakennusmestari Kalevi Hännisen suunnitelmien mukaan.

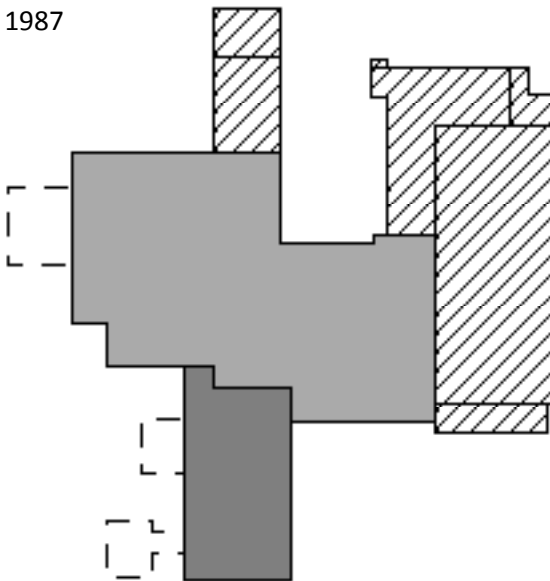
1979 laajennus ja sisätilamuutoksia

Teurastamokompleksiin tehtiin useita laajennuksia LTR-suunnittelun piirustusten mukaan vuonna 1979. Suurin laajennusosa rakennettiin navetan ja teurastamon länsipuolelle. Uuteen osaan sijoituivat sairas-teurastamo, navetan laajennus, sikala ja vuotavarasto. Teurastamon eteläpuolelle rakennettiin myös pienempi laajennusosa. Samalla rakennettiin myös "katseluparvet"

1983

1987

teurastamon sisäpihalle päin, eräänlainen toisessa kerroksessa kulkeva käytävä, joka kiersi navetan itäjulkisivulta teurastamon pohjoisjulkisivulle. Laajennusten lisäksi myös vanhassa teurastamo-osassa sekä destruktiolaitoksen eteläpäädyssä tehtiin vähäisiä sisätila-muutoksia.

Länsipuolen laajennukset olivat tasakattoisia rakennuksia, jotka erottuivat selvästi vanhan teurastamon ulkomuodosta. Samassa yhteydessä myös vanhan navetan alkuperäinen harjakatto purettiin ja muutettiin tasakattoksi. Laajennusten ulkoseinät olivat tiiliverhoiluja betonielementtejä. Sokkeli oli betonia, julkisivut poltettua julkisivutiiltä. Julkisivutiilen väri oli vanhan teurastamon tiilien kaltainen. Laajennusten kattorakenteiden sivut oli päällystetty muovipinnoitetulla teräslevyllä.

Eteläpuolen laajennus peitti alleen osan vanhan teurastamon julkisivusta ja 1971 rakennetun laajennuksen. Itse laajennuksen julkisivuissa käytettiin betonia sokkelissa ja poltettua julkisivutiiliä ulkoseinissä. Tiilien väri oli vastaava kuin teurastamon vanhassa osassa.

Katseluparvet sisäpihalla peittivät navetan ja teurastamon alkuperäiset itä- ja pohjoisjulkisivut taakseen. Katseluparven kattolinja navetan itäjulkisivulla jatkoi harjakattoisen destruktiolaitoksen kattolinjaa. Sama kattolinja jatkui myös teurastamon pohjoisjulkisivulle kääntyvässä parvessa. Katseluparvioiden julkisivut olivat valkoista, muovipinnoitettua teräslevyelementtiä.

1983 sisätilamuutoksia ja vähäisiä julkisivumuutoksia navetassa

Navetan kellarikerros uusittiin vuonna 1983. Suunnitelman teki LTR-suunnittelu. Kellarissa oli aikaisemmin sijainnut tuottajapalautusten vastaanotto ja pakkaus-tarvikevarasto. Muutoksen myötä kellariin rakennettiin uusia väliseiniä ja sinne sijoitettiin muun muassa toimisto-, sosiaali- ja tutkimustiloja. Rakennuksen alapohja uusittiin samalla. Myös itäjulkisivun kellarikerroksen ulkoseinien alaosa rakennettiin uudestaan. Tiilijulkisivu rapattiin vaaleanharmaaksi viereisen destruktiolaitoksen tapaan rakennuksen itäpuolella.

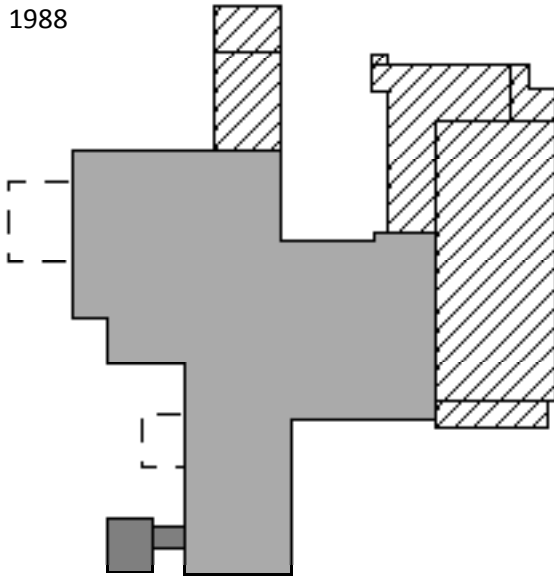
1987 laajennus ja sisätilamuutoksia

Teurastamoa laajennettiin vuonna 1987 LTR-suunnittelun tekemien piirustusten mukaan. Teurastamon eteläpuolelle rakennettiin laajennus, jonne sijoituivat

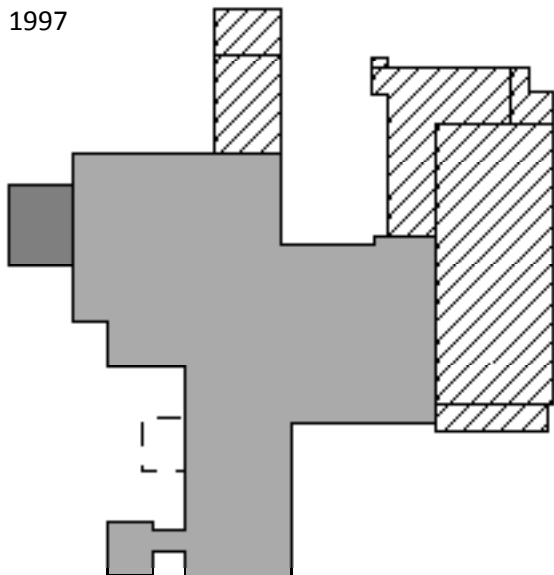

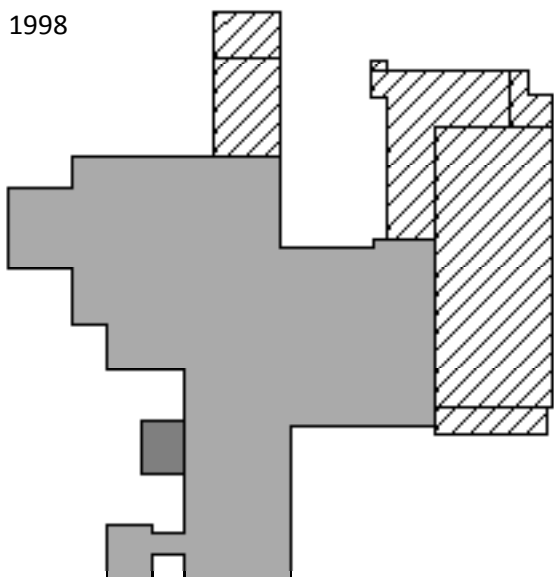
1988

1997

1998

lähettämö, nauta- ja sikateurastamot sekä toimistotiloja. Laajennuksen eteläjulkisivulla oli lastauslaituri. Lisäksi laajennuksessa oli myös tauko- ja sosiaalitiloja. Ullakkokerroksessa oli teknisiä tiloja. Vanhan teurastamon puolella sijainneet teurastustoiminnot siirtyivät siis laajennukseen. Vanhan osan entisiin teurastustiloihin tuli esimerkiksi uusi ruhojäähdyttämö. Teurastamon vanhan osan puolella tehtiin muitakin muutoksia, purettiin väliseiniä ja rakennettiin uusia.

Laajennus oli osin tasakattoinen. Ullakkokerroksen vesikatto oli vanhan teurastamon kattoa muistuttava harjakatto. Teräsbetonirakenteisen laajennuksen ulkoseinät olivat poltetulla tiilellä verhoiltuja teräsbetonielementtejä. Laajennuksen ikkunat olivat korkeita ja kapeita. Tasakatolla oli myös joitakin kattoikkunoita. Kuten aiemmatkin laajennukset, tämäkin erosi selvästi vanhan teurastamon tyylistä.

1988 pakkasvarasto

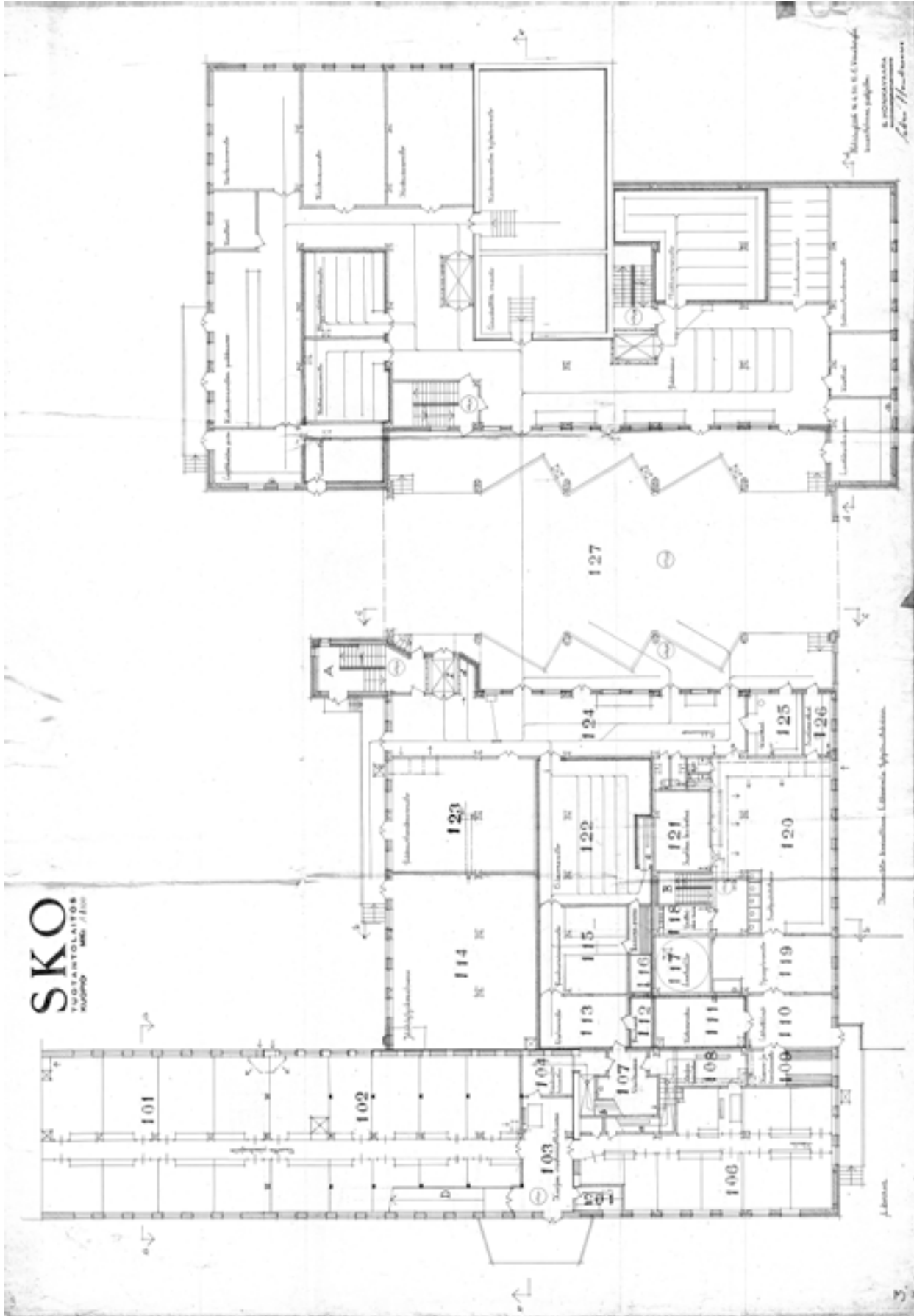
Pakkasvarasto rakennettiin teurastamon länsijulkisivulle LTR-suunnittelun piirustusten mukaan vuonna 1988. Pakkasvarasto oli pieni, tasakattoinen ja yksikerroksinen rakennus. Sen yhdisti teurastamoon pieni lähetystila ja sulkuhuone. Pakkasvaraston julkisivut olivat muiden laajennusten julkisivujen tapaan poltettua tiiltä, betonia ja muovipinnoitettua peltiä. Laajennuksen ympärillä oli sinkitystä teräksestä tehty ulkopuolinen kehikko.

1997 laajennus

Navettaa laajennettiin uudestaan vuonna 1997 Insinööritoimisto Heikki Kojon piirustusten mukaan. Uusi laajennus rakennettiin vuoden 1979 laajennuksen länsipuolelle. Tyyliään uusi laajennus vastasi 1970-luvulla tehtyjä laajennuksia. Se oli pieni, tasakattoinen, yksikerroksinen rakennus, jonka julkisivuissa käytettiin samoja materiaaleja kuin vuoden 1979 laajennuksissa, betonia sokkelissa ja tiiliä julkisivuissa. Tiilien väri vastasi vanhan teurastamon julkisivuja.

1998 laajennus

Teurastamoa laajennettiin vielä 1998 pienesti länsipuolella, kun rehuosasto rakennettiin Insinööritoimisto Heikki Kojon suunnitelmien mukaan. Laajennukseen sijoituivat tuorerehusiilo, vuotien luovutusvarasto sekä riskijätevarasto. Laajennuksen ulkoseinissä käytettiin ulkopuolista teräsrunkoa sekä Paroc-elementtejä.

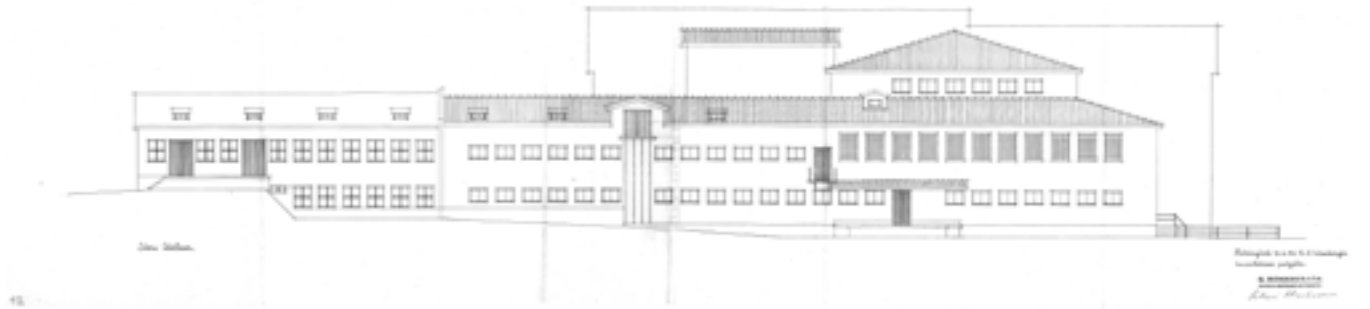

Teurastamon ja navetan 1. kerroksen pohjapiirustus vuodelta 1950. Lihanjälöstustehtaan pohja on vanhentunut, rakennus toteutettiin myöhemmän suunnitelman mukaan. Lihakunnan arkisto.

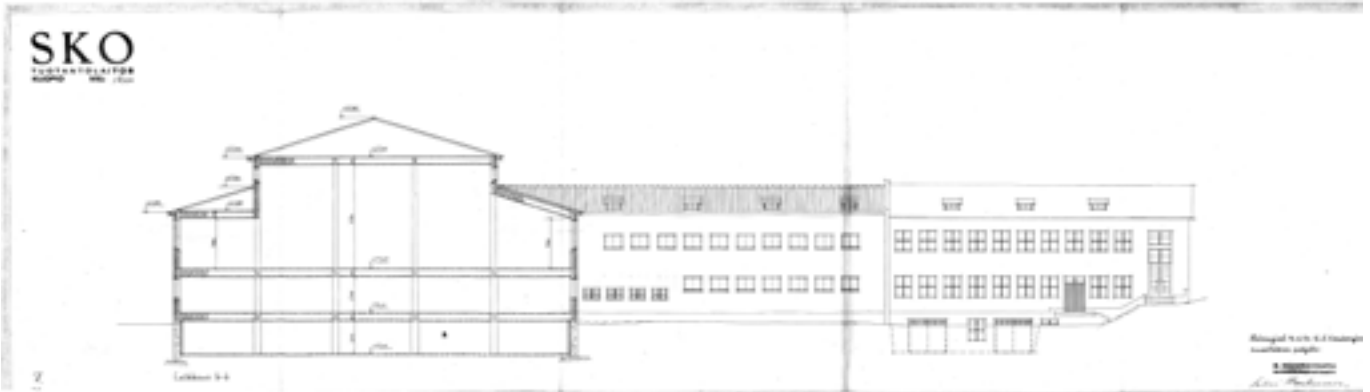
Teurastamon ja navetan 2. kerroksen pohjapiirustus vuodelta 1950. Lihanjälöstustehtaan pohja on vanhentunut, rakennus toteutettiin myöhemmän suunnitelman mukaan. Lihakunnan arkisto.

SKO
SUOMEN KOTITALOUSKESKUS
KOKKO 1950-1951

Teurastamon ja navetan julkisivu länteen vuodelta 1950. Lihakunnan arkisto.

SKO
SUOMEN KOTITALOUSKESKUS
KOKKO 1950-1951

Teurastamon ja navetan julkisivu länteen vuodelta 1950. Lihakunnan arkisto.

Teurastamon julkisivu pohjoiseen vuodelta 1950. Harjakattoisen porrastornin vieressä näkyvät monet erilaiset ikkunat eri kerroksissa. Lihakunnan arkisto.

Lihanjalostustehdas

Teurastamon valmistumisen jälkeen 1952 aloitettiin lihanjalostustehtaan rakentaminen sen itäpuolelle. Lihanjalostustehtaan lupakuvat ovat vuodelta 1953. Myös lihanjalostustehdas on arkkitehti Sakari Honkavaaran suunnittelema insinööri N. E. Wernbergin suunnitelmien pohjalta.

Alkuperäinen lihanjalostustehdas

Lihanjalostustehdas oli viisikerroksinen laitos, jonka rakennustilavuus oli 22 000 m³. Kuten teurastamo ja navetta, myös lihanjalostustehdas oli harjakattoinen tiilirakennus. Sen kantava pilari-palkki-runko ja välipohjat olivat teräsbetonista. Lihanjalostustehtaan ikkunarivit vaihtelivat myös kerroksittain, mutta olivat silti teurasta-

mon moniin kerroksittain erilaisiin ikkunoihin verrattuna varsin rationaaliset.

Lihanjalostustehtaan kellarikerroksessa sijaitsivat varastotilat, vuotasuolaamo, koko laitosryhmän sähköpääkeskus sekä pieni vähittäismyymälä. Ensimmäisessä kerroksessa olivat jäähdytetyt varastotilat valmille tuotteille, tuotteiden pakkaamo- ja lähetysalli sekä tehtaan myyntikonttori. Toisessa kerroksessa oli tarkoitettu kone- ja työsaleille. Sinne oli sijoitettu jäähdytetyt makkaralihan kypsytysuone ja suolauskellari sekä säilykkeiden valmistukseen tarvittavat koneet, laitteet ja autoklaavit. Kolmannessa kerroksessa varsinainen makkaran valmistus alkoi. Raaka-aineet eli ruhot johdettiin sinne elevaattorilla teurastamon lajitteluhallista. Neljännessä eli ullakkokerroksessa olivat myös tarvittavat tilat einestuotannolle sekä kylmäsavutuotteiden savustuslaitteet.

Kuva Likolahdesta vuodelta 1962. Etummaisena rakennuksena lihanjalostustehdas. Lihakunnan kuva-arkisto.

Muutokset

1971 laajennus ja vähäisiä sisätilamuutoksia

Lihavalmistetehtästä laajennettiin LTR-suunnittelun piirustusten mukaan vuonna 1971 pohjoispäädyssä. Pohjoiseen pätyyn rakennettiin vanhan rakennuksen ulkomuotoa jatkava osa. Samalla vanhasta osasta purettiin joitakin väliseiniä tilojen laajentamiseksi ja myös osa entistä ulkoseinää pohjoisjulkisivulta, joka nyt peittyi laajennuksen alle. Eteläiselle julkisivulle rakennettiin katos.

Laajennus noudatti vanhan rakennuksen ulkomuotoa. Laajennuksessa oli vastaava harjakatto samassa korossa kuin vanhassa lihanjalostustehtaassa. Laajennuksen julkisivut olivat puhtaaksi muurattua poltettua tiiltä, joiden väri oli vanhan lihanjalostustehtaan julkisivujen kaltainen. Vanhan osan itäjulkisivun ikkunarivit eivät kuitenkaan jatkuneet laajennuksen puolella. Laajennuksen pohjoisjulkisivulla ikkunoita oli vain kolmannessa kerroksessa. Laajennukseen sijoitettiin lajitelmavarasto sekä uunit. Väliseiniä purettiin vanhan lihanjalostustehtaan puolella ja tiloja avattiin.

1973 julkisivumuutoksia

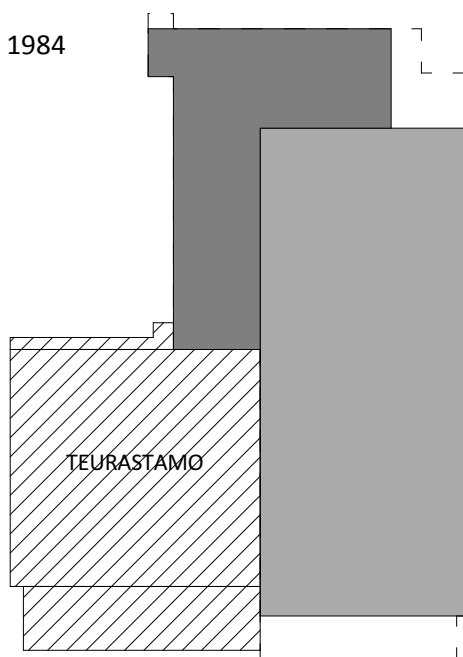
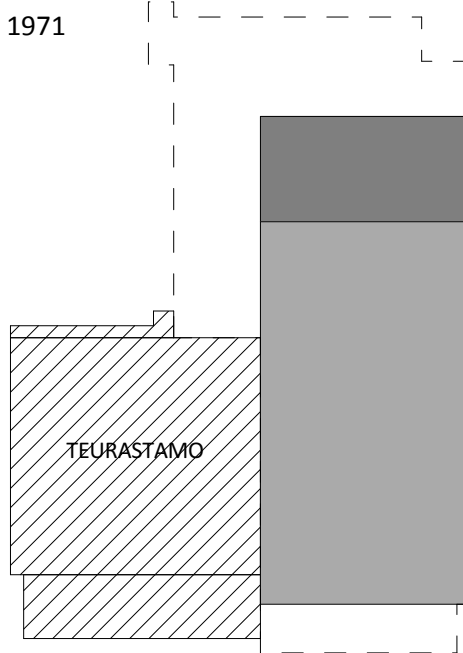
Lihajalostustehtaan pohjoisjulkisivuun lisättiin koneiden kuljetusaukko vuonna 1973. Lisäksi kaksi ikkunaa kolmannessa kerroksessa muurattiin umpeen. Suunnitelman teki LTR-suunnittelu. Myös itäjulkisivulle lisättiin yksi puurakenteinen ovi maantasokerrokseen. Samalla tehtiin myös vähäisiä väliseinämuutoksia 1.-3. kerroksessa ja ullakolla lihavalmistetehtaan tiloissa.

1978 vähäisiä sisätilamuutoksia

Vuonna 1978 koko teurastamokompleksissa tehtiin vähäisiä sisätilamuutoksia rakennusmestari Kalevi Hännisen suunnitelmien mukaan.

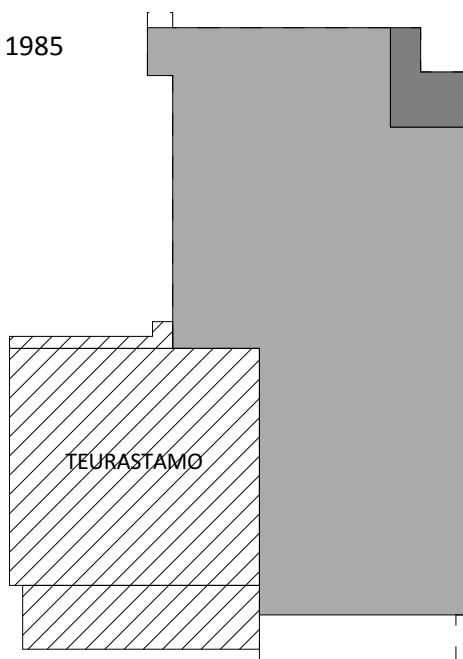
1981 julkisivu- ja sisätilamuutoksia

Kestomakkarakypsentämö rakennettiin lihanjalostustehtaan ullakolle. Samassa yhteydessä tiilikate vaihdettiin peltikatteeseen. Muutosten piirustukset teki LTR-suunnittelu.

1985

1982 vähäisiä sisätilamuutoksia

Kypsytyshuoneissa ja IV-konehuoneissa tehtiin muutoksia ullakkokerroksessa.

1984 laajennus ja vähäisiä sisätilamuutoksia vanhassa osassa

Lihanjalostustehtästä laajennettiin uudestaan vuonna 1984 LTR-suunnittelun suunnitelman mukaan. Laajennus oli L-muotoinen osa vanhan lihanjalostustehtaan luoteispuolella. Samalla vanhassa osassa tehtiin vähäisiä väli-seinämuutoksia kellarissa, 1.-3. kerroksessa ja ullakolla.

Laajennus jatkoi vanhan lihanjalostustehtaan kattolinjaa rakennuksen länsipuolella. Laajennuksen ulkoseinät olivat teräsbetonielementtejä, jotka oli verhoiltu poltetuilla tiilillä tai tiilenpunaishalla teräspellistä tehdyllä poimulevyllä. Tiilien ja teräspellin väri vastasi vanhan lihanjalostustehtaan julkisivujen väriä. Vesikatto oli kuumasinkittyä, tiilenpunaiseksi maalattua teräspeltiä. Laajennuksessa oli myös valkoiseksi maalattua teräspellistä tehdyllä poimulevyllä verhoiltu osa, jonka kautta kulki yhteys lämpökeskukseen. Sisäpihan puolella länsijulkisivulla sijaitsevien ikkunoiden puitteet olivat muovia, osa ikkunoista oli päällystetty ruskealla terässäleiköllä.

Laajennuksen kantavana rakenteena ovat teräsbetonipilarit. Ala- ja välipohjat olivat myös teräsbetonia. Väliseinät olivat kalkkihiekkatiiltä tai polyuretaanielementtejä.

1985 Julkisivu- ja sisätilamuutoksia

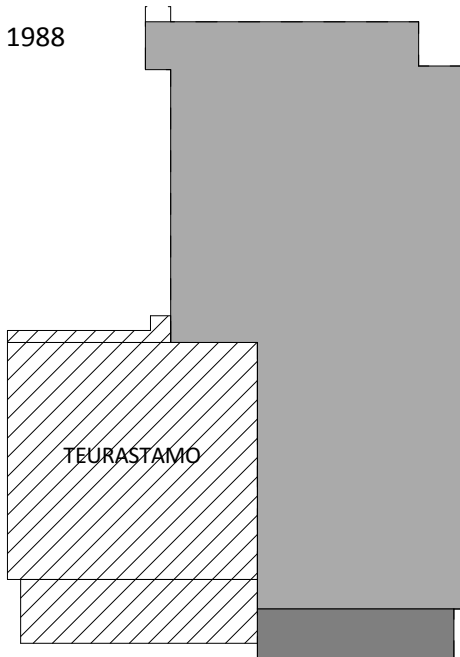
Lihanjalostustehtaan vanhimman osan 1. kerroksesta poistettiin kaksi ikkunaa vuonna 1985 ja ne korvattiin uudella ulko-ovella LTR-suunnittelun piirustusten mukaan. Myös lihanjalostustehtaan kellarissa tehtiin pieniä muutoksia.

1985 tekninen laitetila

Lihanjalostustehtaan ja lämpökeskuksen väliin rakennettiin tekninen laitetila vuonna 1985 LTR-suunnittelun piirustusten mukaan. Lisärakennus oli pieni L-muotoinen osa vanhan lihanjalostustehtaan pohjoispuolella.

Pienen laajennuksen julkisivut olivat tiilenpunaista teräspeltiä, ikkunoiden puitteet olivat alumiinia. Alapohja

1988

ja kantava rakenne olivat teräsbetonia.

1988 laiturin muuttaminen lähetystilaksi ja sisätilamuutoksia

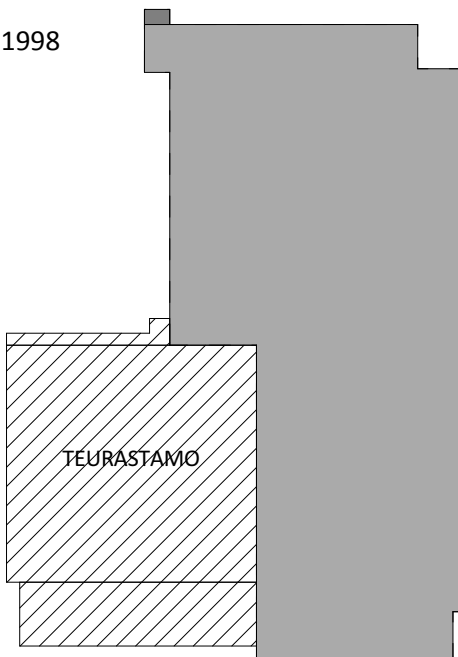
Lihanjalostustehtaan eteläpäädyssä sijainnut laituri muutettiin lähetystilaksi vuonna 1988 LTR-suunnittelun suunnitelman mukaan. Aiemmin lastauslaiturina toiminut avoin tila suljettiin kahdelta avoimelta sivultaan ja katettiin.

Myös 2. kerroksessa pesuhuone muutettiin sähkökeskukseksi.

1991, 1992 ja 1995 vähäisiä sisätilamuutoksia

Lihanjalostustehtaassa tehtiin vähäisiä sisätilamuutoksia ullakolla vuonna 1991 Rakennussuunnittelutoimisto Sormusen ja Timosen suunnitelmien mukaan, vuonna 1992 4. kerroksessa Heikki Kojon suunnitelmien mukaan ja 1995 4. kerroksessa Olli Mikkolan suunnitelmien mukaan.

1998

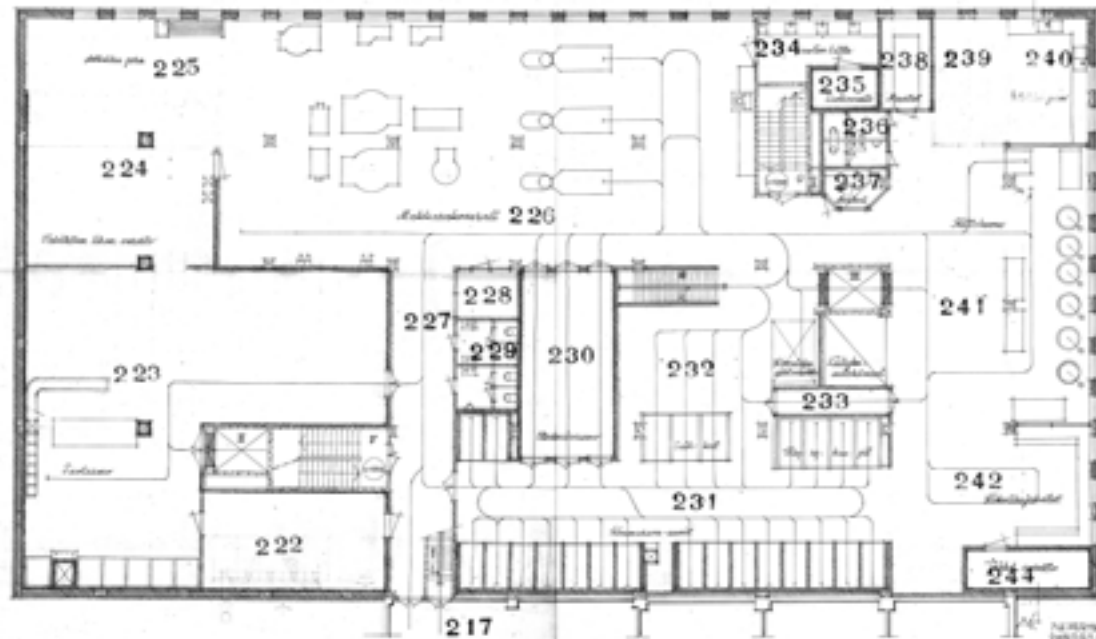
1998 tuulikaappi

1998 lihavalmistetehtaan pohjoisjulkisivulle rakennettiin pieni tuulikaappi Matti Niskasen suunnitelmien mukaan.

SKO
TUOTANTOLAITOS
KUOPIO MÄK. 1400

2. KERROS

SKO
TUOTANTOLAITOS
KUOPIO MÄK. 1400

3. KERROS

Lihanjalostustehtaan 2. ja 3. kerroksen piirustukset vuodelta 1953. Lihakunnan arkisto.

Destruktiolaitos

Destruktiolaitoksen eli teurasjätteiden käsittelylaitoksen rakentaminen aloitettiin teurastamon valmistumisen jälkeen. Destruktiolaitos sijoitettiin entisiin elinosaston tiloihin, ja se valmistui vuonna 1953. Elinosaston kanssa samassa rakennuksessa oli aiemmin sijainnut myös Osuusteurastamojen tutkimuslaitos. Se oli pieni valkoiseksi rapattu rakennus, joka sijaitsi uuden navetan pohjoispuolella.

Elinosasto valmistui vuonna 1940. (Pekkarinen 1952, 101.) Siitä ei kuitenkaan löytynyt alkuperäisiä piirustuksia. Yleisestikin kaupunginarkistosta löytyivät piirustukset kaikista sodan jälkeen tehdyistä rakennuksista, mutta sotia edeltäviä piirustuksia ei löytynyt yhtäkään. Joka tapauksessa elinosasto on edeltänyt Likolahden 1950-luvulla rakennettuja uusia laitoksia.

Elinosaston rakennuksessa tehtiin kuitenkin muutostöitä, kun destruktiolaitos sijoitettiin sen tiloihin. Valokuvien perusteella ainakin rakennuksen katto uusittiin. Lisäksi yksi vanhoista ulko-ovista länsijulkisivulla muurattiin umpeen ja korvattiin muita vastaavalla ikkunalla. Myös katolla olleet pienet ikkunat poistettiin katon uusimisen yhteydessä.

Destruktiolaitos

Destruktiolaitos oli harjakattoinen yksikerroksinen rakennus. Rakennuksessa oli myös kellari. Destruktiolaitoksen kohdalla maanpinta vietti alas etelään päin, joten 1940-luvulta peräisin olevat ikkunat kellarissa säilyivät myös destruktiolaitoksessa. Itäjulkisivun puolelta oli myös sisäänkäynti maantasosta kellarikerrokseen. Rakennuksen ulkoseinät olivat valkoiseksi rapattua tiiltä ja katto sementtitiiltä. Yksinkertaiset ikkunat olivat neliruutuisia.

Likolahti 1954. Destruktiolaitos on valkoinen rakennus etualalla. Lihakunnan kuva-arkisto.

Muutokset

1974 vähäisiä julkisivu- ja sisätilamuutoksia

Kellarin ulko-ovea itäjulkisivulla siirrettiin hieman LTR-suunnittelun piirustusten mukaan. Oven vanhalle paikalle rakennettiin pieni ikkuna. Samalla rasvavarasto kellarissa muutettiin puku- ja pesuhuonetilaksi.

1979 käyttötarkoituksen muutos, sisätilamuutoksia ja julkisivumuutoksia

Destruktiolaitoksessa tehtiin käyttötarkoituksen muutos ja sisätilamuutoksia 1979 rakennusmestari Kalevi Hännisen piirustusten mukaan. Destruktiolaitoksen toimintojen sijaan rakennukseen sijoitettiin verstaas-, varasto-, toimisto- ja koulutustiloja sekä eläinlääkärin toimistotilat. Samalla destruktiolaitoksen eteläsivulta avattiin kulku navetan itäjulkisivussa kulkevaan katseluparveen.

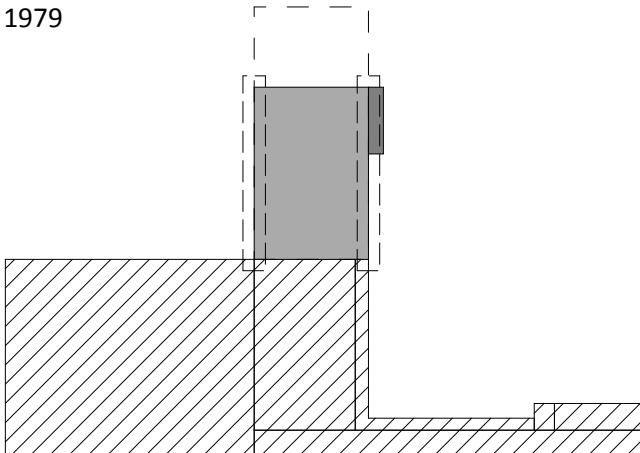
Destruktiolaitoksen ulkomuotoon suurimman muutoksen aiheutti maanpinnan korottaminen länsijulkisivun puolella. Kellarikerroksen ikkunoiden eteen länsijulkisivulla rakennettiin tukimuuri ja ne peittyivät täyttömaan alle.

Destruktiolaitoksen länsijulkisivulta purettiin lastaussilta, yksi sisäänkäynneistä muurattiin umpeen ja jäljelle jäävien sisäänkäyntien päälle rakennettiin katokset. Sisäänkäyntien vanhat ulko-ovet uusittiin teräsrakenteisiksi. Julkisivujen ilmettä muutti myös ikkunoiden uusiminen kolmiruutuisiksi kaikilla julkisivuilla vanhojen neliruutuisien ikkunoiden sijaan. Pohjoiseen päätyjulkisivuun lisättiin uusi ilmasäleikkö. Sisäpihan puoleisella itäjulkisivulla tehtiin myös muutoksia. Sisäpihan puolelle rakennettiin uusi lastauslaituri ja katos. Porraskäytävään johtava ulko-ovi uusittiin teräsrakenteiseksi länsijulkisivun ulko-ovien tapaan.

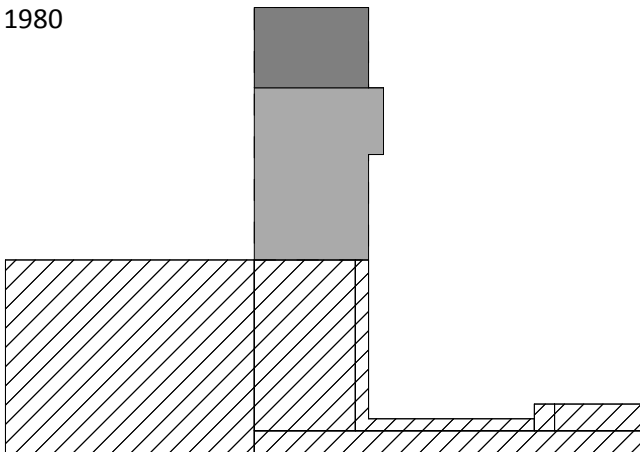
1980 laajennus

1980 destruktiolaitosta laajennettiin pohjoisen suuntaan, joka peitti destruktiolaitoksen alkuperäisen pohjoisjulkisivun alle. Laajennus noudatti vanhan destruktiolaitoksen ulkomuotoa. Julkisivut olivat valkoiseksi rapattua tiiltä. Laajennukseen sijoituivat sähkökeskus, paineilmakeskus sekä muuntamo.

1979

1980

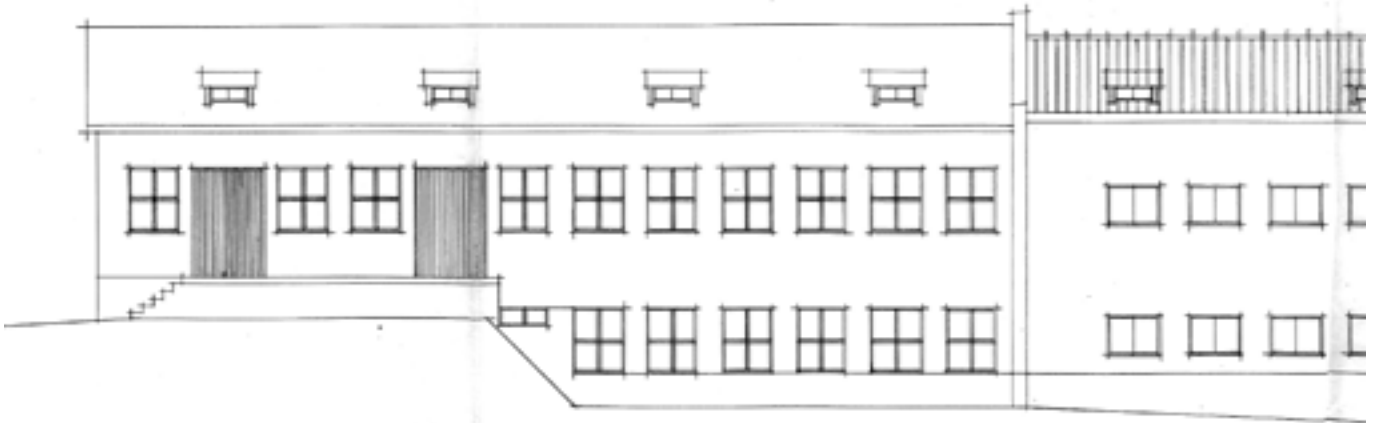
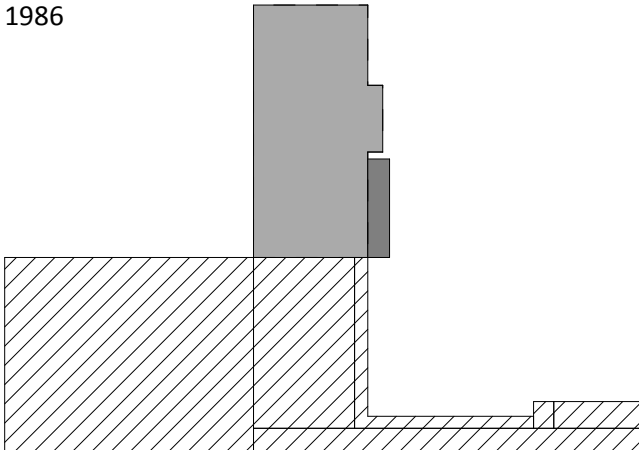

1986

1986 tuulikaapin rakentaminen

Destruktiolaitoksen itäjulkisivulla sijainnut ulkoporras, joka johti kellariin katettiin LTR-suunnittelun piirustusten mukaan 1986. Katos oli suljettu kolmelta sivulta.

Sivu länteen.

Destruktiolaitos näkyy teurastamon julkisivukuvissa vuodelta 1950. Lihakunnan arkisto.

Teurastamon suunnittelijat

Sakari Honkavaara

Sakari Honkavaara laati teurastamon keskeisten rakennusten piirustukset tanskalaisen insinööritoimiston N. E. Wernbergin suunnitelmien pohjalta. Honkavaara oli saanut päästötodistuksen Kuopion teollisuuskoulun huonerakennusosastolta 1929 ja Tampereen teknillisestä opistosta vuonna 1933. Muita hänen suunnittelemaa rakennuksiaan Kuopiossa olivat Siilinjärven sairaalan Naistalo ja asuntolarakennus H2 vuodelta 1939. (Kulttuuriympäristöselvitys 2006.)

Kalevi Hänninen

Kalevi Hänninen (1914-1980) oli rakennusmestari ja vastaava työnjohtaja, joka vastasi monien rakennusten suunnittelusta ja muutostöistä Likolahdessa.

N. E. Wernberg

N. E. Wernberg oli tanskalainen lihateollisuus- ja teurastamorakennuksien suunnitteluun erikoistunut insinööritoimisto, joka toimi asiantuntijana teurastamohankkeissa niin Tanskassa kuin Saksassakin.

Piirustuksia tutkitaan. Keskellä arkkitehti Honkavaara. Lihakunnan kuva-arkisto.

Konttorirakennus

Konttori- ja autotallirakennus valmistui 1948. Konttorirakennuksesta löytyvät rakennusmestari Kalevi Hännisen tekemät piirustukset vuodelta 1945 ja arkkitehti Jaakko Koskisen tekemät piirustukset vuodelta 1947. Näistä Jaakko Koskisen paria vuotta myöhemmät piirustukset vaikuttaisivat vastaavan paremmin 1948 valmistuneen rakennuksen ulkomuotoa. Kuitenkin Lihakunnan pöytäkirjojen mukaan konttorirakennuksen rakentaminen oli päästy aloittamaan jo vuonna 1945, joten todennäköisesti rakennus on aloitettu Kalevi Hännisen suunnitelman pohjalta ja rakentamisen aikana suunnitelmaa on muokattu Jaakko Koskisen kuvien mukaan.

Alkuperäinen konttorirakennus

Konttorirakennus oli valmistuessaan pitkänomainen, harjakattoinen rakennus. Itäpääty oli muuta rakennusta korkeampi. Ensimmäisessä kerroksessa olivat autotallit, ylemmissä kerroksissa oli toimistotiloja. Konttoriraken-

nus oli vaaleaksi rapattu tiilirakennus. Sokkeli oli betonia ja katto sementtitiiltä.

Konttorirakennuksesta laadittiin vuonna 1942 myös pulpettikattoinen versio, jossa oli pelkästään autotallitilat. Tässä muodossa suunnitelma ei kuitenkaan ikinä toteutunut, sillä kun suunnitelmia arvioitiin uudelleen sodan loputtua, myös konttoritoiminnot päätettiin siirtää Liko-lahteen ja autotalliin tuli sijoittaa myös toimistotiloja.

Autotallirakennus oli osuuskunnalle varsin keskeinen rakennus. Ensimmäinen teuraskuljetusauto, ”Juntusen juna”, oli hankittu osuuskunnalle jo vuonna 1928. Teuraseläinten kuljettaminen teurastamoihin oli erikoisesti talvikaudella lähes mahdotonta ilman autoja. Osuuskunta halusi myös enenevässä määrin teurastaa eläimet omassa teurastamossaan luodakseen lisää työtä teurastamon työntekijöille ja saadakseen myös teurastuksen sivutuotteet jatkojalostusta varten.

Vesitorni ja konttorirakennus 1950-luvun alussa. Lihakunnan kuva-arkisto.

Muutokset

1948 vähäisiä sisätilamuutoksia

Konttorirakennuksessa tehtiin pieniä muutostöitä jo vuonna 1948 rakennusmestari Kalevi Hännisen suunnitelmien mukaan, kun itäpäädyn kolmannessa kerroksessa purettiin väliseinä ja kahteen huoneeseen rakennettiin kiinteät komerot. Myös toisessa kerroksessa tehtiin pieniä sisätilamuutoksia.

1954 sisätila- ja julkisivumuutoksia

Konttorirakennuksen itäpäätyyn rakennettiin uusi kerros vuonna 1954 rakennusmestari Kalevi Hännisen suunnitelmien mukaan. Aiemmin rakennuksen itäpäädyssä oli ollut kaksi käyttökerrosta ja ullakkokerros. Nyt räystäslinjan korkeudelle rakennettiin uusi yläpohja teräsbetonista ja ullakko jäi edellistä matalampana sen ylle. Näin syntyneeseen kolmanteen kerrokseen sijoitettiin luentosali, jonka kaartuva, akustoiva katto oli tehty rapattusta lastuvillalevystä. Myös toisessa kerroksessa tehtiin pieniä väliseinämuutoksia.

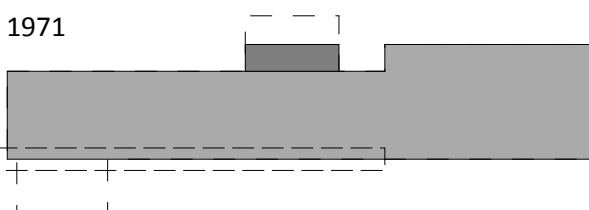
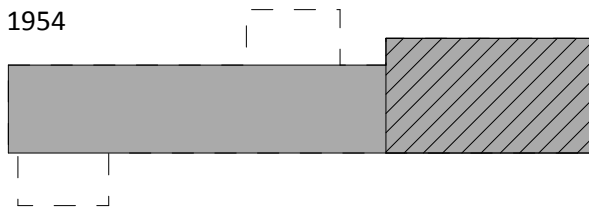
Pohjoisjulkisivulla sijainnut huoltoaukko muurattiin umpeen. Sen tilalle sijoitettiin samanlainen 12-ruutuinen ikkuna kuin millaisia viereiset ikkunat olivat. Pohjoisjulkisivulla rakennettiin myös kaksi uutta, pienempää ikkunaa kolmanteen kerrokseen. Eteläjulkisivulle vastaavia ikkunoita lisättiin neljä kolmanteen kerrokseen. Vuonna 1954 rakennettuja uusia kolmannen kerroksen ikkunoita ei kuitenkaan enää näy vuoden 1971 lupakuvassa. Piirustusta ikkunoiden poistamisesta ei kuitenkaan löytynyt, mutta ne on ilmeisesti muurattu umpeen vuosien 1954-1971 välillä.

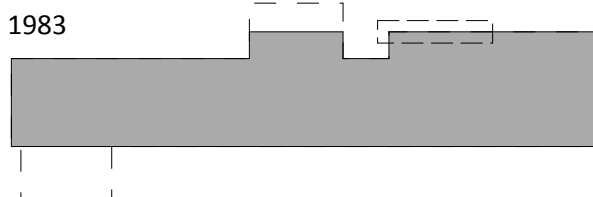
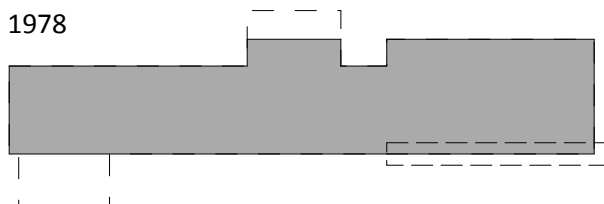
1956 vähäisiä sisätilamuutoksia

Vähäisiä sisätilamuutoksia toisessa kerroksessa rakennusmestari Kalevi Hännisen suunnitelman mukaan. Puusepän ja maalarin verstaas muutettiin toimistotiloiksi.

1962 vähäisiä sisätilamuutoksia

Vähäisiä sisätilamuutoksia kolmannessa kerroksessa rakennusmestari Kalevi Hännisen suunnitelman mukaan. Kolmannen kerroksen ikkunat on mahdollisesti muurattu umpeen tässä vaiheessa.

1971 laajennus ja käyttötarkoituksen muutos

Konttorirakennusta laajennettiin vuonna 1971 pohjoisjulkisivun puolella, kun sinne rakennettiin uusi uloskäynti ja portaat uloskäynnille. Samalla myös muutamia ikkunoita 1. kerroksesta muurattiin umpeen pohjoisjulkisivun puolella. Suunnitelman teki rakennusmestari Kalevi Hänninen.

Vuonna 1971 valmistui myös uusi autotallirakennus vanhan konttorirakennuksen pohjoispuolelle ja autotalli siirtyi sinne. Tämä vapautti konttorirakennuksen ensimmäisen kerroksen ruokalakäyttöön. Autotalliin johtaneet ovet vaihdettiin ikkunoihin. Myös 1. kerroksen alapohja uusittiin. Autokorjaamo jäi kuitenkin vielä 1. kerroksen itäpäätyyn.

Myös komea etuovi eteläjulkisivulla on vaihtunut vuosien 1954-1971 välillä, mutta tästä muutoksesta ei ole säilynyt piirustusta.

1978 sisätilamuutoksia

Konttorirakennuksessa tehtiin pieniä sisätilamuutoksia 2. ja 3. kerroksessa LTR-suunnittelun piirustusten mukaan.

1983 julkisivumuutos

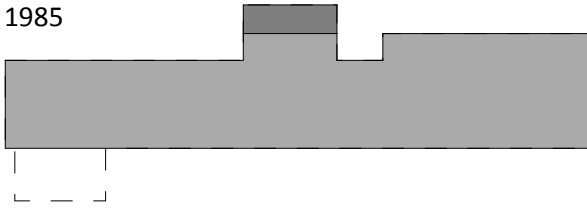
Itäpäädyn pohjoisjulkisivulla 1. kerroksen ikkunoita matallettiin. Seinä rapattiin vanhan rakennuksen sävyyn. Suunnitelman teki LTR-suunnittelu.

1984 julkisivu- ja sisätilamuutoksia

Ensimmäisessä kerroksessa sijainnut autokorjaamo muutettiin ATK-keskukseksi LTR-suunnittelun piirustusten mukaan. Tässä yhteydessä alkuperäiset, 1. kerroksen korkeat autokorjaamoon johtaneet ovet eteläjulkisivulla itäpäädyssä purettiin. Ovet korvattiin kahdella ikkunalla ja puupaneeliovellä, jonka vieressä oli lasitiili ikkuna.

Ensimmäisestä kerroksesta purettiin myös ulko-ovi eteläjulkisivulla rakennuksen itäpäädyssä. Kolmanteen kerrokseen rakennuksen eteläjulkisivulle rakennettiin uudet ikkunat vastaaviin paikkoihin kuin vuonna 1954. Yksi näistä ikkunoista toteutettiin kuitenkin ilmanvaihtosäleikkönä. Vuoden 1978 olivat kuusiruutuisia ikkunoita, kun vuonna 1954 kolmanteen kerrokseen lisätyt ikkunat

1985

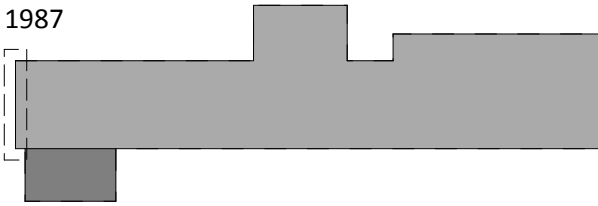

olivat olleet kolmiruutuisia.

1985 laajennus

Konttorirakennusta laajennettiin vuonna 1985, kun rakennuksen pohjoisjulkisivulla sijainnutta keittiötä laajennettiin. Samalla rakennettiin jätekatos konttorirakennuksen pohjoispuolelle. Pulpettikattoisen laajennuksen sokkeli oli betonia ja seinät rapattu vanhan rakennuksen väriin.

1987

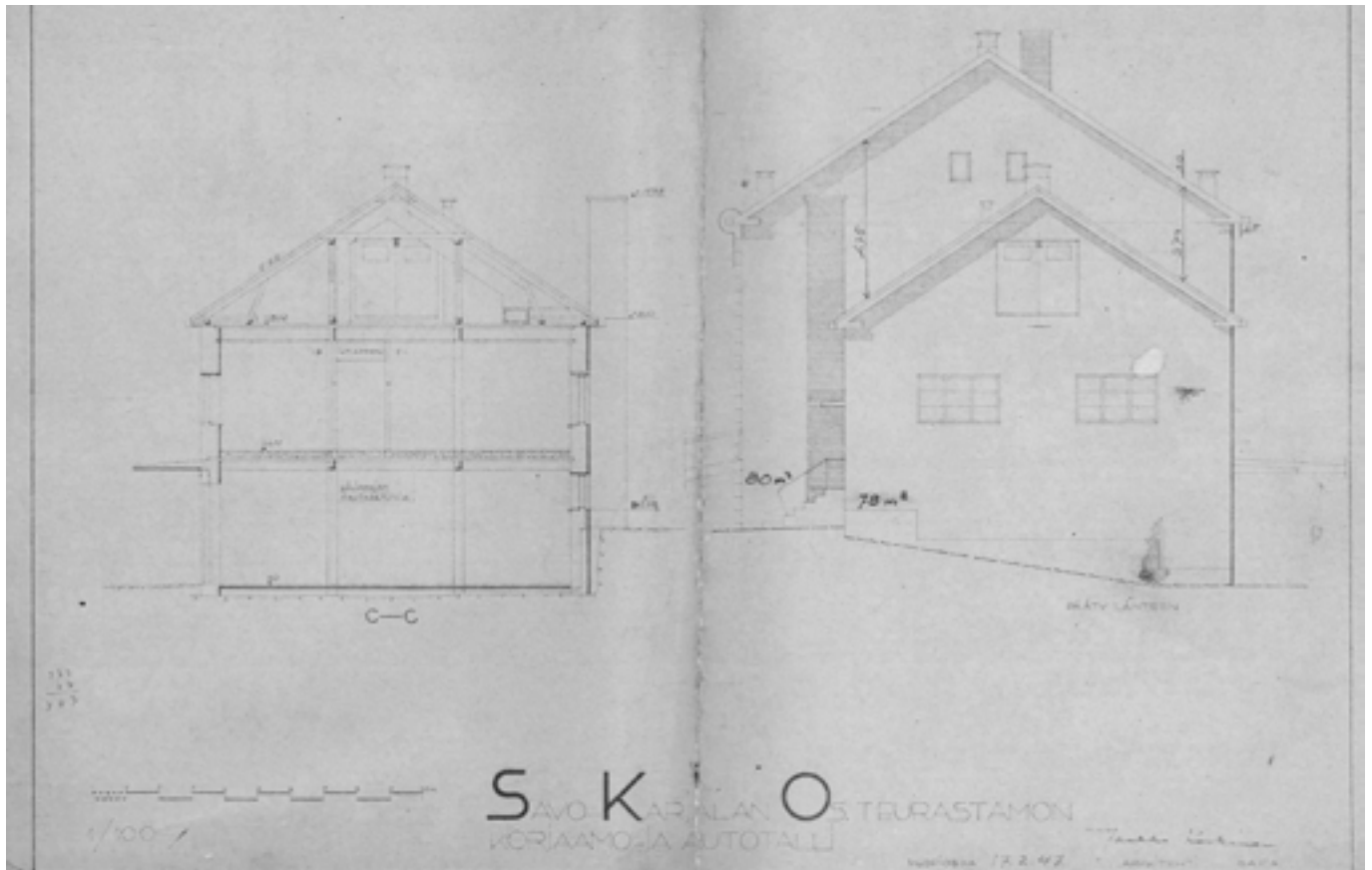
1987 laajennus

Konttorirakennusta laajennettiin vuonna 1987. Rakennuksen länsipäätyyn rakennettiin poikittainen siipi, joka ulkonäöltään imitoi vanhaa rakennusta. Suunnitelman teki Rakennussuunnittelutoimisto Sormunen & Timonen. Laajennukseen sijoittui muun muassa uusi sisääntuloau-
la, tupakointitila sekä teknisiä tiloja.

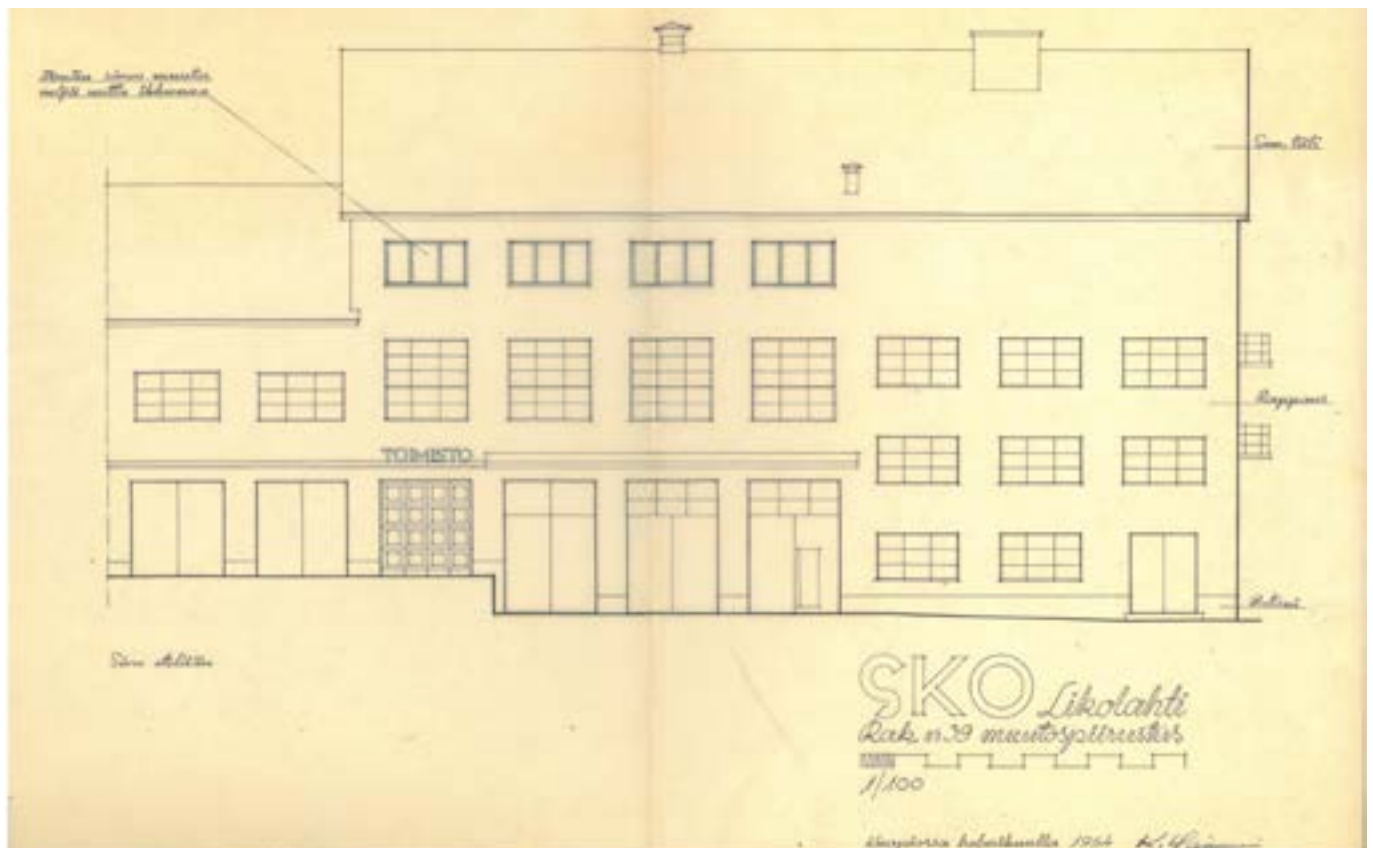
Tiilirakenteisen laajennuksen sokkeli oli betonia ja ulkoseinät vaaleaksi rapattua tiiltä, kuten konttorirakennuksen vanhassa osassa. Laajennuksessa oli harjakatto. Konttorirakennuksen eteläjulkisivulla jo aiemmin sijainnut peltikatos kiersi myös laajennusosaa.

Samalla korkeamman itäpäädyn ja rakennuksen matalamman osan väliin jäävästä kahdesta ikkunasta poistettiin toinen. Pohjoisjulkisivulta muurattiin yksi ikkuna umpeen. Myös rakennuksen 1940-luvulta peräisin olleessa länsipäädyssä tehtiin muutoksia. Kolmannessa kerroksessa sijainnut luukku korvattiin kolmella ikkunalla. Myös toisen kerroksen ikkunoita kavennettiin ja niiden väliin lisättiin kolmas ikkuna. Myös ensimmäiseen kerrokseen lisättiin uusi ikkuna.

Laajennuksen yhteydessä myös alakatot ja lattiapinnat uusittiin konttorirakennuksessa sekä kevyitä väliseiniä siirrettiin.

Konttorirakennus leikkaus ja länsijulkisivun piirustus vuodelta 1947. Lihakunnan arkisto.

Konttorirakennus eteläjulkisivu vuodelta 1954. Kolmannessa kerroksessa näkyvät neljä uutta ikkuna. Lihakunnan arkisto.

Huoltorakennus

Huoltorakennuksen rakennuslupakuvat ovat vuodelta 1950 ja oletettavasti rakennus on valmistunut samaan aikaan teurastamon kanssa vuonna 1952. Alkuperäiset lupakuvat on allekirjoittanut Sakari Honkavaara.

Alkuperäinen huoltorakennus

Huoltorakennus oli harjakattoinen tiilirakennus teurastamokompleksin vieressä, lihanjalostustehtaan pohjoispuolella. Rakennus oli kolmikerroksinen, kellarikerros mukaan laskettuna. Rakennuksen etelä- ja länsipuolella uloskäynti maantasoon oli 1. kerroksesta ja rakennuksen pohjois- ja itäpuolella kellarikerroksesta. Rakennuksen sokkeli ja kellarikerroksen ulkoseinät olivat betonia, ulkoseinät 1. ja 2. kerroksessa olivat poltetuista tiilistä kuten teurastamorakennuksessa. Kantavat pilarit ja palkit olivat teräsbetonia, kuten myös välipohjat. Vesikatto oli tiilistä.

Osa väliseinistä kellarikerroksessa oli myös betonia, mutta suurin osa oli muurattu tiilistä. Kellarikerroksen betoniset ulkoseinät oli sisäpuolelta päällystetty tiilillä.

Huoltorakennuksessa sijaitsi huolto- ja sosiaali-tiloja. Kellarikerroksessa oli autotalli, polttopuuvarasto – huoltorakennus sijaitsi lämpökeskuksen vieressä -, sosiaali-tiloja teurastamon työntekijöille kuten pukuhuoneita, pesuhuone ja sauna sekä pesutupa sekä siihen liittyvät kuivaushuone ja mankelihuone. 1. kerroksessa oli eväsruokala, puku- ja pesuhuoneita työntekijöille, pesula, mankelihuone ja ompelimo, pakkaamo, varastotiloja sekä pieni myymälä rakennuksen lounaisnurkassa. Myymälä toimi tässä väliaikaisesti, ennen kuin se sijoitettiin lihanjalostustehtaan ensimmäiseen kerrokseen, missä se toimii edelleen. Myymälään oli oma sisäänkäyntinsä. Kellarikerroksessa autotalliin johti kaksi leveää puuovea, joissa oli ikkunat yläosassa. 2. kerroksessa oli lisää puku- ja pesuhuoneita työntekijöille sekä laboratorio.

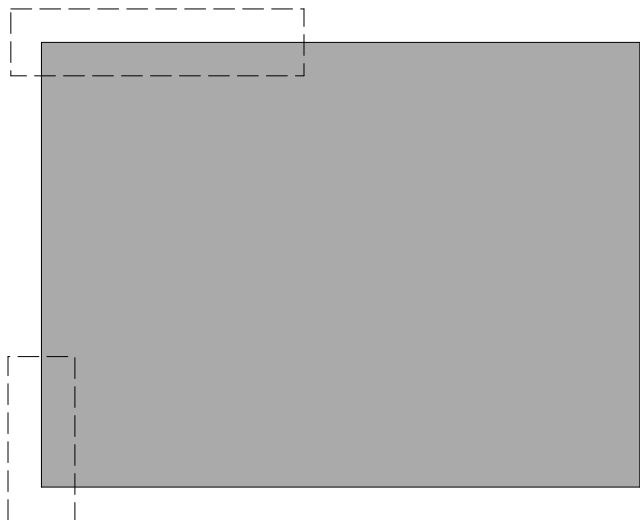

Huoltorakennus 1950-luvulla. Takana lämpökeskus. Lihakunnan kuva-arkisto.

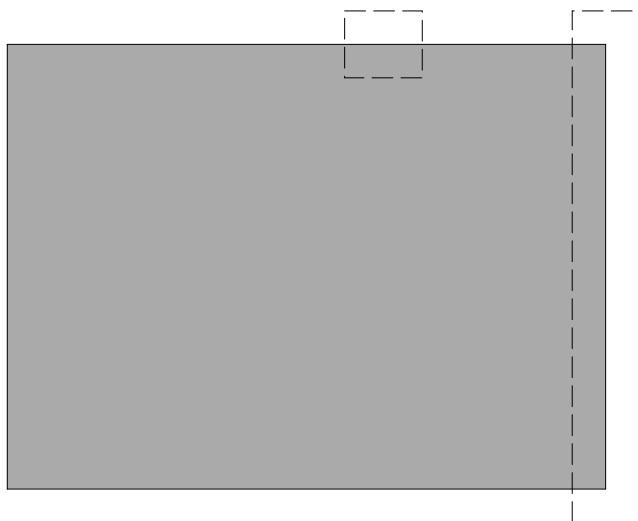

1974

1991

Muutokset

1974 sisätila- ja julkisivumuutoksia

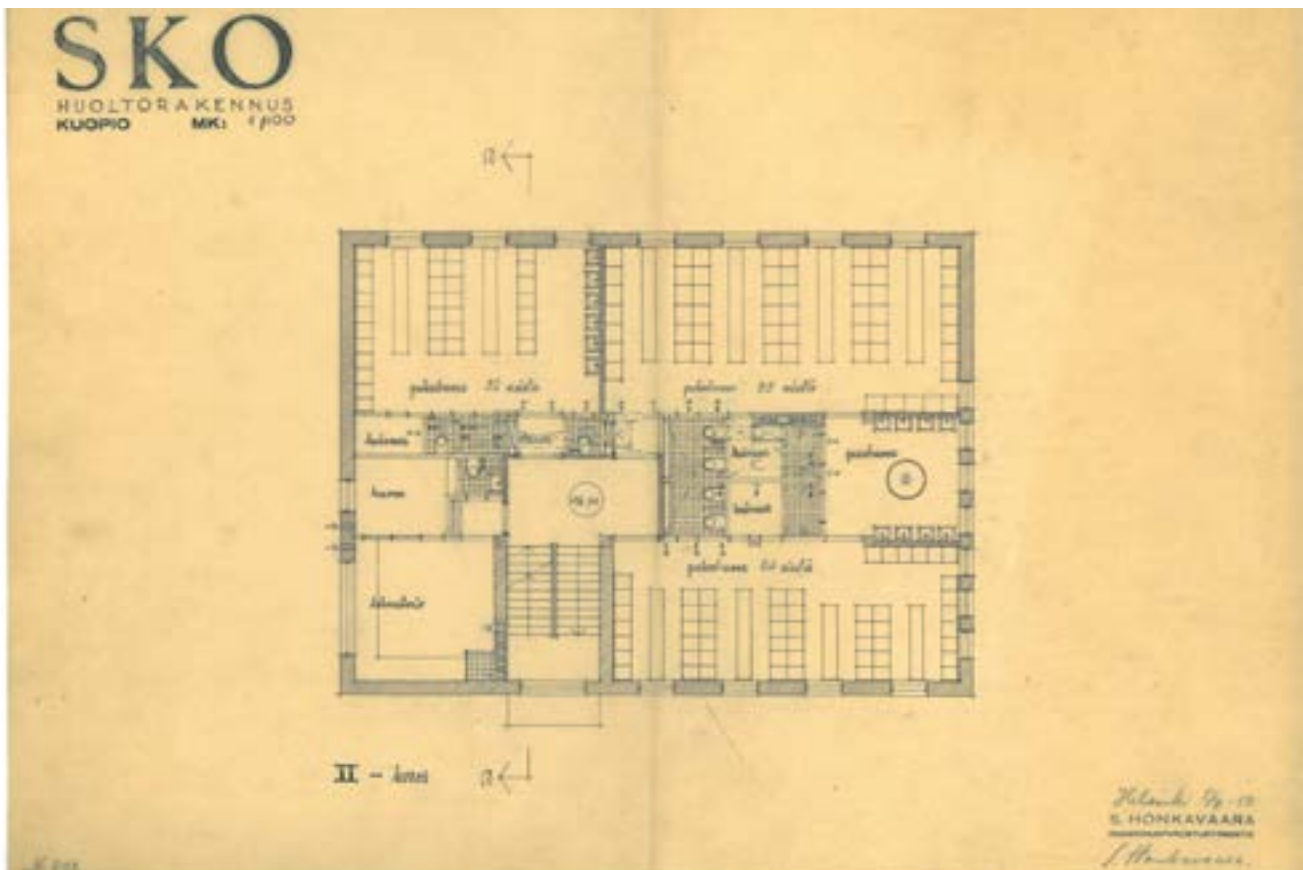
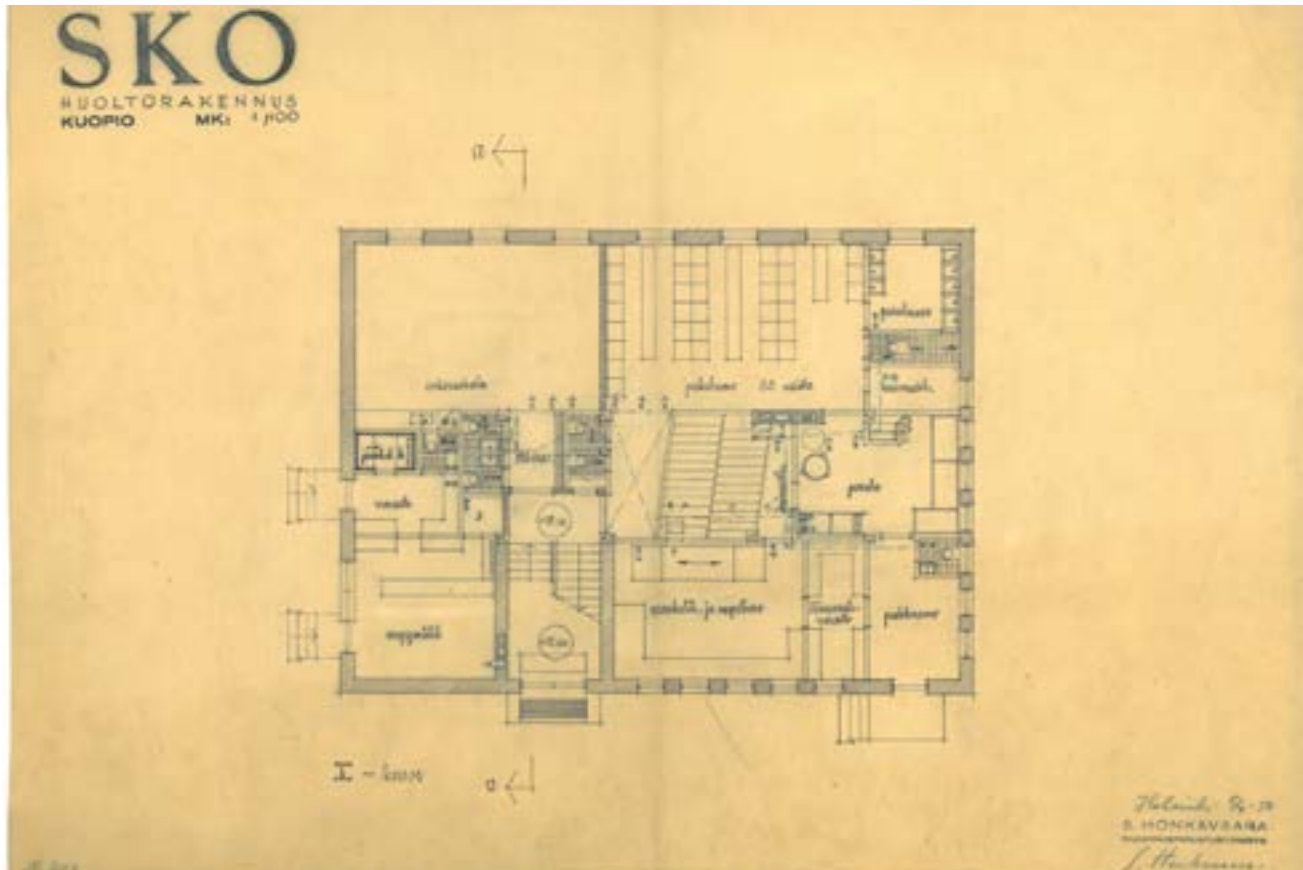
LTR-suunnittelun tekemien lupakuvien mukaan kellari-kerroksessa ollut autotalli muutettiin pukuhuoneeksi. 1. kerroksessa oleva entinen myymälä muutettiin eväsruokalaksi ja entinen eväsruokala puku- ja pesuhuoneeksi. 2. kerroksessa ollut laboratorio muutettiin myös puku- ja pesuhuoneeksi.

Myös julkisivuissa tapahtui muutoksia. Pohjoisjulkisivulla olevat autotallin ovet poistettiin. Ne korvattiin kapeammalla ovella ja matalilla ikkunoilla. Tämä ulko-ovi on myöhemmin uusittu teräs-lasi-rakenteiseksi. Aiemmin myymälään johtanut ulko-ovi muurattiin myös umpeen sen muuttuessa eväsruokalaksi. Samalla entisen myymälän vieressä sijainneesta eteisestä avattiin väliovi uuden eväsruokalan tiloihin.

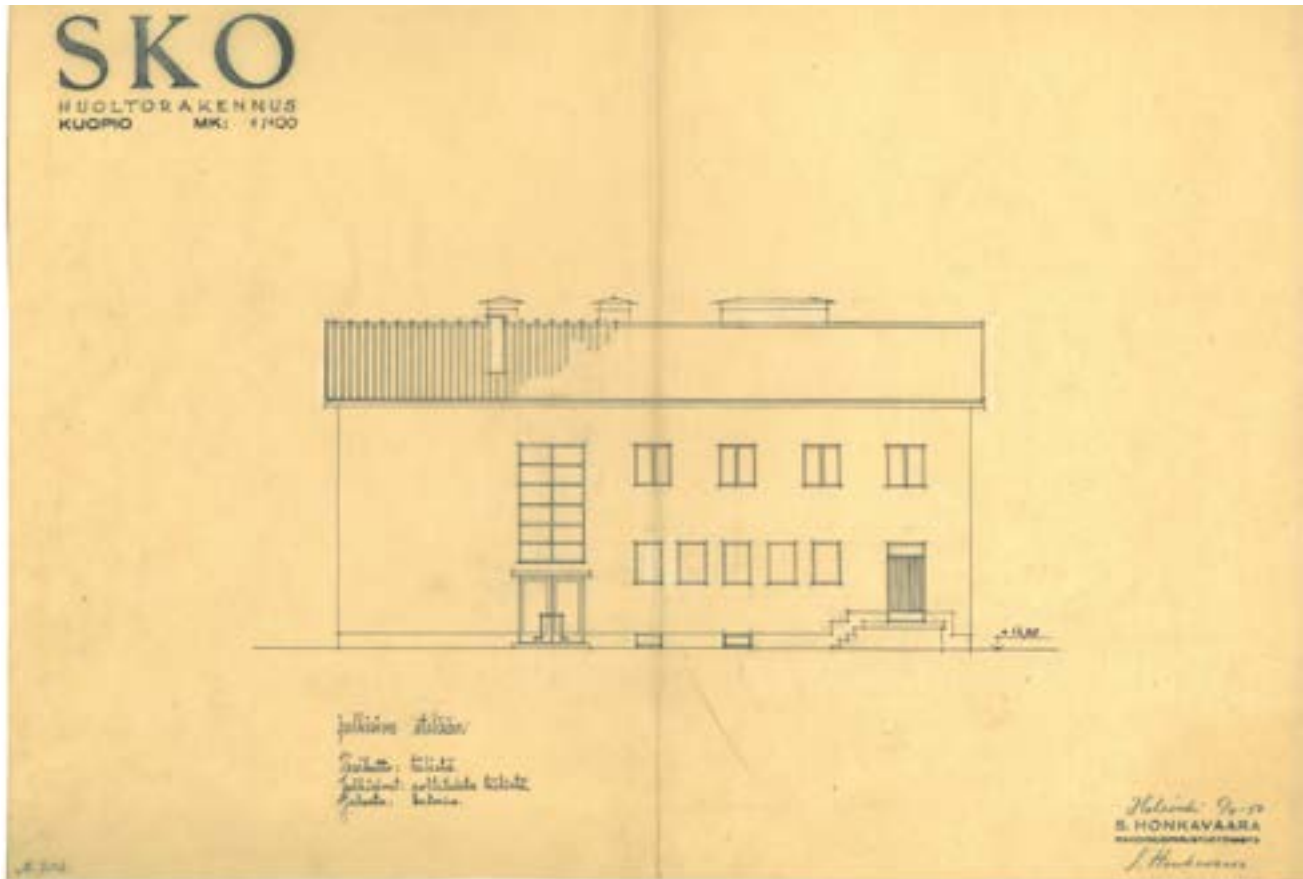
1991 sisätila- ja julkisivumuutoksia

1991 rakennettiin LTR-suunnittelun tekemien suunnitelmien mukaan uusi lähettämö ja yhdyskäytävä lihanjalostustehtaasta lähettämöön huoltorakennuksen viereen. Tämä aiheutti pieniä muutoksia myös huoltorakennuksessa.

Ovet ja ikkunat kellarikerroksen itäjulkisivulla muurattiin umpeen ja tämän seurauksena entiset sisäänkäyntien tuulikaapit muutettiin varastoksi ja käytävätilaksi. Samalla avattiin uusi sisäänkäynti huoltorakennuksen pohjoisjulkisivulle, pukuhuoneen ja pesuhuoneen väliin, sekä avattiin yhteys tästä käytävästä pesutupaan.

Huoltorakennuksen 1. ja 2. kerroksen piirustukset vuodelta 1950. Lihakunnan arkisto.

Huoltorakennuksen julkisivupiirustukset etelään ja länteen vuodelta 1950. Lihakunnan arkisto.

Huoltorakennuksen länsijulkisivu. Vanha myymälän ovi on muurattu umpeen ja ikkuna uusittu. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Huoltorakennus länsi- ja eteläjulkisivu. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lämpökeskus

Lämpökeskus on osittain harjakattoinen rakennus joka sijaitsee lihanjalostustehtaan itäpuolella. Siihen liittyy kiinteästi tuoreempi, tasakattoinen laajennus, jossa sijaitsee korjaamo.

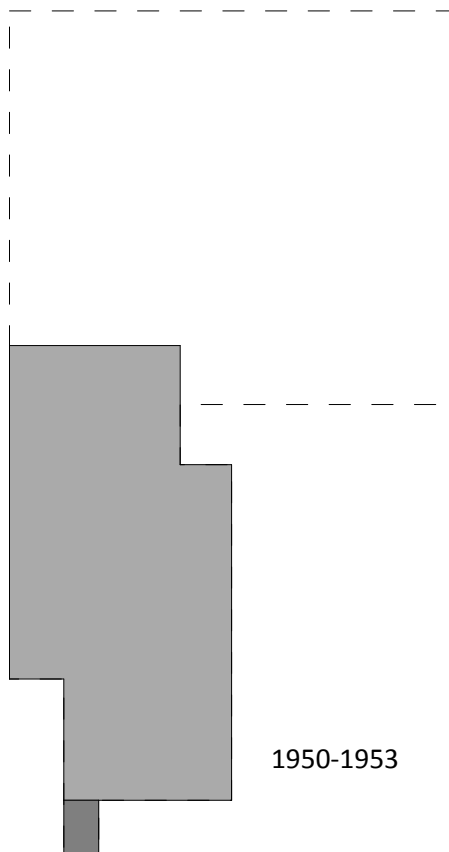
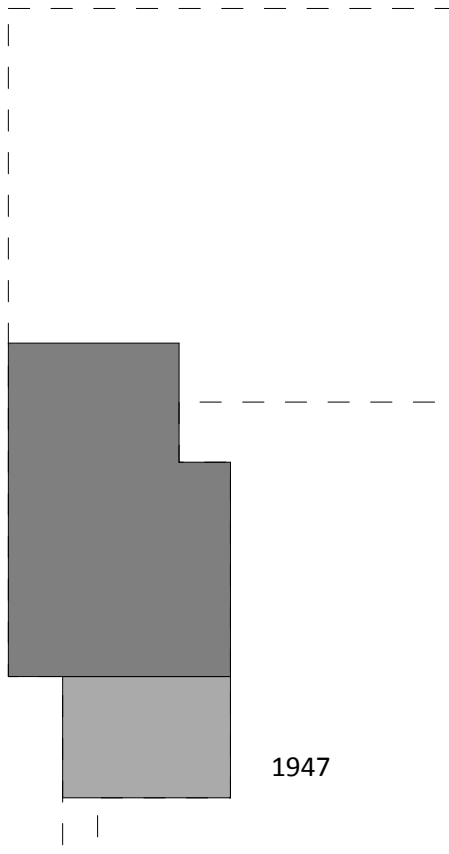
Alkuperäinen lämpökeskus

Lämpökeskuksen ensimmäisestä vaiheesta ei löytynyt piirustuksia. Lihakunnan historiikkien mukaan se toteutettiin vuosina 1939-1940, yhtenä harvoista 1930-luvulla tehdyn laajennussuunnitelmaan mukaan rehdyistä rakennuksista. Todennäköisesti lämpökeskuksen vanhan osan eteläpäädyn ulkoseinät ovat yhä tältä ajalta. 1940-luvun alkuvuosina pienen kattilahuoneen jatkoksi rakennettiin halkovarasto ja halkovaraston jatkoksi vielä jääsäiliö. Halkovarasto oli kattilahuoneeseen yhdeltä sivulta kiinteästi liittyvä puurakenteinen katos, joka oli suljettu kahdelta sivulta.

Lämpökeskus 1950-luvun alussa. Lihakunnan kuva-arkisto.

Muutokset

1947 lisärakennus

Lämpökeskusta laajennettiin vuonna 1947, jolloin myös vanhaa osaa korotettiin ja sen katto uusittiin, jolloin lämpökeskuksen vanha osa sai nykyisen muotonsa. Lisärakennuksen piirustukset ovat rakennusmestari Kalevi Hännisen tekemät. Eteläisessä päädyssä sijaitsi siis vanha kattilarakennus ja sen jatkoksi rakennettiin harjakattoinen, hieman vanhaa kattilarakennusta leveämpi osa. Tämän osan pohjoispäättyyn rakennettiin vielä pulpettikattoinen matalampi osa. Samalla vanha kattilarakennusta korotettiin ja sen katto rakennettiin uudestaan samaan linjaan uuden osan kanssa. Vanha puurakenteinen halkovarastokatos säilyi vielä laajennuksen pohjoispuolella, mutta sen jatkona ollut jässäliö purettiin ja halkovarastoa pidennettiin. Lisärakennuksen rakentamisen ja vanhan osan korottamisen yhteydessä myös vanha savupiippu purettiin ja sitä korvaamaan rakennettiin isompi savupiippu.

Lämpökeskus on vaaleankeltaiseksi rapattu, harjakattoinen tiilirakennus. Jalusta on betonia ja katto tiiltä. Myös väliseinät ovat tiilistä. Uuden osan kuusijakoiset ikkunat olivat samanlaisia kuin vanhan osan alkuperäiset ikkunat.

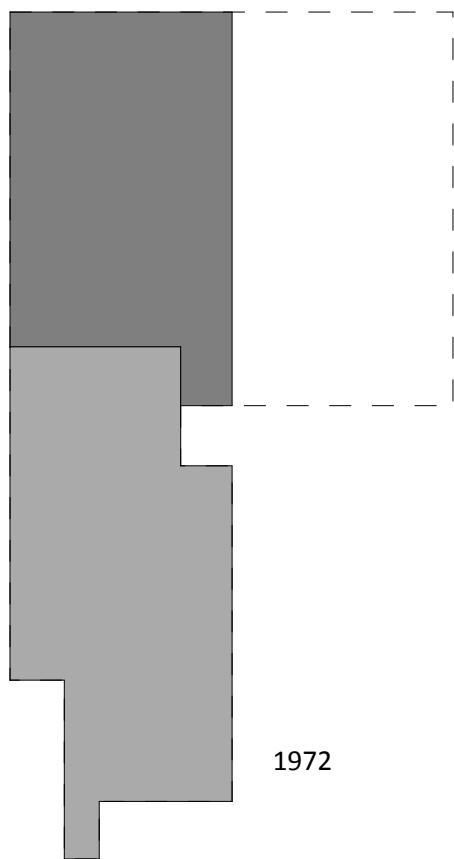
Lisäosaan tuli uusi, isompi kattilahuone ja uusi höyrykattila, tilat tuhkan säilytykselle ja verstaas.

1950-1953 laajennus

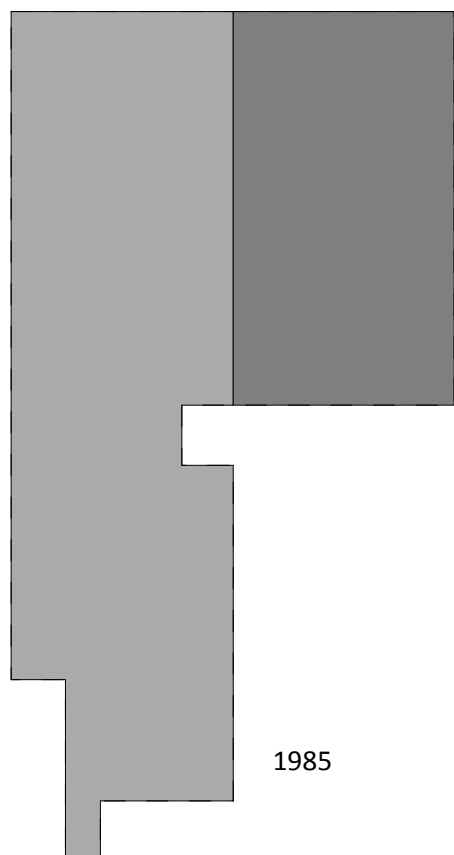
Lämpökeskukseen rakennettiin pieni laajennus eteläjulkisivulla vuosien 1950-53 välillä. Tarkasta rakennusvuodesta ei ole tietoa.

1955 sisätilamuutoksia ja halkovaraston purkaminen

Vuonna 1955 suurin osa halkovarastosta purettiin. Samalla vuonna 1947 rakennetussa lisärakennuksessa tehtiin myös muutoksia sisätiloissa. Tuhkahuone muutettiin toimistoksi ja verstaasitila jaettiin väliseinällä kahdeksi pienemmäksi verstaaksi. Toimistoon rakennettiin myös uusi, oma sisäänkäyntinsä itäjulkisivulle ja tämän oven viereen ikkuna. Muutossuunnitelmat oli tehnyt rakennusmestari Kalevi Hänninen.

1972

1985

1972 rakennuksen laajennus sekä sisätila- ja julkisivumuutoksia

Lämpökeskusta laajennettiin 1972 pohjoisen suuntaan. Laajennussuunnitelman teki LTR-suunnittelu. Laajennuksen yhteydessä myös vanhan osan puolella tehtiin sisätila- ja julkisivumuutoksia. Vuoden 1947 laajennuksessa purettiin väliseiniä, ja toimisto sekä verstaat liitettiin osaksi kattilahuonetta. Nämä toiminnot siirtyivät laajennukseen; uuteen osaan sijoitettiin toimisto, korjaamo sekä kompressorihuone. Lisäksi vanhasta osasta muurattiin kaksi länsijulkisivulla sijainnutta ikkunaa umpeen ja niiden eteen rakennettiin kaksi pienempää savupiippua.

Laajennus oli tasakattoinen ja tyyliltään selvästi erilainen kuin vanha lämpökeskus. Laajennuksen kantavana rakenteena olivat betonipilarit. Laajennuksen väliseinät olivat tiiliä ja ulkoseinät siporex-harkoista. Laajennuksen julkisivuissa käytettiin myös peltiä ja rapattua tiiltä. Ulkoseinien yläosassa laajennusta kiersi ikkunarivi.

1984 rakennuksen laajennus ja sisätilamuutoksia

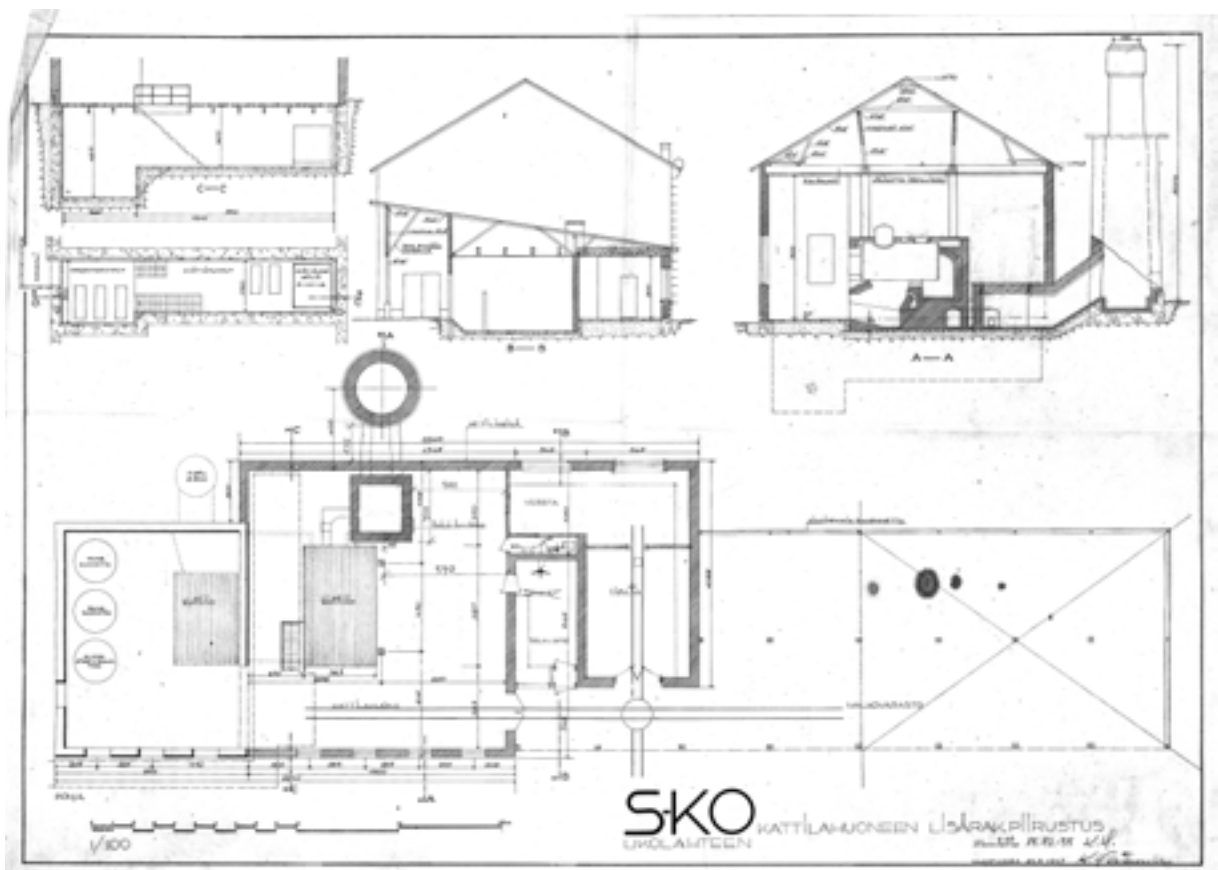
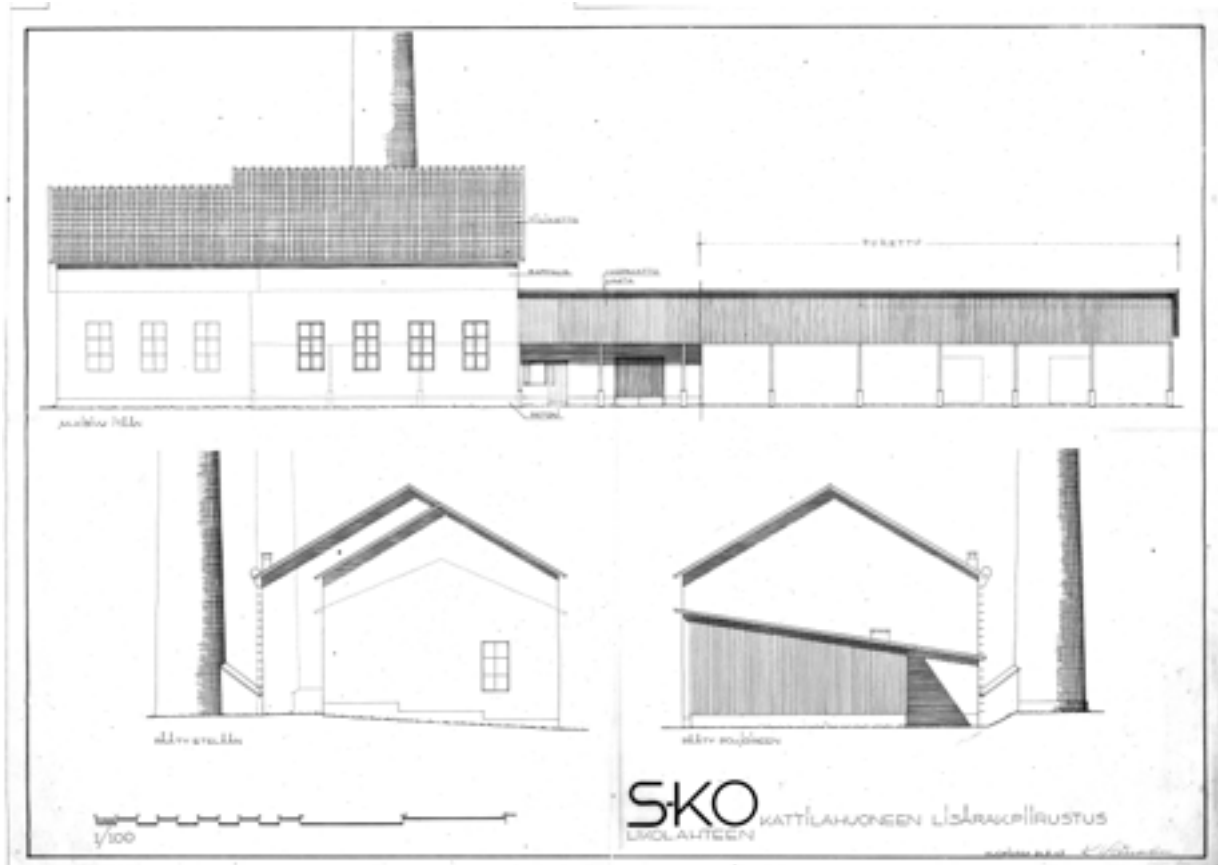
Lämpökeskusta laajennettiin uudestaan vuonna 1984 LTR-suunnittelun suunnitelman mukaan. Vuonna 1972 rakennettua uutta osaa laajennettiin itään päin. Uuteen osaan sijoittui konekorjaamo. Samalla tehtiin pieniä sisätilamuutoksia vuoden 1972 laajennuksen sisätiloissa. Uusi laajennus noudatti samaa tyyliä kuin vuoden 1972 laajennus. Kantavana rakenteena olivat betonipilarit. Ulkoseinät tehtiin siporex-harkoista ja väliseinät kalkkihiekkatiilestä. Samassa yhteydessä vanhan osan itä-julkisivulla kaksi ikkunaa korvattiin isolla teräsikkunalla.

1985 vähäisiä sisätilamuutoksia

Energiakeskuksen vuonna 1984 rakennetun laajennuksen puolella tehtiin vähäisiä muutoksia sisätiloissa vuonna 1985.

1995 uusi savupiippu

Lämpökeskuksen vieressä sijainneet vuonna 1947 rakennettu savupiippu ja kolme pienempää savupiippua purettiin vuonna 1995 ja tilalle rakennettiin uusi savupiippu insinööri Matti Niskasen suunnitelman mukaan.

Kattilarakennuksen lisärakennuspiirustus vuodelta 1947. Lihakunnan arkisto.

Vanha autopesula

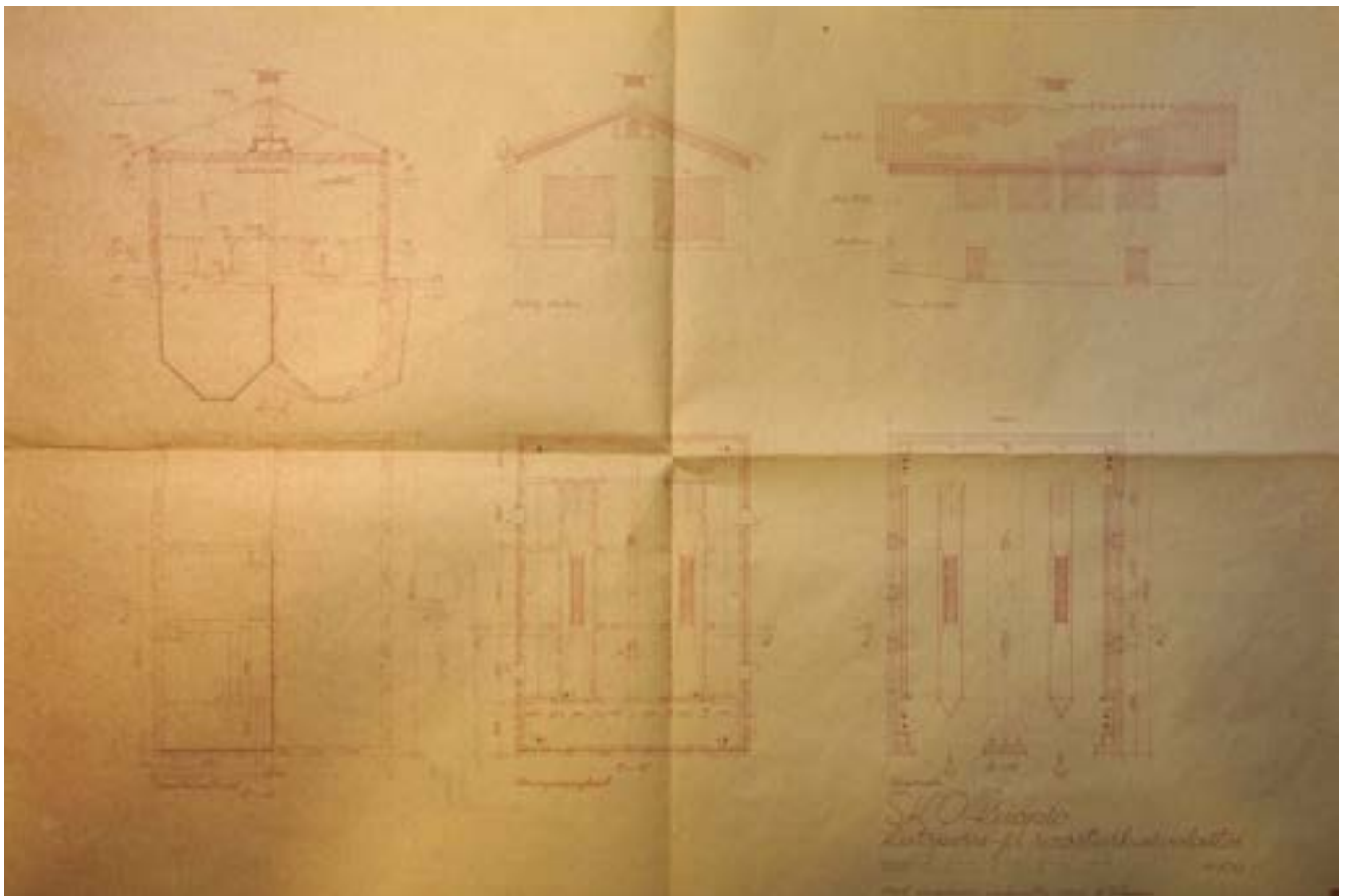
Vanha autopesula sijaitsee vanhan navetan pohjoispuolella. Se rakennettiin vuonna 1954 Kalevi Hännisen piirustusten mukaan. Se oli alun perin autopesu- ja saostuskaivolaitos. Myöhemmin sitä käytettiin jätevedenpuhdistamona ja varastorakennuksena. Vanha autopesula oli pieni harjakattoinen tiilirakennus.

Vanhan autopesulan seinät olivat punatiiltä, katto sementtitiiltä ja sokkeli betonia. Etelä- ja pohjoisjulkisivulla oli lasitiili-ikkunat. Länsijulkisivulla oli kaksi isoa puista ovea, joista autot ajettiin sisälle pesulaan.

Muutokset

Vuonna 1974 vanhassa autopesulassa tehtiin osittainen käyttötarkoituksen muutos. Autopesuhallin kahteen osaan jakanut väliseinä korvattiin uudella seinällä. Toiseen puoliskoon sijoitettiin jätevedenkäsittelykoneisto, eli rumpusiivilä ja kompressorit. Hallin alapuolisiin altaisiin tehtiin täyttövaluja sekä sijoitettiin muun muassa ilmastusputkia ja muita tarvittavia koneita. Toisella puolella säilyivät autonpesutoiminnot. Ulkoseiniin ei kohdistunut muutoksia.

Vanhan autopesulan alkuperäinen tiilikatto muutettiin peltikatoksi vuonna 1987 Rakennussuunnittelutoimisto Sormusen & Timosen suunnitelman mukaan. Muita muutoksia julkisivuissa ei tehty.

Autopesulan piirustukset vuodelta 1954. Kuopion kaupunginarkisto.

Lähetämö

Lähetämö on kolmikerroksinen tasakattoinen rakennus, joka sijaitsee lihanjalostustehtaan pohjoispuolella. Lähetämön ja samassa yhteydessä lihanjalostustehtaan ja lähetämön välille rakennetun yhdyskäytävän lupapiirustukset ovat vuodelta 1991. Suunnitelmat on tehnyt LTR-suunnittelu. Lähetämön julkisivuihin ei ole sen rakentamisen jälkeen tehty muutoksia.

Lähetämö on suunniteltu avoimeksi tilaksi, johon voidaan tarpeen mukaan rakentaa väliseiniä ja parvia. Kantavana rakenteena ovat teräspilarit. Alapohja ja rakennetut välipohjat ovat betonia. Lähetämön julkisivut on tehty teräspellillä päällystetyistä julkisivuelementeistä. Neljä porrasta, josta kaksi ovat betonisia, tiilellä verhotuista porraskuiluja ja kaksi seinättömiä kierreportaita, sijoittuvat rakennuksen rungon ulkopuolelle.

Lähetämössä sijaitsee varastotilojaa, kylmäsäilytystiloja, pakkaamoja ja toimistotiloja.

Lähetämön yhteydessä rakennettu yhdyskäytävä johtaa lihanjalostustehtaasta lähetämöön. Yhdyskäytävän ulkoseinät on päällystetty profiloidulla metallilevyllä.

Lähetämön itäjulkisivu. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Klubitalo

Klubitalon rakennusvuodesta tai suunnittelijasta ei ole varmuutta. Rakennuksesta ei löytynyt rakennuslupakuvia tai muutaakaan piirustuksia. Lihakunnan kuva-arkistosta löytyneiden muistiinpanojen mukaan rakennus olisi siirtynyt Lihakunnalle vuonna 1919 sen vuokratessa Likolahden torpan maa-alueet. Lihakunnan arkistossa on säilynyt valokuva 1930-luvun alusta, jossa rakennus näkyy. Kiinteistöarvioinnissa 1990-luvulta klubitalon rakennusvuodeksi on merkitty 1860, (Kiinteistöarviointi 1991.) mutta selvityksestä ei käy ilmi, mistä tämä tieto on peräisin. Kelloniemeen rakennettiin huviloita 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa, joten on mahdollista että klubitalo on peräisin tältä ajalta.

Klubitalo on toimitusjohtajan asuntona toiminut rakennus teurastamokompleksin itäpuolella. Rakennus on osittain kaksikerroksinen, länsisiipi on yksikerroksinen. Rakennuksen vieressä on puu- ja tiilirakenteinen maa-kellari. Rakennus on lautaverhoiltu hirsirakennus. Vesikatto on peltiä. Ulkoseinien vaakalaudoitus on maalattu vaaleankeltaiseksi ja valkoiseksi. Katto ja sokkeli ovat vihreitä. Ikkunoiden välipuitteet ovat tummanruskeita ja kehykset valkoiset.

Klubitaloon on kaksi sisäänkäyntiä pohjoisjulkisivulla eteishuoneineen. Rakennuksen länsijulkisivulla on sisäänkäynti kuistin kautta. Länsijulkisivun kuistilla on ikkunat kahteen suuntaan ja kiinteät penkit. Klubitalon kaakkoisnurkassa on koristeellinen kahdeksankulmainen tornimainen rakenne. Ensimmäisessä kerroksessa on sisäänkäynti kuistin kautta ja toisessa kerroksessa parveke kuistin päällä. Parvekkeen ja kuistin kaiteet on koristelu aukotuksin.

Klubitalon 1. kerroksessa on ollut erinäisiä huoneita. Myös keittiö ja palvelijan huone ovat sijainneet rakennuksen 1. kerroksessa. Kolmessa idän puolella sijainneessa huoneessa on kaikissa takka, koristeellisine tulipesäluokkuineen. Toisessa kerroksessa on ollut huone, josta on päästy parvekkeelle sekä ullakko.

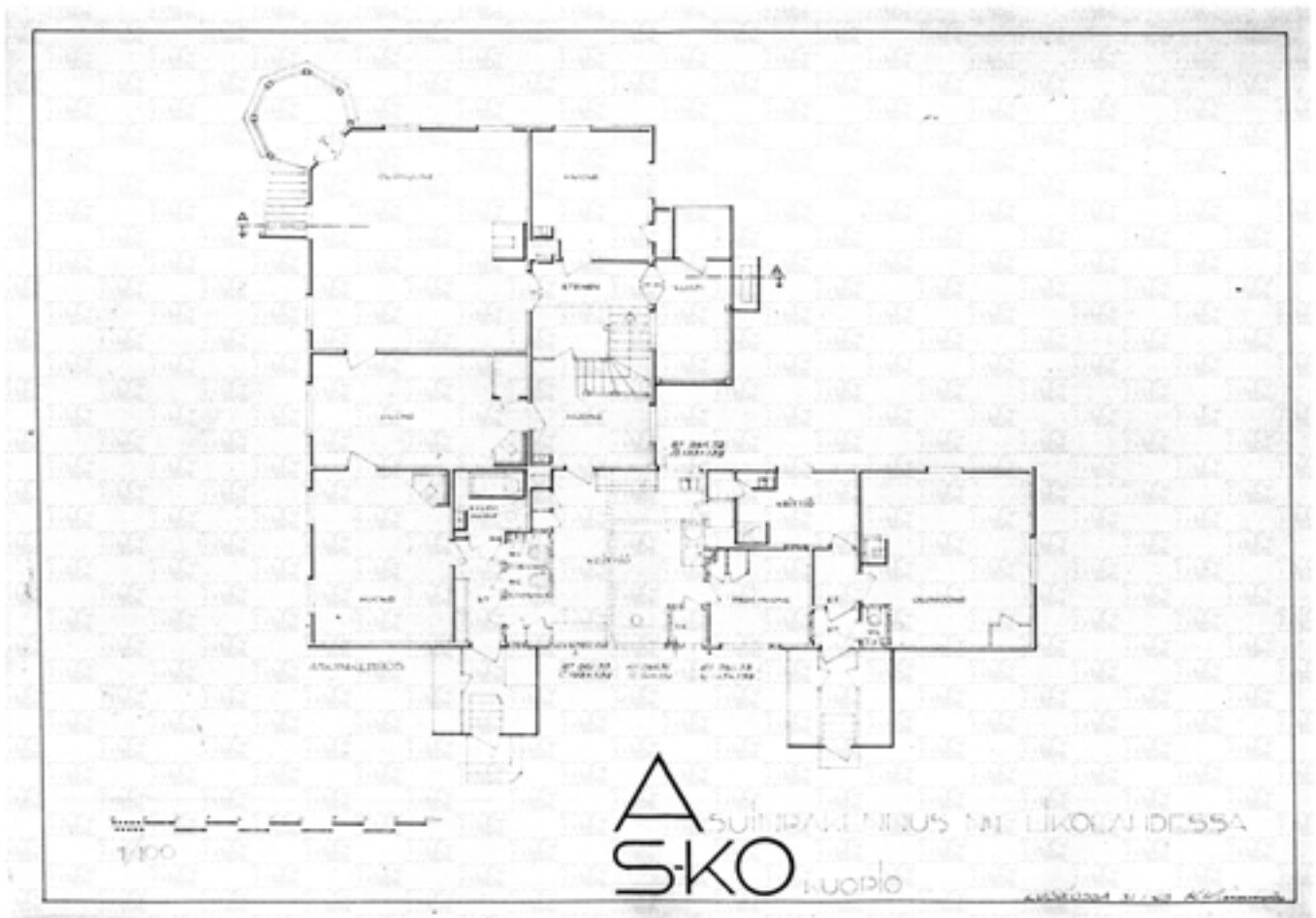
Koska klubirakennuksesta ei ole löytynyt kuvia, on hankala sanoa kuinka paljon se on muuttunut ajan kuluessa. Lihakunnan kuva-arkistosta löytyy maininta, jossa epäillään, että länsisiipi olisi rakennettu aikaisemmin ja maa-alueiden aikaisempi omistaja olisi rakennuttanut

rakennuksen idänpuoleisen osan omaksi asunnokseen.

Lihakunnan arkistosta löytyneestä todennäköisesti 1930-luvulta peräisin olevasta valokuvasta päätellen ainakin itäjulkisivulla on tapahtunut muutoksia. Valokuva on todennäköisesti peräisin 1930-luvulta. Kuisti on nähtävästi ollut vaaleaksi maalattu aikaisemmin. Lisäksi ikkunoiden välipuitteet ovat myös olleet vaaleat. Rakennuksen räystäslinjan alla valokuvassa näkyvät kaksi ikkunaa ovat kadonneet. Näiden muutosten toteutusajankohdasta ei ole tietoa.

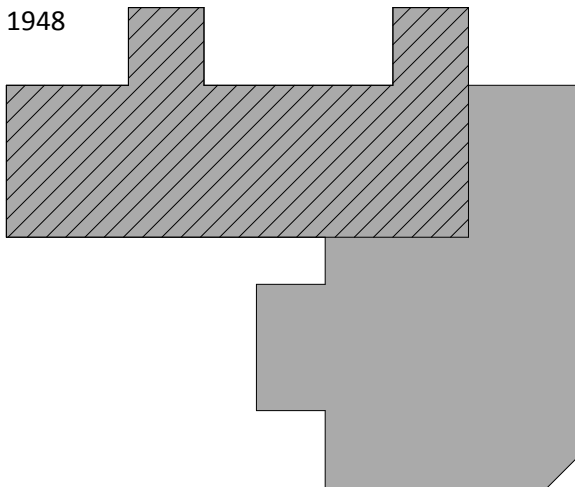
Klubitalo todennäköisesti 1930-luvulla. Lihakunnan kuva-arkisto.

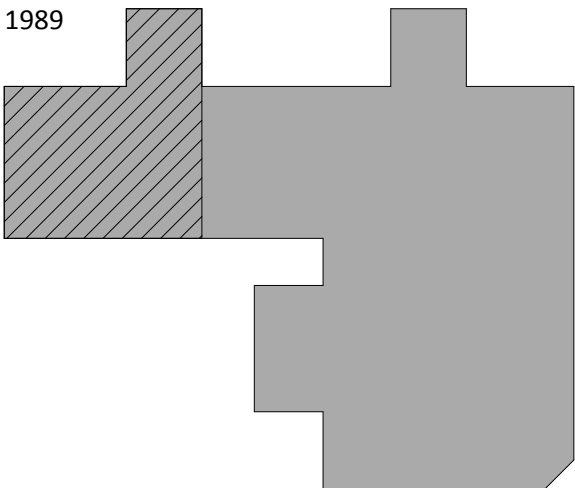
Klubitalon muutospiirustus vuodelta 1948. Kuopion kaupunginarkisto.

1948

1989

Muutokset

1948 sisätilamuutoksia

Vanhin löytynyt piirustus klubirakennuksesta on vuodelta 1948. Tämä piirustus on rakennusmestari Kalevi Hännisen allekirjoittama muutospiirustus 1. kerroksesta. Klubirakennuksen pohjoispuolelta on tässä muutoksessa purettu väliseiniä 1. kerroksessa uuden, isomman keittiön tieltä. Uuteen keittiöön on rakennettu ruokakomero. Klubitaloon on samassa yhteydessä rakennettu myös lisää WC-tiloja pohjoispuolen sisäänkäyntien yhteyteen. Myös palvelijahuoneeseen eteisestä ja pienemmästä keittiöstä johdetut ovet on poistettu. Julkisivuihin kohdistuvia muutoksia ei ole tehty, tai ainakaan merkitty piirustukseen.

1989 käyttötarkoituksen muutos

1989 klubirakennuksen länsisiipeen tehtiin muutoksia, kun vanha keittiö muutettiin koekeittiöksi, länsisiiven päädyssä sijainnut olohuone maistohuoneeksi ja entinen palvelijan huone toimistoksi. Muutosalueella purettiin reilusti väliseiniä ja samalla yhteys länsisiiven ja lopun rakennuksen välillä suljettiin. Vanhaa keittiötä laajennettiin uuden maisteluhuoneen suuntaan. Myös tuulikaapissa purettiin väliseiniä. Käyttötarkoituksen muutoksen suunnitteli Rakennussuunnittelutoimisto Sormunen & Timonen.

Klubirakennuksen sisätiloja on saneerattu 1980 ja 1989. Jommankumman remontoinnin yhteydessä myös sisäpintamateriaaleja on uusittu klubirakennuksen länsisiivessä, joka oli siis muutostyön kohteena vuonna 1989. Nykyään länsisiivessä on lattiamateriaalina muovimatto.

Rantasauna

Rantasauna valmistui SKO:n edustusaunaksi vuonna 1949. Se sijaitsee Likolahden rannassa klubirakennuksen itäpuolella. Rantasaunan lupakuvat ovat vuodelta 1948, sen suunnitteli Kuopion silloinen kaupunginarkkitehti A. S. Sandelin.

Sauna on pieni hirsirakennus, jonka seinät viettävät yläosastaan hieman ulospäin. Jalustan alaosa taas viettää hieman alaosastaan ulospäin. Seinät ovat tummat, ikkunoiden puitteet ja kehykset valkoiset. Myös katon päätylaudat ovat valkoisiksi maalatut. Jalustassa ja sisäänkäyntisyvennyksen lattiassa on käytetty luonnonkiveä. Katto on tehty tiilistä. Keskeltä kattoa nouseva savupiippu on päällystetty myös luonnonkivellä.

Saunan sisäänkäynti on järven puolella itäjulkisivulla. Sisäänkäynnin edessä on sisäänvedetty, katettu osa. Sisäänkäynnistä seuraavan eteisen pohjoispuolella on pukuhuone ja sen vieressä sauna. Eteisen eteläpuolella

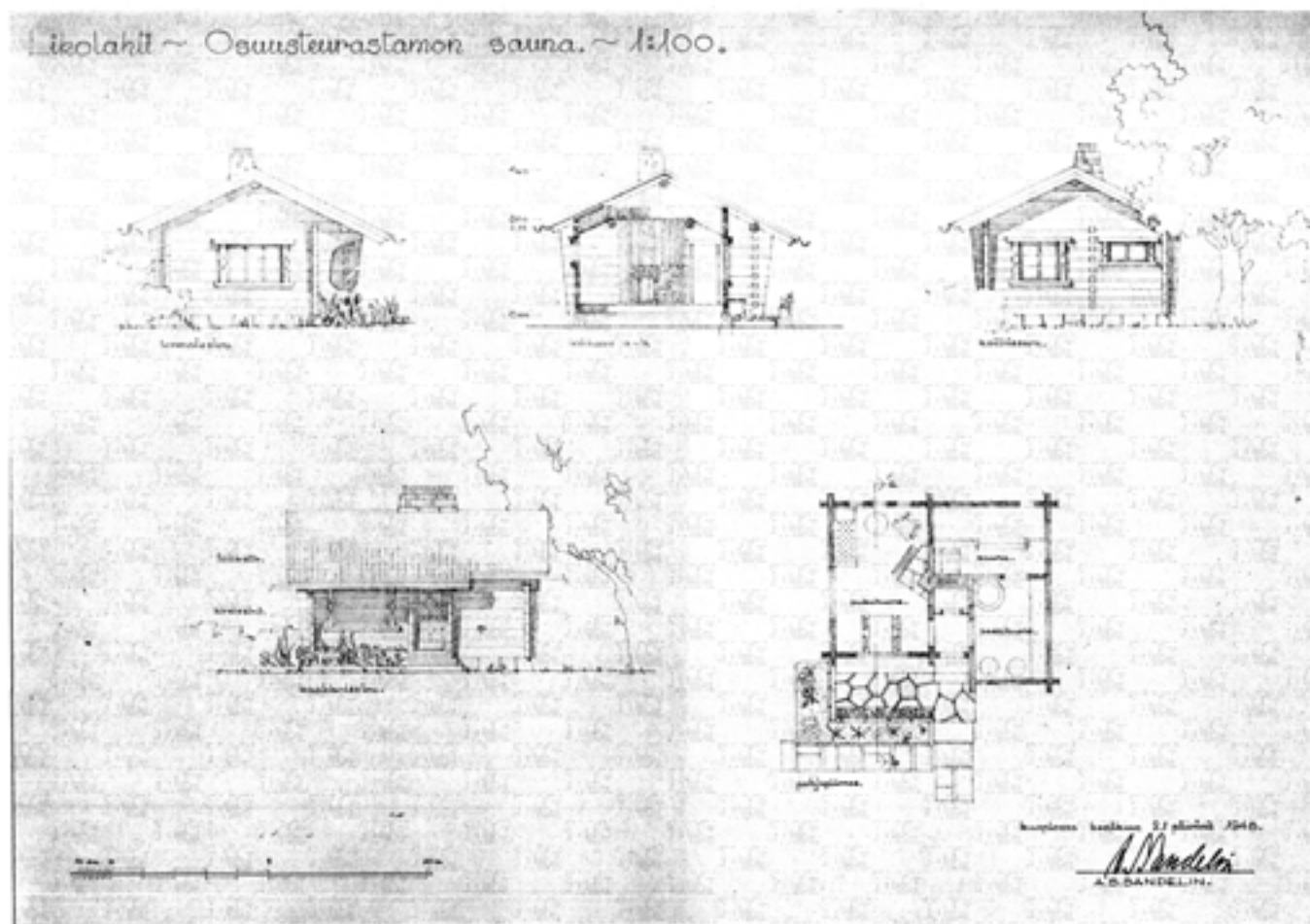
on takkahuone ja oleskelutila.

Saunarakennuksesta löytyy hyvin detaljoitua puutyötä. Ikkunoiden karmit ja etuovi on koristeltu geometrisin aihein. Sisäänvedon seinäkkeessä on leikattuna koristeellinen profiili. Rännit räystäälinjassa on myös tehty puusta. Pohjoisseinustalla on koristeellinen raudasta ja lasista tehty lyhty.

Saunasta ei löydy myöhempiä muutoksia, ja alkuperäiskuvia ja nykytilannetta verrattaessa vaikuttaa siltä, että sauna on sekä julkisivuiltaan että sisätiloiltaan pysynyt alkuperäisessä 1940-luvun asussaan. Sitä lienee kuitenkin kunnostetun jossain vaiheessa, sen verran hyvässä kunnossa tilat ja pinnat ovat.

Rantasauna talvihämärässä todennäköisesti 1950-luvulla. Lihakunnan kuva-arkisto.

Rantasaunan piirustukset vuodelta 1948. Kuopion kaupunginarkisto.

Suunnittelija

Abel Sandelin

Abel Sandelin (1907-1974) toimi Kuopion asemakaava-arkkitehtinä vuosina 1946-47 ja Kuopion kaupunginarkkitehtinä 1947-50 ennen siirtymistään Turun kaupunginarkkitehdiksi. Sandelin valmistui arkkitehdiksi vuonna 1934. Vuonna 1938 hän perusti oman toimiston ja aloitti samalla työnsä Turun kaupungin palveluksessa ensin toimistoarkkitehtina ja vuodesta 1940 lähtien apulaiskaupunginarkkitehtina. Vuonna 1946 hän siirtyi Kuopion kaupungin palvelukseen. Kuopion vuosinaan ja vielä sen jälkeenkin hän suunnitteli uudisrakennuksia ja muutostöitä sekä kaupunkiin että lähiympäristöön. Hänen piirtämiinsä rakennuksiin kuuluu yhdessä Seppo Ruotsalaisen kanssa suunniteltu virkamiestalo Minna Canthin katu 66:ssa samoin kuin Kasarmikatu 10:een 1953-1954 rakennettu 5-6 –kerroksinen asuintalo, jonka piirustukset hän laati yhdessä toisen Turussa työskentelevän arkkitehdin, Aarne Ehojoen kanssa. Myös Huuhankadun varrelle rakennettu Niiralan lastentalo ja Huuhanmäelle 1947 rakennettu Puistolan tanssilava ovat lähtöisin Sandelinin kynästä. (Riekkä 2005, 539.)

Vesitorni

Vesitorni valmistui Likolahteen vuonna 1951 konttori-rakennuksen pohjoispuolelle. Uusien tuotantolaitosten rakentamista ennakoitiin ja samalla kun lämpökeskusta laajennettiin rakennettiin myös vesitorni teurastamon tarpeita varten sekä tehokkaat pumput rannalle. (Mönkkönen

1993, 48.) Tätä aiemmin vettä oli tuotu tuotantolaitosten käyttöön muun muassa hevosvoimin tynnyrillä. 1951 valmistunut vesitornissa oli betonisten, kuusikulmion muotoon sijoitettujen pitkien jalkojen päällä peltilevyillä päällystetty lieriömäinen 340 m³ vesisäiliö. Portaat kiertävät betonijalkojen sisäpuolella ylös vesisäiliölle. Vesitornin suunnittelijasta ei löytynyt tietoa.

Vesitorni valmistuttuaan. Lihakunnan kuva-arkisto.

Vanha navetta

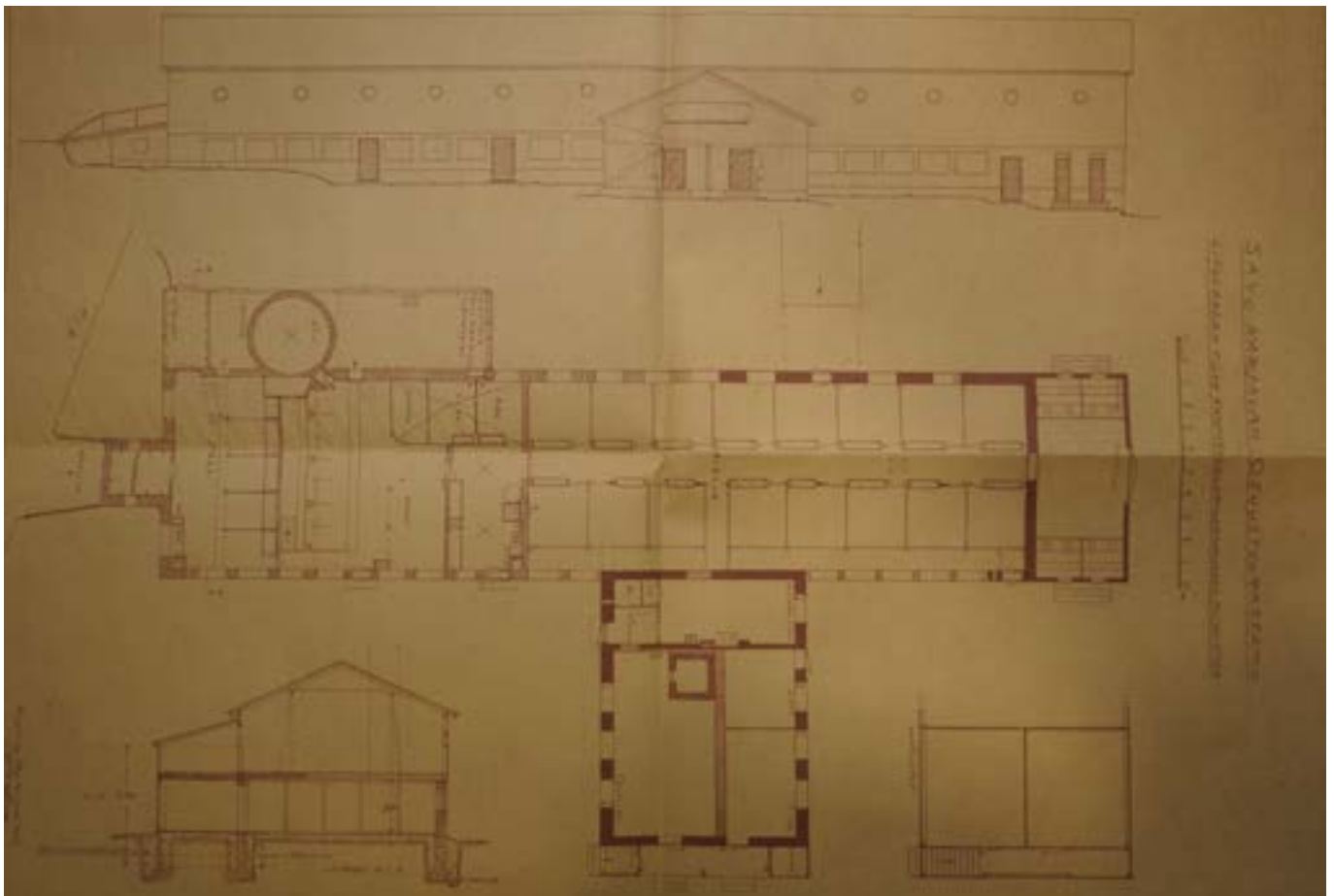
Vanhalle navetalle oli ehditty jo hakea purkulupa ennen rakennushistoriallisen selvityksen aloittamista, joten se käsitellään hieman muita vastaavan ikäisiä rakennuksia lyhyemmin.

Navetta sijaitsee teurastamon itäpuolella. Vanhin piirustus vanhasta navetasta on vuodelta 1942. Suunnittelijan nimestä ei piirustuksessa kuitenkaan saa selvää. Oletettavasti navetassa on käytetty osia ja mahdollisesti joitakin seinärakenteita samassa kohdassa aiemmin sijainneista rakennuksista, työkaluvajasta ja ”karjakartanosta”. Näiden tarkasta rakennusvuodesta ei ole tietoa, sillä vanhin asemapiirustus on vuodelta 1940. Tässä kyseiset rakennukset kuitenkin jo näkyvät. Samalla kohdalla aikaisemmin sijainnut navetta paloi vuonna 1936, joten ilmeisesti 1942 rakennetun navetan koh-

dalla sijainneet rakennukset ovat 1930-luvun lopusta.

Navetan kellarikerroksessa oli kivirakenteiset ulkoseinät. Varsinainen navettakerros oli puurakenteinen ja ulkoa punaiseksi maalattu. Navetassa oli myös pienet pyöreät ikkunat ylemmässä kerroksessa. Navetan pitkä itä-länsisuuntaisessa osassa oli sikala ja lantala. Pienessä eteläsiivessä oli työtupa.

Vuonna 1948 navetassa tehtiin muutamia muutoksia eteläsiiven työtuvan sisätiloissa rakennusmestari Kalevi Hännisen allekirjoittamien kuvien mukaan. Vanha leivinuuni purettiin ja siipeen rakennettiin uusia väliseiniä. Myös joidenkin huoneiden käyttötarkoitukset muuttuivat. Tämänkin jälkeen eteläsiipeä on remontoitu, pintamateriaaleja vaihdettu ja sieltä on purettu väliseiniä, mutta näistä muutoksista ei löytynyt piirustuksia.

Vanhan navetan piirustukset vuodelta 1942. Pohjapiirustuksessa tummemmalla näkyvät osat saattavat olla säilyneitä seinärakenteita samalla kohdalla aiemmin sijainneista rakennuksista. Kuopion kaupunginarkisto.

Muut rakennukset alueella

Tässä kappaleessa on käsitelty teurastamon tontille rakennetut uudemmat halli- ja huoltorakennukset. Ne on käsitelty lyhyemmin kuin vanhemmat tuotantolaitokset, joille on tässä selvityksessä annettu suurempi painoarvo.

Best in –hallit ja varastorakennus

Eteläisempi halli

Best In –hallit ja niihin liittyvä varastorakennus sijaitsevat konttorirakennuksen pohjoispuolella. Eteläisin halleista rakennettiin vuonna 1971 rakennusmestari Kalevi Hännisen suunnitelman mukaan. Rakennus oli alun perin kylmä autohalli. Autohallin rakentamisen yhteydessä samat toiminnot siirtyivät pois konttorirakennuksesta. Rakennus oli pitkänomainen autohalli, jonka itäjulkisivulla olivat ovet. Hallirakennuksen sokkeli oli betonia, julkisivut galvanoitua peltiä ja lautta. Kantavana rakenteena olivat betonipilarit. Eteläistä hallia laajennettiin pohjoisen suuntaan vuonna 1975. Tämän suunnitelman teki LTR-suunnittelu. Laajennuksessa käytettiin samoja materiaaleja kuin alkuperäisessä hallirakennuksessa.

Pohjoisempi halli

Pohjoisempi kahdesta hallista rakennettiin vuonna 1976. Suunnitelman teki LTR-suunnittelu. Rakennus rakennettiin eläinruokatehtaaksi. Yksikerroksisessa rakennuksessa oli myös osittainen kellarikerros. Rakennuksen ulkoseinät olivat muovipinnoitettua teräslevyllä verhoilluista betonielementeistä. Rakennuksen sokkeli oli betonia. Väliseinät oli muurattu tiilestä. Alapohja oli maanvarainen teräsbetonilaatta.

Pohjoisempi halli ja eteläisen hallin pohjoispääty muutettiin vuonna 2002 Best In –eläinruokatehtaaksi Acapella Oy:n piirustusten mukaan. Tässä yhteydessä halleihin tehtiin sisätilamuutoksia ja osa eteläisemmän hallin itäjulkisivusta rakennettiin uudelleen.

Varastorakennus

Varastohalli Best in -hallien koillispuolella rakennettiin vuonna 1980. Suunnitelman teki LTR-suunnittelu. Halli rakennettiin suoraan asfaltille. Sen julkisivut ovat harmaata profiloitua peltiä. Loiva harjakatto on ruskeaa

profiloitua peltiä. Varastohalliin ei ole tehty muutoksia sen valmistumisen jälkeen.

Myymäläkonttori

Myymäläkonttorin pääpiirustukset ovat vuodelta 1982. Suunnitelman teki Kuopion Suunnitteluvastuu Oy. Myymäläkonttori on puuelementeistä tehty pieni rakennus. Sen massa koostuu kahdesta osasta, joita yhdistää rinteessä kulkeva käytävä. Lautajulkisivut on maalattu keltaiseksi. Ikkunoiden karmit ovat valkoiset. Rakennuksessa on harmaa peltikatto. Rakennuksessa oli sen valmistuessa lähinnä toimistotiloja. Vuonna 2002 myymäläkonttorissa tehtiin käyttötarkoituksen muutos ja se muutettiin tehtaan tilapäishenkilökunnan majoitushuoneistoksi. Myös tämän suunnitelman teki Kuopion Suunnitteluvastuu Oy.

Karja-autopesula

Karja-autopesula rakennettiin vuonna 1991 LTR-suunnittelun piirustusten mukaan. Se sijaitsee teurastamon lounaispuolella. Autopesula on pieni, osittain kaksikerroksinen rakennus. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat autopesula, jätehuone, taukotilat ja puruvarasto. Muut tilat ovat korkeaa tilaa, mutta taukotilojen päälle on rakennettu tekninen tila. Rakennuksen ulkoseinät on tehty teräsbetonielementeistä. Alapohja on teräsbetonilaatoista ja yläpohjassa on ontelolaatta. Julkisivut ovat uritettua, harmaata betonielementtiä. Julkisivuissa on käytetty myös ruskeaa muovipinnoitettua teräslevyä. Karja-autopesulaan ei sen valmistumisen jälkeen ole tehty muutoksia.

Vuotavarasto

Vuotavarasto on pieni varastorakennus teurastamon eteläpuolella. Se rakennettiin vuonna 2000 Insinööri-toimisto Heikki Kojon piirustuksien mukaan. Vuotavarasto on rakennettu suoraan asfaltille. Rakennuksessa on ulkopuolinen teräsrunko ja sisäpuolella teräspolyuretaanielementti. Vuotavarastoon ei sen valmistumisen jälkeen ole tehty muutoksia.

Karja-autopesula. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Myymläkonttori. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

6. SÄILYNEISYYS JA ARVOTUS

Tässä kappaleessa on arvioitu kuinka hyvin eri vuosilta peräisin olevat rakennukset ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan. Myös rakennusten julkisivujen ja sisätilojen kunto on arvioitu silmämääräisesti paikan päällä. Arvotusosiossa on arvioitu rakennusten mahdollisia rakennushistoriallisia arvoja, niiden tyyppillisyyttä oman aikakautensa arkkitehtuurin verrattuna ja nostettu esiin mielenkiintoisia julkisivuja ja sisätiloja.

Teurastamo, lihanjalostustehdas, navetta ja destruktiolaitos

Säilyneisyys

Teurastamokompleksissa on ajallisia kerrostumia ainakin 50 vuoden ajalta. Alkuperäinen teurastamo, lihanjalostustehdas, navetta ja destruktiolaitos rakennettiin 1950-luvulla, destruktiolaitoksen sijoituksessa todennäköisesti jo aiemman elinosaston tiloihin. Tämän jälkeen teurastamokompleksia on kuitenkin laajennettu eri suuntiin 1970-, 80- ja 90-luvuilla. Laajennukset ovat peittäneet teurastamokompleksin alkuperäiset osat 1950-luvulta lähes kokonaan alleen. Myös sisätiloissa ja julkisivuissa on tehty useita muutoksia teurastamokompleksin olemassa olon aikana.

Julkisivuista parhaiten 1950-luvun tilassa on säilynyt lihanjalostustehtaan itäjulkisivu. Sitäkin on pohjoispäädystä pidennetty. Lisäksi ensimmäisen kerroksen sisäänkäynneissä on tapahtunut pieniä muutoksia. Kuitenkin tämä julkisivu on suhteellisen hyvin säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa. Räystäslinja, ikkunarivit ja ikkunoiden ruutujaot ovat pysyneet samana jo yli 60 vuoden ajan. Punatiilijulkisivu on myös suhteellisen hyvässä kunnossa. Lihanjalostustehtaan pohjois- ja länsijulkisivu 1950-luvulta ja 1971 tehty pohjoispäädyn laajennus ovat peittyneet 1980-luvuilla tehtyjen laajennusten alle. Lihanjalostustehtaan eteläpääty on säilynyt osittain 1950-luvulta asti. Eteläjulkisivun 1. kerrokseen rakennettiin ensin erinäisiä lastauslaitureita ja 1988 lastauslaituri muutettiin ulkoseinin suljetuksi lähetystilaksi. Eteläjulkisivun yläosa ei kuitenkaan muutamia ikkunamuutoksia ja parvekemaista rakennetta lukuun ottamatta ole muuttunut paljoa alkuperäisestä.

Alkuperäisen teurastamon ja navetan 1950-luvun julkisivut ovat peittyneet täysin myöhempien laajennusten ja sisäpihan katseluparvien taakse. Ainoastaan teurastamon harjakattoinen ullakkokerros hieman kurkistaa uudempien lisäysten kattolinjan yli. Navetan alkupeleistä harjakattoakaan ei ole enää nähtävissä, vaan se muutettiin tasakatoksi vuonna 1979.

Destruktiolaitoksen harjakatto ja julkisivulinjat ovat säilyneet 1940-luvulta. Rakennuksen alkuperäinen pohjoisjulkisivu kuitenkin peittyi vuonna 1978 tehdyn laajennuksen alle. Laajennus kuitenkin jatkoi vanhan rakennuksen kattolinjaa. Destruktiolaitoksen julkisivuissa on myös tapahtunut paljon muutoksia. Alkuperäinen lastauslaituri länsijulkisivulla purettiin vuonna 1979 ja samalla sisäänkäyntien paikkoja muutettiin ja ovet uusittiin teräsrakenteisiksi. Aiemmat ovet olivat puisia paneelioivia. Sisäänkäynteihin rakennettiin myös katokset, joita ei rakennuksessa aikaisemmin ollut ollut. Maanpintaa korotettiin länsijulkisivun puolella vuonna 1979, jolloin kellarikerroksen ikkunat peittyivät. Itäjulkisivulla sijainnut portaikko katettiin ja suljettiin kolmelta sivulta vuonna 1986. Julkisivujen ulkonäköön vaikutti myös suuresti alkuperäisten neliruutuisten ikkunoiden vaihto kolmiruutuisiin vuonna 1979. Lähinnä destruktiolaitoksesta on 1950-luvulta säilynyt siis vain osittain rakennuksen massoittelu.

Myös väliseinien paikat ja sisätilojen käyttötarkoitukset ovat muuttuneet useaan otteeseen teurastamokompleksissa. Destruktiolaitoksessa, jossa siis käsiteltiin teurasjätteitä jatko tuotantoa varten, sijaitsee nykyään toimistotiloja. Toiminnallisesti navettatoiminnot, teurastustoiminta ja lihatuotteiden jalostus sijaitsivat keskenään samassa järjestyksessä teurastamokompleksin sisällä. Myöhempien laajennusten ja sisätilojen muutosten myötä teurastamokompleksissa ei ollut paljon jäljellä 1950-luvun tilajaosta. Laajennusten ja teurastamon nykyaikaistamisen myötä yksittäisten huonetilojen paikat vaihtelivat, mutta jo 1950-luvulla syntynyt ajatus tuotantoketjusta oli yhä nähtävissä teurastamokompleksin tilojen sijoittelussa. Sisätilat eivät ole kovin hyvässä kunnossa. Pinnat ovat osittain likaisia ja halkeilleita.

Arvotus

Alkuperäisistä julkisivuista parhaiten on säilynyt lihanjalostustehtaan itäjulkisivu. Tiilijulkisivu tiukan suorine ikkunariveineen on hyvä esimerkki 1950-luvun tiilisestä teollisuusarkkitehtuurista. Myös destruktiolaitoksen länsijulkisivu on säilynyt ulkoseiniensä puolesta, mutta uudet katokset, ikkunoiden uusinta ja ovien vaihtaminen teräsrakenteisiksi ovat muuttaneet sen ilmettä paljon alkuperäisestä eikä julkisivun luonne ole enää sama kuin sen valmistuessa 1940-luvulla.

Muut julkisivut teurastamokompleksissa ovat peittyneet myöhempien laajennusten alle. Vaikkakin nämäkin tasakattoiset tiiliverhoillut laajennukset ovat tavallaan tulkinta vanhan teurastamon tiiliarkkitehtuurista 1970- ja 1980-luvun tyyliin, ei niillä nuoren ikänsä puolesta voi sanoa olevan kovinkaan paljon rakennushistoriallista arvoa. Ne eivät myöskään edusta kovinkaan poikkeavaa arkkitehtuuria muuhun 1970- ja 1980-luvun rakennuskantaan verrattuna.

Sisätiloissa ei ole säilynyt paljon alkuperäisistä tiloista eivätkä ne ole kovin hyvässä kunnossa. Osa teurastamon sisätiloista on kuitenkin synkkyydessään ja karuudessaan varsin vaikuttavia, esimerkiksi vanhat huoneen kokoiset uunit ja savustamot. Myös suuret, avoimet tilat lihanjalostustehtaan itäjulkisivun puolella, josta aukeavat laajat näkymät Likolahdelle ovat hienoja.

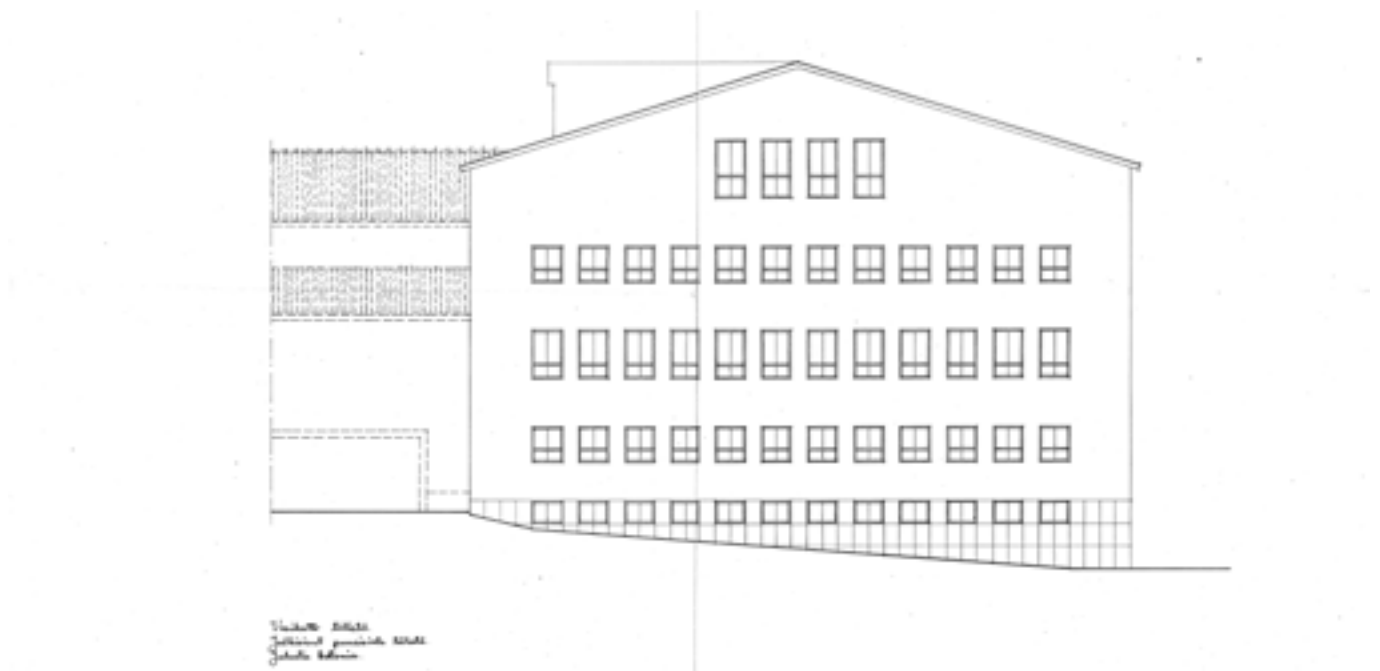
Likolahden 1950-luvulla valmistuneet laitokset. Vasemmalla huoltorakennus, keskellä lihanjalostustehdas, oikealla teurastamo. Etualalla destruktiolaitos. Lihakunnan kuva-arkisto.

Likolahden laitokset nykytilassaan. Vasemmalla lähettämö ja yhdyskäytävä, keskellä huoltorakennus, taustalla lihanjalostustehdas. Edessä destruktiolaitos ja konttorirakennus. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lihajalostustehtaan eteläjulkisivu. Muutamia ikkunoita on muutettu ja uuden katoksen päälle on rakennettu myös pieni parveke. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lihajalostustehtaan eteläjulkisivu. Piirustus vuodelta 1953. Lihakunnan arkisto.

Teurastamon sisäpiha. Vasemmalla lihanjalostuslaitos, keskellä teurastamo, oikealla navetta. Vasemmalla näkyy 1971 laajennettu porraskuili. Porraskuilion alkuperäinen harjakatto muutettiin tasakatoksi. Keskellä ja oikealla ovat 1979 rakennetut valkoiset katseluparvet.

Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Julkisivupiirustus teurastamokompleksin pohjoisjulkisivusta vuodelta 1953. Lihakunnan arkisto.

Lihanjalostustehtaan itäjulkisivu. Rakennuksen päädyssä näkyy 1971 tehty laajennus. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lihanjalostustehtaan pohjoispäätyä laajennettiin uudestaan vuonna 1984. Oikealla yhdyskäytävä lähettämöön. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Elinosasto 1940-luvulla ennen destruktiolaitoksen sijoitusta sen tiloihin. Lihakunnan kuva-arkisto.

Destruktiolaitos vuonna 1953. Lihakunnan kuva-arkisto.

Destruktiolaitos nykytilassaan. Ikkunat ovat kolmiruutuiset. Vasemmalla näkyy vuonna 1980 tehty laajennus. Myös katto on uusittu. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Konttorirakennus

Säilyneisyys

Konttorirakennus on vanhimpia nykypäivään säilyneitä rakennuksia Likolahdessa. Rakennus valmistui 1948, mutta siinäkin on tehty muutoksia tämän jälkeen. Suurin muutos rakennuksen ulkonäössä on 1987 länsipäätyyn rakennettu poikittainen siipi, joka selvästi muutti rakennuksen 1940-luvulta säilynyttä pitkää, horisontaalista linjaa. Uusi lisäsiipi kuitenkin muuten pyrkii tyyliältään imitoimaan vanhan konttorirakennuksen ulkonäköä pintamateriaaleja myöten. Myös rakennuksen pohjoisjulkisivulle tehtiin pieniä laajennuksia 1970- ja 80-luvuilla. Näissäkin laajennuksissa on seinissä käytetty samoja materiaaleja kuin vanhassa konttorirakennuksessa. Pohjoispuolen laajennusten pulpettikatto on huopaa, kun muun rakennuksen harjakatto on sementtitiiltä.

Vaikkakin uudet laajennukset rikkovat konttorirakennuksen 1940-luvun horisontaalista ja puikkomaista massaa, eivät rakennuksen katto- ja ulkoseinälinjat ole muuttaneet rakennuksen valmistumisen jälkeen. Suurimman muutoksen rakennuksen julkisivuihin teki vanhan autotallin ovien muuttaminen paneeleilla reunustetuiksi ikkunoiksi vuonna 1971. Myös itäpäädyssä 1. kerroksen ja 3. kerroksen ikkunoita on tapahtunut muutoksia vuosien saatossa. 1. kerroksessa korkeat ikkunat uusittiin 1978 vastaamaan ikkunoita, joilla oli 1971 korvattu autotallin ovet muualla rakennuksessa. Itäpäädyn kolmannessa kerroksessa ikkunoita on lisätty ja poistettu samassa paikassa useampaan kertaan. Nämä ikkunat ovat kuitenkin yleensä sopineet suhteellisen hyvin vanhan rakennuksen tyyliin. Konttorirakennuksen julkisivut ovat kuitenkin vain välttävässä kunnossa. Varsinkin betonisokkelissa maali on halkeillut useasta kohdasta. Myös vaaleankeltainen rappaus on likaantunut ja tummunut useasta kohdasta. Osia rappauksesta on tippunut kokonaan pois. Katto on sammaloitunut.

Konttorirakennuksen sisätiloissa on tapahtunut paljon muutoksia. Ensimmäinen isompi muutos tehtiin jo vuonna 1954 kun rakennuksen itäpäädyssä ullakkoa madallettiin ja tilalle rakennettiin uusi kerros. Toinen suuri muutos oli vuonna 1971 kun autotallitoiminnot siirtyivät uuteen, juuri valmistuneeseen rakennukseen vanhan konttorirakennuksen pohjoispuolelle. Konttoritoiminnot ovat sijainneet rakennuksessa sen rakenta-

misesta lähtien, mutta sisätiloja ja -pintoja on uusittu todennäköisesti ainakin 1970- ja 1980-luvuilla eikä alkuperäisten sisätilojen hengestä ole paljoa jäljellä. Sisätilat ovat kuitenkin hyvässä kunnossa.

Arvotus

1970- ja 1980-luvun laajennukset ovat muuttaneet konttorirakennuksen 1940-luvulta säilynyttä puikkomaista massoittelemia. Myös autotallien ovien muuttaminen ikkunoiksi, joissa ei ole puitejakoa vaan isot lasipinnat, muutti konttorirakennuksen luonnetta. Muuten konttorirakennus edustaa 1940-luvulle tyypillistä arkkitehtuuria vaaleaksi rapattuine seinineen ja mataline, mutta leveine ikkunoineen. Konttorirakennus on varsinkin iltavalaisuksessa varsin kutsuvan näköinen rakennus, mutta ei kuitenkaan edusta erityisen poikkeavaa arkkitehtuuria muuhun aikakautensa rakentamiseen verrattuna. Se on myös muuttunut vuosien saatossa monilta osin, vaikkakin alkuperäisen rakennuksen piirteitä on vielä julkisivuissa nähtävissä.

Sisätiloja on saneerattu 1970- ja 1980-luvuilla mittavasti. Osassa huonetoiloista on säilynyt puupanelointeja sisäpinnoilla, mutta ei ole varmaa miltä aikakaudelta nämä ovat peräisin. Kuitenkaan sisätiloissa ei enää ole paljoa nähtävissä rakennushistoriallisesti kovinkaan poikkeavia arvoja.

Konttorirakennus 1940-luvulla. Lihakunnan kuva-arkisto.

Konttorirakennus iltahämärässä. Ovet muutettiin ikkunoiksi 1971. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Konttorirakennuksen poikittainen siipi on 1987 tehty laajennus. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Konttorirakennuksen länsipääty, vuoden 1987 laajennus oikealla. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Keittiön laajennus pohjoisjulkisivulla. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Muun muassa pohjoisjulkisivulla rappaus on kärsinyt. Katonrajasta poistetut ikkunat näkyvät vielä hennosti.
Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Huoltorakennus

Säilyneisyys

Huoltorakennus on rakennettu samaan aikaan alkuperäisen teurastamorakennuksen kanssa 1950-luvulla. Huoltorakennuksessa on tehty tila- ja väliseinämuutoksia sisätiloissa. Myös julkisivuihin on tehty pieniä muutoksia. Kuitenkin lukuun ottamatta muutoksia ulko-ovissa pohjois- ja länsijulkisivulla sekä ikkunoiden ja ovien muuraamista umpeen itäjulkisivulla lähettämön yhdyskäytävän rakentamisen myötä, ovat julkisivut pysyneet ulkonäöllisesti lähes muuttumattomina 1950-luvulta. Ikkunajako ei myöskään ole muuttunut, mutta ikkunat on tosin uusittu. Ikkunoiden uusimisen ajankohdasta ei ole tietoa.

Julkisivut ovat useammasta kohtaa murtuillutta betonisokkelia lukuun ottamatta hyvässä kunnossa. Puiset rakenteet, kuten sisäänkäyntiportaiden kaide ja puiset paneelit pohjoisjulkisivulla ovat välttävissä kunnossa. Sisätilojen kunto on vaihteleva.

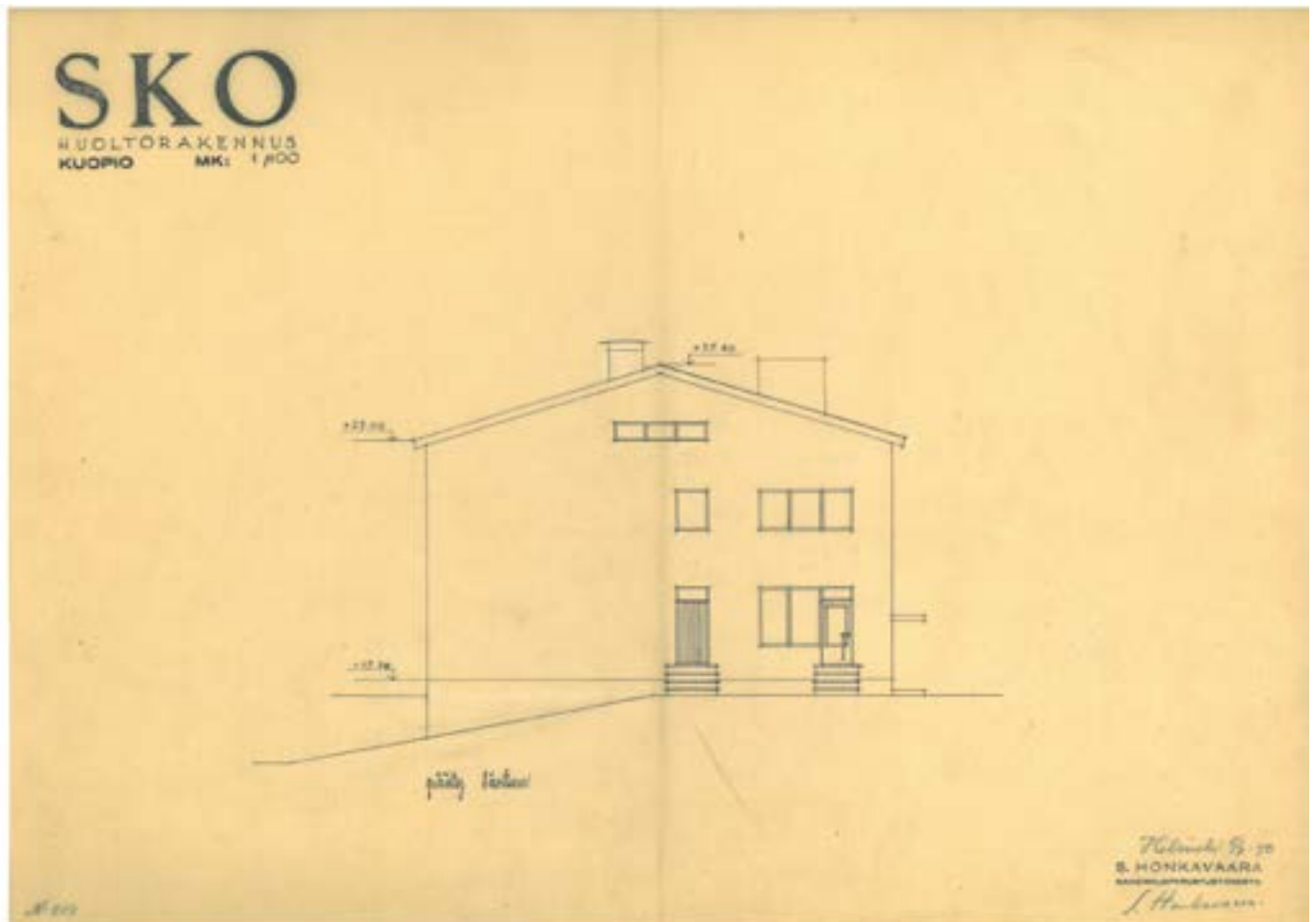
Arvotus

Huoltorakennus edustaa 1950-luvun tiilistä tehdasarkkitehtuuria, ja on Likolahden teurastamon 1950-luvun rakennuksista parhaiten säilynyt alkuperäisessä asussaan. Muihin Likolahden 1950-luvulta peräisiin oleviin rakennuksiin on myöhemmin tehty rakennuksen alkuperäisestä tyylistä poikkeavia laajennuksia tai julkisivuja on muutettu merkittävässä määrin. Huoltorakennus on säilynyt myös suhteellisen hyvässä kunnossa. Kaiken kaikkiaan huoltorakennus on varsin sympaattinen 1950-luvun ”palikka” teurastamoalueen keskellä. Se on hyvin säilynyt esimerkki 1950-luvun pienimittakavaisesta tehdasarkkitehtuurista, mutta ei kuitenkaan edusta kovinkaan erottuvaa arkkitehtuuria muuhun aikakautensa rakentamiseen verrattuna.

Huoltorakennuksen länsijulkisivulta muurattiin ovi umpeen ja ikkuna uusittiin vuonna 1974. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Huoltorakennuksen länsijulkisivu vuodelta 1950. Lihakunnan arkisto.

Huoltorakennuksen itäjulkisivun eteen rakennettu yhdyskäytävä lihanjalostustehtaan ja lähettämön välillä.
Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Yhdyskäytävän rakentamisen myötä umpeen muurattu ovi ja ikkunat huoltorakennuksen itäjulkisivulla.
Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lämpökeskus

Säilyneisyys

Lämpökeskuksen vanhimman osan ulkoinen ilme on vuodelta 1947, jolloin vanhalle, ennen sotia rakennetulle kattilahuoneelle tehtiin laajennus ja samalla myös olemassa olevan osan ulkoseiniä korotettiin ja katto uusittiin. Tämän jälkeen vanhan osan itäjulkisivulla on tehty julkisivumuutoksia ja rakennuksen eteläpäätyyn on rakennettu pieni laajennus. Sisätiloissa on vanhassa lämpökeskuksessa tapahtunut väliseinä- ja huonetilamuutoksia, eikä alkuperäisistä tiloista ole paljoakaan jäljellä.

Lämpökeskuksen jatkoksi rakennettiin 1972 siihen kiinteästi liittyvä laajennus, joka edusti 1970-luvun tasakattoista arkkitehtuuria ja erosi selvästi lämpökeskuksen vuonna 1947 rakennetusta osasta. 1972 rakennettua uutta osaa laajennettiin entisestään vuonna 1985. Kuitenkin kapean yhdyskappaleen ansiosta uudemman ja vanhemman rakennuksen välillä on selkeä rako, ja ne vaikuttavat pikemminkin erillisiltä rakennuksilta.

Kaiken kaikkiaan lämpökeskuksen 1947 rakennettu osa on säilynyt muuten pitkälti 1940-luvun asussa itäjulkisivun julkisivumuutoksia lukuun ottamatta. Uudempi laajennus peittää vanhan lämpökeskuksen pohjoisjulkisivun kokonaan alleen. Lämpökeskuksen 1972 rakennettua laajennusta laajennettiin uudestaan 1985, jolloin 1970-luvulla rakennetun osan itäjulkisivu peittyi koko-

naan uuden laajennuksen alle. 1985 rakennettu laajennus noudatti kuitenkin samaa tyyliä julkisivumateriaaleja myöten kuin 1972 rakennettu osa. Uusien laajennusten julkisivuja ei ole myöhemminkään muutettu.

Lämpökeskuksen vanhan osan julkisivut ovat välttävissä kunnossa. Rappaus on tummunut paikoitelleen ja seiniä on maalattu uudestaan muutamista kohdista. Maalattujen alueiden rajat erottuvat selvästi. Katon tiilikate on uusittu, ajankohdasta ei ole tietoa. Sisätilat eivät ole kovin kehuttavassa kunnossa. Niin lattia-, katto- kuin seinäpinnoissakin näkyy halkeamia. Joissakin kohdissa tiilet näkyvät seinien murtuneen pintakäsittelyn takaa. Uudempi laajennus on hyvässä kunnossa niin ulkoa kuin sisältäkin.

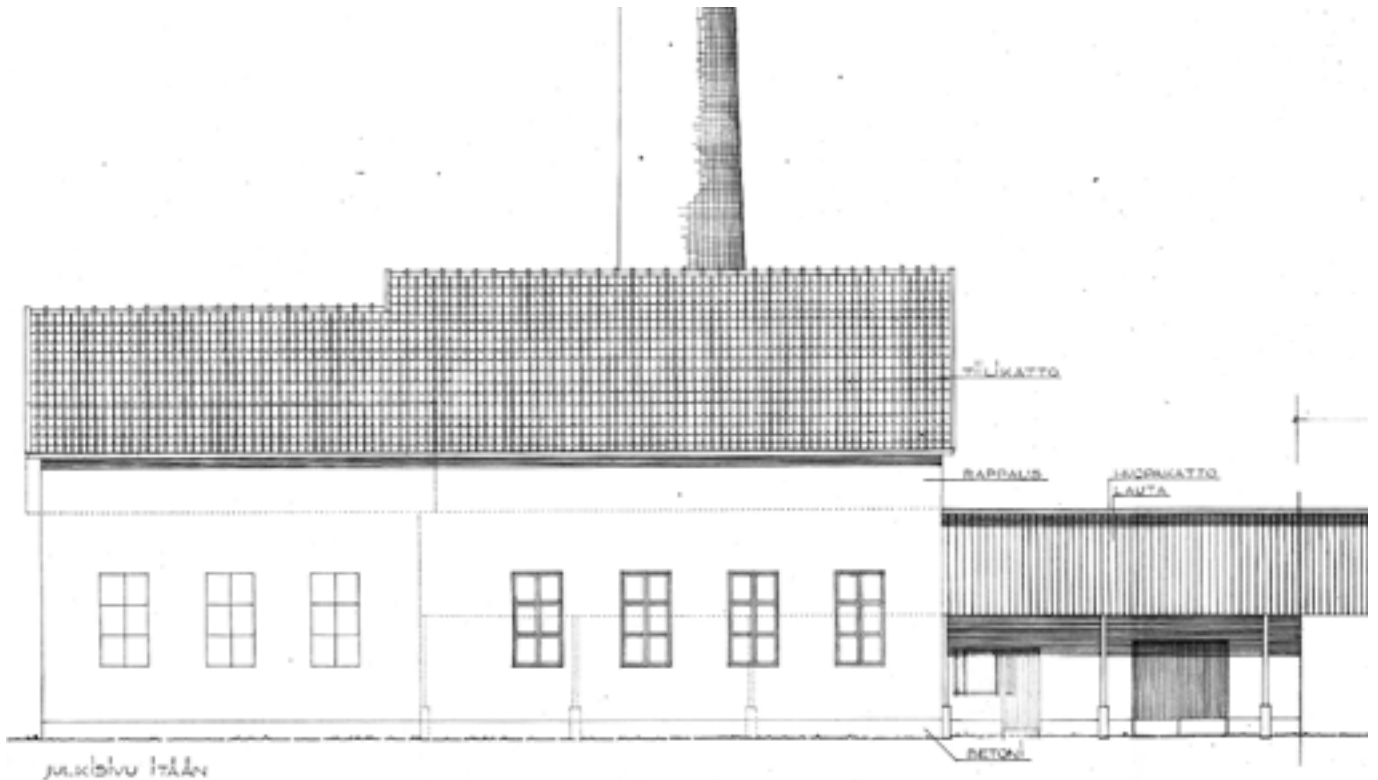
Arvotus

Myöhemmillä laajennuksilla ei nuoren ikänsä puolesta ole kovinkaan paljon rakennushistoriallista arvoa. Ne eivät myöskään edusta kovinkaan poikkeuksellista tai edistysellistä arkkitehtuuria muuhun 1970- ja 1980-lukujen rakentamiseen verrattuna.

Lämpökeskuksen vanha osa on säilynyt 1940-luvun asuunsa varsin hyvin julkisivujen puolesta. Lämpökeskuksen suunnittelussa tärkeämpi osa lienee kuitenkin ollut tarjota kuoret kattilahuoneelle eikä niinkään arkkitehtoninen kunnianhimo. Lämpökeskus ei edusta kovin erityistä rakentamista muuhun aikakautensa rakennuskantaan verrattuna.

Lämpökeskuksen itäjulkisivun ikkunat muuttuivat vuonna 1984. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lämpökeskuksen itäjulkisivupiirustus vuodelta 1947. Lihakunnan arkisto.

Lämpökeskuksen 1972 ja 1985 tehty laajennus pohjoisen suunnasta. Taustalla lihanjalostustehdas, oikealla lähettämö.
Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lämpökeskuksen 1972 ja 1985 tehdyt laajennukset lähettämöstä kuvattuna.
Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Vanha autopesula

Säilyneisyys

Vanha autopesula on rakennettu samaan aikaan alkuperäisen teurastamorakennuksen kanssa 1950-luvulla. Autopesulan alkuperäinen tiilikatto muutettiin peltikattoksi vuonna 1987 mutta muita muutoksia julkisivuissa ei ole tehty. Sisätilat ovat muuttuneet jonkin verran, kun sisätilan jakanut seinä rakennettiin uudestaan ja toiseen tiloista sijoitettiin jätevedenkäsittelykoneisto. Autopesula on ulkopuolelta pysynyt suhteellisen hyvässä kunnossa, vaikka julkisivuissa joitakin vaurioita onkin.

Arvotus

Vanha autopesula on samantyyppinen harjakattoinen punatiilirakennus kuin teurastamoalueen 1950-luvulla rakennetut tuotantolaitoksetkin. Se on myös säilynyt suhteellisen pitkälti 1950-luvun asussaan, vaikkakin alkuperäinen katto on vaihdettu peltikattoon. Se edus-

taa tyypillistä aikakautensa rakentamista. Kuitenkin, verrattuna esimerkiksi teurastamokompleksin vieressä sijaitsevaan huoltorakennukseen, vanha autopesula on varsin vaatimaton ja pienimuotoinen huoltorakennus.

Vanhan autopesulan länsipääty. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Lähetämö

Säilyneisyys

Lähetämö on varsin tuore rakennus, vuonna 1991 rakennettu. Lähetämön julkisivuihin ei rakennuksen valmistumisen jälkeen ole tehty muutoksia. Sisällä huoneiloissa on tehty erinäisiä muutoksia. Kun lähetämö rakennettiin, tarkoituksena oli juuri mahdollistaa sisätilojen monipuolinen käyttö rakentamalla lähetämö avoimeksi tilaksi, jonne olisi helppo rakentaa väliseiniä ja välipohjia tarpeen mukaan.

Arvotus

Lähetämöllä ei nuoren ikänsä puolesta ole historiallista arvoa. Se on tavanomainen hallirakennus, eikä se ei myöskään edusta mitenkään poikkeuksellista tai edistyksellistä arkkitehtuuria 1990-luvun muuhun rakentamiseen verrattuna. Avoimen, joustavan tilan luominen niin vertikaali- kuin horisontaalisuunnassa on tietenkin varsin toimiva ratkaisu vastaavien tehdashallitilojen suunnittelemiseksi.

Lähetämö koillisesta päin. Vasemmalla lämpökeskus, välistä pilkistää huoltorakennus. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Klubitalo

Säilyneisyys

Klubitalon rakennusvuodesta ei ole varmuutta. Lihakunnan arkistosta löytyneiden muistiinpanojen mukaan jo olemassa ollut rakennus olisi siirtynyt Lihakunnalle jo vuonna 1919 Likolahden maa-alueiden vuokraoikeuden mukana. Valokuvien perusteella viimeistään 1930-luvun alussa klubitalo on jo ollut Likolahdessa. Kiinteistöver selvityksessä klubitalon rakennusvuodeksi on merkitty 1860, mutta selvityksestä ei käy ilmi, mistä tämä tieto on peräisin.

Klubitalosta ei löytynyt alkuperäisiä piirustuksia, joten ei voida varmuudella sanoa kuinka paljon muutoksia rakennuksessa on tehty. Julkisivut vaikuttavat kuitenkin valokuvien perusteella säilyneen pitkälti samassa tilassa ainakin 1930-luvulta lähtien. Joitakin väri- ja ikkunamutoksia julkisivuissa on kuitenkin tehty.

Lihakunnan kuva-arkistosta löytyi myös muistiinpano klubitalon valokuvan viereltä, jossa epäiltiin että klubitalon länsisiipi olisi rakennettu ensin ja maa-alueiden edellinen omistaja olisi rakennuttanut idänpuoleisen osan itselleen asunnoksi.

Huonetilat ovat pysyneet lähes samoina ainakin vuodesta 1948 lähtien. Tältä vuodelta on ensimmäinen klubitalosta löytynyt piirustus, jossa esitettiin muutoksia sisätiloihin. Tällöin länsisiiven keittiöstä purettiin väliseiniä ja WC-tiloja lisättiin. Muut tilat pysyivät kuitenkin entisellään. 1989 klubitalon länsisiipeen rakennettiin koekeittiö. Samassa yhteydessä uusittiin todennäköisesti länsisiiven sisätilojen pintamateriaalit. Uudet pintamateriaalit kuten muovimatto eivät sovi vanhan rakennuksen tyyliin. Muualla talossa huonetilat noudattavat paremmin vanhan rakennuksen tyyliä. Keittiössä on kuitenkin tehty myös myöhempiä muutoksia varsin räikein värein vanhan rakennuksen värimaailmaan verrattuna.

Klubitalon julkisivut ja katto ovat hyvässä kunnossa. Ainoastaan ikkunankehysissä ja muutamassa kohdassa sokkelia maali on hieman halkeillut. Ullakolta käsin puinen yläpohja vaikuttaa hieman vaurioituneelta ja heikolta. Sisätilat eivät ole aivan yhtä hyvässä kunnossa

kuin julkisivut. Varsinkin 1989 uusitus länsisiivessä on nähtävissä kosteusvaurioita paikoittain sisäpinnoissa. Klubirakennuksen muut sisätilat ovat länsisiipeen verrattuna paremmassa kunnossa. Niissäkin on kuitenkin halkeamia muun muassa seinäpinnoissa. 2. kerros on selkeästi ensimmäistä kerrosta huonommassa kunnossa. Tapetit ovat repeilleet, seinillä on kosteusvaurioita nähtävissä ja yhdestä seinästä näkyy jopa seinän puurakenne pintakäsittelyn alta.

Arvotus

Klubitalo on varsin viehättävä puurakennus. Erityisesti detaljoitu puutyö esimerkiksi ovissa ja kaiteissa sekä näyttävä, tornimainen aihe rakennuksen kaakkoisnurkassa tekevät klubitalosta mielenkiintoisen esimerkin huvila-arkkitehtuurista. Ilman näitä yksityiskohtia se olisi tavanomaisempi rakennus. Se on myös säilynyt pitkälti samassa asussa ainakin 1930-luvulta lähtien. Rakennus on säilynyt ulkoisesti varsin hyvässä kunnossa. Valitettavasti sisätilat ovat säilyneet heikommassa kunnossa.

Länsisiipi ja keittiö on sisustettu vanhan rakennuksen tyyliin sopimattomasti. Muut sisätilat ovat kuitenkin varsin hienot. Tulisijojen muuratut syvennykset sekä koristeelliset luukut, jotka ovat erilaiset joka huoneessa, ovat kiinnostava yksityiskohta.

Klubitalo kuvattuna 1950-luvulla. Lihakunnan kuva-arkisto.

Klubitalo kuvattuna 1980-luvulla. Kuopion kulttuurihistoriallisen museon valokuva-arkisto.

Klubitalon itäjulkisivu ja tornimainen kuisti. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Klubitalon länsijulkisivu. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Rantasauna

Säilyneisyys

Rantasauna valmistui vuonna 1949 ja se on säilynyt alkuperäisessä muodossaan. 1940-luvulla tehdyistä piirustuksista päätellen saunassa ei ole tehty muutoksia. Sekä sisätilat että julkisivut ovat säilyneet muuttumattomina 1940-luvulta lähtien. Jopa vinoruutu-aiheella koristeltu ulko-ovi vaikuttaa olevan alkuperäinen. Rantasauna on myös varsin hyvässä kunnossa kiviverhoiltua sokkelia ja puisia vesikouruja myöten. Tiilikatto on hieman sammaloitunut. Rantasaunan sisätiloja on todennäköisesti kunnostettu ajan saatossa, sen verran hyvässä kunnossa rakennus on.

Arvotus

Rantasauna on pieni hirsirakenteinen saunarakenus, joita Suomesta löytyy varmasti paljon. Kuitenkin ylöspäin aukeavat ulkoseinälinjat ja detaljoitu puutyö muun muassa ikkunankehyksissä sekä sisäänkäynnin seinäkkeen profiilissa tekevät rakennuksesta varsin viehättävän. Sisätiloiltaan sauna on varsin tavanomainen saunarakenus, mutta sielläkin huolella tehdyt detaljit esimerkiksi ylimmässä seinälaudassa ja muuratussa takassa kiinnittävät huomion. Rantasauna on säilynyt myös erittäin hyvässä kunnossa ja on täten varsin mielenkiintoinen esimerkki 1940-luvun pienimuotoisesta hirsirakentamisesta.

Rantasauna marraskuussa 2015. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Rantasaunan ikkunoita. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Saunan terassin seinäke. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Vesitorni

Säilyneisyys

Betoninen vesitorni on rakennettu 1951 ja se on säilynyt samassa asussa siitä lähtien. Vesitornin betoniset osat ovat säilyneet suhteellisen hyvässä kunnossa, peltistä vesisäiliötä on jouduttu paikkaamaan muutamista kohdin.

Arvotus

Vesitorni ei edusta kovinkaan poikkeuksellista tai esteettistä betoniarkkitehtuuria, vaikkakin korkeat ja kapeat betonijalat varsin vaikuttavat ovatkin.

Vesitorni näkyy konttorirakennuksen takana 1950-luvun alussa. Lihakunnan kuva-arkisto.

Vesitorni marraskuussa 2015. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Vanha navetta

Säilyneisyys

Vanha navettarakennus on pysynyt ulkoisesti pitkälti alkuperäisessä asussaan. Rakennuksen eteläsiiven sisätilat ovat kuitenkin muuttuneet paljon. Navetan nykyinen kunto on kovin huono. Katto ja navettaan johtavat sillat ovat sammaloituneet, maali on halkeillut ja myös ulkolaudoitus on huonossa kunnossa. Kosteusvaurioita on monissa paikoissa.

Arvotus

Vanha navetta on säilynyt ainakin ulkoisesti pitkälti 1940-luvun asussaan, vaikkakin rakennuksen kunto on huonontunut vuosien saatossa. Se on aikakaudelleen tyypillinen, punaiseksi maalattu navettarakennus. Navetta ei kuitenkaan edusta kovinkaan poikkeuksellista navettarakentamista, vaan on varsin tyypillinen karjasuojarakennus.

Vanha navetta. Kuva Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy.

Muut rakennukset

Säilyneisyys

Best in-hallit ja niihin liittyvä varastohalli, myymäläkonttori, karja-autopesula sekä vuotavarasto ovat ulkomuodoltaan säilyneet samanlaisina. Myymäläkonttorin käyttötarkoitus muuttui toimistorakennuksesta tehtaan tilapäishenkilökunnan majoitushuoneistoksi vuonna 2002. Muuten näissä rakennuksissa ei ole juurikaan tehty muutoksia niiden rakentumisen jälkeen.

Arvotus

Näillä rakennuksilla ei niiden nuoren iän puolesta ole paljoakaan rakennushistoriallista arvoa. Niiden ei voi myöskään sanoa olevan juurikaan rakennustaiteellisesti arvokkaita, sillä ne ovat lähinnä elementeistä rakennettuja halli- ja huoltorakennuksia.

7. YHTEENVETO

Yleisesti teurastamon alueesta ja sen kulttuuri- ja teollisuushistoriallisesta merkityksestä

Lihakunnan teurastamo sijaitsee Likolahdessa, joka aiemmin oli pappilan aluetta. 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa alueelle rakennettiin huviloita, miltä ajalta klubirakennuskin todennäköisesti on. Myöhemmin Kelloniemestä tuli Kuopiossa perinteisesti tunnettu teollisuudesta ja myös Lihakunnan teurastamosta. Myös Kuopion kaupunki käytti ajoittain Likolahden teurastamo-kaupungin teurastamon ollessa huonossa kunnossa. (Helaakoski 1978, 24.) 1960-luvulla Kelloniemi kaavoitettiin. Niemen koilliskärki osoitettiin öljysatamalle ja säiliöille, muut rannat varattiin teollisuudelle ja varastoille.

Ylipäättään Kelloniemellä on pitkä teollisuushistoria. Myös Likolahden teurastamolla ja Lihakunnan edeltäjällä, Kuopion Karjanmyyntiosuuskunnalla on pitkä historia Kuopiossa. Osuuskunta perustettiin Kuopiossa jo 112 vuotta sitten ja teurastamo on toiminut Likolahdessa jo vuodesta 1921 lähtien. Ensimmäinen osuuskunnan myymälä avattiin Kuopion vastavalmistuneeseen kauppahalliin vuonna 1909. Myös osuuskunnan makkaratehdas toimi pitkään Kuopion keskustassa ensin Puijonkadulla kahdessa eri osoitteessa ja sen jälkeen Tulliportinkadulla ennen siirtymistään Likolahteen. Likolahden teurastamo työllisti parhailaan 700 henkilöä Kuopiossa. Likolahdessa lihanjalostustehtaan ensimmäisessä kerroksessa sijaitseva tehtaanmyymälä vaikuttaa edelleen suositulta asukkaiden keskuudessa.

Pitkästä historiastaan Kuopiossa huolimatta Likolahti on kuitenkin ollut verrattain syrjässä Kuopion keskustasta ja muista keskeisistä paikoista, ettei teurastamoalueesta vaikuta muodostuneen osa laajempaa kulttuuriympäristöä, vaan teurastamon alue on kehittynyt hieman eristyksissä. Tästä huolimatta Kuopion asukkaat kyse-lyjen perusteella tuntevat Kelloniemen kuitenkin muun muassa myös Atriasta. (Piipponen 2011.)

Likolahden ja osuuskunnan kehitys on myös sidoksissa Suomen lihantuotannon kehitykseen. Ensimmäinen maailmansota ja KKO:lle määrätty lihanhankinta siviiliväestölle auttoivat sitä tulemaan tunnetuksi karjanomistajien keskuudessa. Tällöin syntyi myös idea oman

maanviljelys- ja karjanpitopaikan hankkimisesta Kuopion laidalta. Toisen maailmansodan jälkeen lihankulutus kääntyi kasvuun ja Likolahden uudet tuotantolaitokset rakennettiin. 1960-luvulla yhteiskunnan raju muutos ja elintason nousu aiheuttivat taas osaltaan Likolahdessa myöhemmin tehdyt laajennukset.

Kiistämättä Likolahden teurastamo on siis ollut osa Kuopion teollisuushistoriaa ja pitkäaikainen toimija Likolahdessa. Kuitenkin nyt vajaalla käytöllä oleva alue ei enää ilmennä tätä teollisuushistoriaa yhtä hyvin kuin aiemmin kun teurastamolla oli paljon työntekijöitä, joista osa asuikin Kelloniemessä. Teollisuus- ja kulttuurihistoriallista arvoa on hankala arvioida paikassa, jossa kyseinen toiminta on jo lähes tulkoon loppunut. Kelloniemeen olisi hyvä tuoda lisää elämää. Suomesta löytyy jo paljon aikaisempia esimerkkejä siitä, kuinka vanhoja teollisuuskiinteistöjä ja alueita on kunnostamalla ja täydennysrakentamalla saatu uusiokäyttöön.

Arkkitehtoniset arvot

Teurastamoalue ehti kasvaa ja kehittyä Likolahdessa yli 90 vuoden ajan ennen kuin teurastamotoiminta lopetettiin vuonna 2012. Eri-ikäiset rakennekerrokset Likolahdessa sekoittuvatkin varsin vapaasti. Vanhimmat rakennukset, konttorirakennus, destruktiolaitoksen ulkoseinät, osa lämpökeskusta ja rantasauna ovat jo 1940-luvulta. Itse tuotantolaitosten vanhimmat osat rakennettiin 1950-luvulla. 1960-luvulla Likolahdessa pidettiin pieni hengähdystauko, mutta kiinteistöjä ruvettiin taas laajentamaan 1970- ja 1980-luvuilta. Nuorimmat laajennukset on tehty 1990-luvulla.

Likolahden alue ei näin ollen ollen teollisuusympäristönä edusta puhtaasti mitään aikakautta. Kokonaisuus on ajoittain jopa varsin hajanainen, sillä laajennuksia suunniteltaessa ei aluetta kokonaisuutta ole varmaankaan mietitty yhtä paljon kuin uusien rakennusosien funktionaalisuutta teurastusprosessin kannalta. Kuitenkin rakennekerrosten moninaisuus ja hajanaisuus tekevät ympäristöstä omalla tavallaan kiinnostavan ja piirtävät kaaren Likolahden teurastamon kehityksestä vuosikymmenien saatossa. Likolahden teurastamoalueelta löytyy myös monia mielenkiintoisia ja hyvinkin säilyneitä julkisivuja tai rakennuksia, jotka edustavat arkkitehtuuria eri aikakausilta.

Suuri osa Likolahden rakennuksista on teollisuusrakennuksia tai teollisuutta palvelevia rakennuksia. Kuitenkin varsinkin 1950-luvulla tehdyssä teurastamorakennuksessa näkyi myös pyrkimys arkkitehtoniseen viehättävyyteen. Rikas ikkuna- ja kattomaailma ovat kuitenkin valitettavasti peittyneet uudempien rakenteiden alle. Kuitenkin esimerkiksi lihanjalostustehtaan itäjulkisivu ja huoltorakennus edustavat kenties teurastamorakennusta hieman rationaalisempaa, mutta silti varsin viehättävää vanhempaa rakentamista. Suorat ikkunarivit ja toimivat suhteet tekevät rakennuksista kauniita, joskaan eivät kovin ajan muusta rakennuskannasta erottuvia, esimerkkejä 1950-luvun hyötyarkkitehtuurista.

1940-luvun rakennuksista parhaiten on säilynyt pieni rantasauna. Edustussaunana toiminut rantasauna ei ole ollut kovinkaan keskeinen rakennus teurastamon toimintaan liittyen, mutta siellä on kestitetty monia vieraita ainakin Lihakunnan kuva-arkiston mukaan. Muita rakennuksia, joissa on säilynyt rakennusosia 1940-luvulta ovat lämpökeskus ja konttorirakennus. Lämpökeskuksen voidaan kuitenkin ajatella tarjonneen lähinnä kuoret kattilahuoneelle. Pieni rakennus osoittaa enemmän puhtaasti funktionaalista kuin arkkitehtoonisesti kovinkaan kunnianhimoista arkkitehtuuria. Konttorirakennuksen horisontaalista massaa taas rikkovat myöhemmät laajennukset. Kuitenkin vaalea rappaus, harjakatto sekä matalat mutta leveät ikkunat edustavat hyvinkin 1940-luvun arkkitehtuuria. Sisätiloissa ei ole säilynyt paljoa alkuperäisestä.

Myöhempiä laajennuksia on taas hankala arvioida historialliselta kannalta niiden nuoren iän vuoksi. Uudet laajennukset tässä selvityksessä käsitellyistä rakennuksista on tehty 1970-, 80- ja 90-luvuilla. Niissäkin myös käytännöllisyys teollisuusrakennuksessa on selkeästi ollut tärkeämpi tavoite kuin arkkitehtoninen kiinnostavuus. Laajennukset ovat varsin konstailematonta ja yksinkertaista teollisuusarkkitehtuuria lähivuosikymmeniltä.

Likolahden arkkitehtooniset arvot ovatkin kovin pirstoutuneita. Sieltä täältä löytyy vielä rakennusosia, jotka ovat suhteellisen hyvin säilyttäneet alkuperäisen ja ajoittain viehättävänkin ulkomuotonsa ja kertovat aikansa teollisuusarkkitehtuurista. Nämäkään rakennukset eivät kuitenkaan edusta erityisen poikkeavaa muuhun samanaikaiseen rakennuskantaan verrattuna.

Poikkeuksena Likolahden rakennuksista voisi kuitenkin mainita Klubitalon, joka on varsin viehättävä puuhuvi-la muutamien kiinnostavien yksityiskohtien ansiosta, vaikkakin osa sisätiloista on remontoitu rakennuksen tyyliin sopimattomasti.

Suosituksat jatkotoimenpiteitä varten

Likolahdella on pitkä teollisuushistoria Lihakunnan teurastamoalueena ja Kelloniemellä muutenkin pitkät perinteet teollisuudessa. Kaavoituksessa olisi hyvä vaalia myös tätä muistoa. Olisi sääli, jos kaikki merkit Lihakunnan teurastamon pitkästä toiminnasta alueella katoaisivat. Likolahti on mielenkiintoinen kohde kehityskaarensa ansiosta. Alueella on teurastamon rakennekerroksia 60 vuoden ajalta. Klubitalo on vielä tätäkin vanhempi rakennus ja paikan rakennettu historia onkin alkanut jo Likolahden pappilan torpasta.

Teurastamoalueen rakennuksien arkkitehtoniset arvot vaihtelevat kovin. Alueella voisi kiinnittää huomiota erityisesti hyvin säilyneisiin kokonaisuuksiin. Huoltorakennus, lihanjalostustehtaan itäjulkisivu ja rantasauna ovat rakennuksia ja rakennusosia, jotka ovat suhteellisen hyvin säilyttäneet alkuperäisen ulkonäkönsä. Myös klubitaloa tulisi tarkastella, vaikka se onkin muuttunut hieman ajan saatossa, erityisesti sisätiloiltaan. Tilaisuuden tullessa klubitalon länsisiiven entisöintiä ja koko talon kunnostamista voisi harkita.

8. LÄHTEET JA LIITTEET

8.1 LÄHTEET

Kirjallisuus

Helaakoski, Hannu. Lihakunta 75 vuotta. Lihakunta 1978.

Mönkkönen, Sulo J. Lihakunta 1903-1993 - Lihakunta 90 vuotta. Lihakunta 1993.

Pekkarinen, Lauri. Savo-Karjalan Osuusteurastamo R.L:n vaiheet 1903-1952. SKO 1952.

Perkkiö, Sirpa. Lihakunta 1903-2003 - Parhaita leikkeitä 100 vuoden ajalta kuvin ja sanoin. Lihakunta 2002.

Rieki, Helena. Kuopion kaupungin rakennushistoria. Helena Rieki ja Kuopion kaupunki 2005.

Selvitykset ja selostukset

Kiinteistöarviointi, insinööritoimisto ST-plan oy. 1991.

Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. 2006.

Piipponen, Mari. Diplomityö "Asukaslähtöinen maankäytön kehityskuva Kuopion Kelloniemeen". 2011.

Internet-lähteet

Kuopion kaupunki: Tiedote - 1/2013 - Kuopion väestö

http://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=5fb45bbc-25d9-434f-8649-ee6073a43d19&groupId=12167

Arkistolähteet

Lihakunnan kuva-arkisto

Kuopion kaupunginarkisto

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon valokuva-arkisto

8.2 LIITTEET

Liite 1: Vastaavat kohteet muualla Suomessa

Suomesta löytyy monia esimerkkejä vanhojen teollisuusrakennusten uudelleenkäytöstä. Vanhoihin rakennuksiin tai niiden yhteyteen on sijoitettu esimerkiksi kulttuuritiloja, asuntoja ja toimistotiloja. Vanhoja teollisuusalueita on myös täydennysrakennettu ja alueille on sijoitettu muun muassa asuntoja uudisrakentamisena.

Telakkaranta ja Nosturi, Helsinki

”Nosturi”-nimen saanut rakennus Hietalahden telakkarannassa rakennettiin vuonna 1958 telakan varastorakennukseksi, missä tehtävässä se toimi vuosina 1958–1999. Se oli edustava esimerkki 1950-luvun teollisuus- ja satamarakentamisesta, ja muodosti vanhan telakan alueelle uudemman arkkitehtonisesti korkeatasoisen kerrostuman.

Kun rakennus jäi tyhjilleen vuonna 1999, ELMU ry (Elävän musiikin yhdistys) sai sen haltuunsa. Nosturi toimii kulttuuri- ja monitoimitalona. Nosturissa järjestetään konsertteja, messuja, muotinäytöksiä ja nuorten diskoja.

Kuitenkin Telakkarannan rakentaminen ja asemakaavan muutos alueella on johtamassa Nosturi-rakennuksen purkamiseen uudisrakennuksien tieltä. Suunnitelmissa oli kuitenkin korvaavien tilojen tarjoaminen Nosturin toiminnoille Telakkarannan konepajahallista, mutta tämä suunnitelma ei ole varmistunut.

Helsingin Telakkarantaan suunnitellaan uutta asuin-alueutta entisen Hietalahden telakka-alueen paikalle. Rakentamisen on tarkoitus alkaa aikaisintaan syksyllä 2016. Olemassa olevat rakennukset ovat aiemmin olleet teollisuus- ja varastokäytössä, nykyisin suurin osa tiloista on tyhjillään. Alue on yleiskaavassa merkitty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi. Alueen arvokkaimmat rakennukset on luetteloitu suojeltaviksi kaupungin museon teettämässä selvityksessä Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt.

Hietalahden telakka-alueen kehitys alkoi jo 1860-luvulla Adolf Törngrenin saatua luvan telakan perustamiseen.

Ensimmäinen alus, höyrylaiva Constantin, valmistui telakalla vuonna 1868. Telakka-alueella on useampia ajallisia kerrostumia, mutta sen keskeinen ominaisuus perustuu 1900-luvun taitteen punatiiliseen teollisuusarkkitehtuuriin.

Alueen kulttuurihistoriallisesti merkittävin ja lähes alkuperäisessä asussaan säilynyt rakennus on vuonna 1916 rakennettu konepajahalli. Tämä rakennus on suunnitelmassa säilymässä. Alueen vanhimmat rakennukset ovat kolmikerroksinen puutyöpaja vuodelta 1898 sekä kaksikerroksinen saha- ja höyläämörakennus. Muita arvoraakennuksia ovat konepajahallin kanssa samaa rakennusvaihetta edustava rautabetoninen entinen messinkivalimo vuodelta 1914 sekä telakkakonttori Munkisaarekadun varrella.

Suunnitelmassa sekoittuvat vanhat, säilytettävät rakennukset ja uudisrakentaminen. Yhtä olemassa olevista rakennuksista on suunnitelmassa korotettu viidellä kerroksella. Alueelle on tulossa asuin-, hotelli- ja toimitilarakennuksia, rakennusten pohjakerrokseen ravintola- ja liiketiloja. Vanhoja teollisuusrakennuksia muutetaan toimisto-, liike- ja kulttuuritiloiksi. Osa olemassa olevista rakennuksista puretaan uusien rakennusten tieltä, mukaan lukien edellä mainittu Nosturi-rakennus.

Lutakko, Jyväskylä

Lutakko on kaupunginosa Jyväskylän kantakaupunki-alueella. Lutakossa toimi Schaumanin vaneritehdas vuosina 1912–1995. Entiselle puuteollisuusalueelle rakennetun uuden asuinrakennuskannan lisäksi alueella on liike-, toimisto- ja kulttuuritiloja sekä kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia.

Schaumanin vaneritehdas oli Suomen vanhin vaneritehdas. Päätös teollisuustoiminnan lopettamisesta syntyi, kun alue alkoi jäädä kasvavan kaupungin keskelle. Vuonna 1993 toteutuneen Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitoksen jälkeen Lutakon tehtaita ryhdyttiin purkamaan ja toimintoja siirrettiin Säynätsaloon.

Lutakossa on edelleen kuitenkin jäljellä vaneritehtaisiin kuuluneita rakennuksia ja myös tehtaan 65 metriä korkea punatiilinen savupiippu. Tehtaan rakennuksista säilytetään kartonki- ja vaneritehtaan rakennukset ja tehdashalli. Myös Schaumanin pääkonttori säilytettiin. Alueen poh-

joispäädyssä on myös säilynyt vuonna 1924 rakennettu Schaumanin linna, joka valmistui vaneritehtaan johtajan Bruno Krookin ja tämän perheen asuinsijaksi.

Lutakon alueen nykyinen rakennuskanta koostuu pääasiallisesti vuoden 1995 jälkeen rakennetuista asuin-kerrostaloista. Alueella sijaitsee myös muun muassa Tanssisali Lutakko. Tanssisali Lutakko toimii konserttitilana ja Jelmury:n (Jyväskylän elävän musiikin yhdistys) toimitilana.

Tanssisali Lutakko perustettiin vuonna 1953 rakennettuun punatiiliseen leipomorakennukseen. Konserttitilaksi se muutettiin vuonna 1989. Myöhemmin, kun Lutakonniemeä alettiin kehittää asuin- ja liikekortteleiksi Tanssisali Lutakko joutui purku-uhan alle. Jyväskylän kaupunginhallitus päätti kuitenkin vuonna 2003, että asemakaavaa muutetaan siten, että Tanssisali Lutakko säilytetään. Rakennus peruskorjattiin vuoden 2005 aikana. Sen yhteydessä Tanssisali Lutakkoon rakennettiin lisää harjoittelutiloja muusikoille, työhuoneita taiteilijoille, teatteri, joogasali ja toimistotiloja.

Muut kohteet ja Likolahden teurastamo-alue

Näistä esimerkeistä Nosturi ja Tanssisali Lutakon rakennus edustavat samaa aikakautta kuin Likolahden tuotantolaitosten vanhimmat osat. Näistä tyylillisesti Tanssisali Lutakon rakennus muistuttaa enemmän Likolahden punatiilistä teollisuusrakentamista. Nosturin rakennus oli taas tyyliltään jo hieman punatiilirakennuksia nykyaikaisempi. Siitä löytyy nauhaikkunoita ja pyöristettyjä kulmia. Ne ovat molemmat toimineet kulttuuri- ja konserttitiloina teollisuuskäytön päätyttyä.

Vaneritehtaan osat ja Telakkarannan säilytettävät osat ovat suurinta osaa Likolahden rakennuksista vanhempia. Kuitenkin alueissa on paljon samaa Likolahden kanssa. Kaikilla kolmella alueella on ollut teollisuusrakennuksia monilta eri aikakausilta. Kaikki ovat myös kehittyneet hieman sivussa keskustassa, Telakkarannan ollessa kenties lähimpänä keskustaa.

Kuitenkin myös nämä alueet ovat hyviä esimerkkejä ajallisten kerrostien säilyttämisestä kehitettävillä alueilla. Molemmilla alueilla pitkä teollisuushistoria näkyy uusien rakennusten lomassa, mutta alueita on myös kehitetty ennakkoluulottomasti. Varsinkin Helsingin Telakkarannan

suunnitelmassa yhdistyvät rohkeasti vanhat ja uudet rakennukset. Tämä manifestoituu varsinkin suojellun rakennuksen korottamisella 5-kerroksisella uudisosalla. Myös Jyväskylän Lutakossa pitkstä teollisuushistoriasta muistuttavat vanhemmat ja pienemmät rakennukset uudempien ja korkeampien rakennusten välissä. Kaikki kohteista sijaitsevat myös veden äärellä, minne teollisuus perinteisesti on sijoittunut. Nyt teollisuuden loppuessa perinteisillä alueillaan halutaan rantatontteja kuitenkin muuhunkin käyttöön.

